

Народна банка на Република Македонија
Сектор за супервизија, банкарска регулатива и финансиска стабилност
Дирекција за финансиска стабилност и банкарска регулатива

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2015
ГОДИНА***

април 2016 година

СОДРЖИНА

I. Резиме	3
II. Ризици во банкарското работење	6
1. Кредитен ризик	7
1.1 Вкупна кредитна изложеност на банкарскиот систем	7
1.2 Нефункционални кредити (на нефинансиските субјекти)	10
1.4 Стрес-тест симулација за чувствителноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик	15
2. Ликвидносен ризик	16
2.1 Динамика и состав на ликвидните средства	16
2.2 Показатели за ликвидноста	24
2.3 Рочна структура на средствата и обврските	26
2.4 Стрес-симулации за ликвидносни шокови	28
3. Валутен ризик	30
4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности	35
5. Ризик од несолвентност	39
5.1 Показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем и ниво на ризичност на активностите	40
5.2 Движења и квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем	45
5.3 Движења и структура на капиталните барања и слободниот капитал на банкарскиот систем	47
5.4 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови	48
III. Структурни карактеристики,	51
позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем	51
6. Структура на банкарскиот систем	52
6.1 Пристап до банкарските услуги	52
6.2 Вработеност во банкарскиот систем	53
6.3 Сопственичка структура на банкарскиот систем	54
7. Активности на банките	59
7.1 Кредити на нефинансиските субјекти	61
7.2 Депозити на нефинансиските субјекти	64
7.3 Останати активности	68
8. Профитабилност	72
8.1 Приходи, расходи и показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем	72
8.2 Движење на каматните стапки и на каматниот распон	79
IV. АНЕКСИ	82

I. Резиме

Во 2015 година, и покрај сите предизвици, банкарскиот систем ја задржа својата стабилност и ја потврди отпорноста на шоките од домашното и надворешното опкружување. Во услови на забавено здравување на глобалната економија, но солиден економски раст во земјата, посредничката улога на банките помеѓу штедачите и кредитокорисниците и натаму јакне, но забавено. Активата, кредитите и депозитите, на годишна основа, пораснаа за 5,8%, 9,7% и 6,7%, соодветно (во 2014: 8,3%, 9,9% и 10,7%, соодветно). Амбиентот во кој работат банките беше под силно влијание и на факторите од неекономска природа, пред сè на изразените домашно политички превирања и должничката криза во Грција. Сето ова, надополнето со опкружувањето на ниски каматни стапки ги **ограничува можностите за посилен раст на изворите на финансирање на банките**. Спротивно на вообичаените движења, во 2015 година, зголемувањето на депозитите се должи повеќе на растот на корпоративните депозити отколку на растот кај домаќинствата, којшто, како традиционално главен извор на финансирање на активностите на банките, забави. Согледувањата кај јавноста за сè поголеми ризици придонесоа за забавување и на неколкугодишниот тренд на денаризацијата на депозитите на физичките лица и за намалување на нивната рочност. Поради тоа, Народната банка направи измени на регулативата за задолжителната резерва коишто беа насочени кон поттикнување на штедењето на домаќинствата во домашна валута и на подолг рок. Имено, кон средината на годината, под изразено влијание на факторите од неекономска природа, банкарскиот систем се соочи со умерено и краткотрајно повлекување на депозитите и со намалување на нивната рочност. Исто така, при крајот на јуни 2015 година, Народната банка донесе Одлука за воведување посебни заштитни мерки, со што придонесе за задржување на довербата и финансиската стабилност. Банките и нивниот менаџмент се покажаа како исклучително зрели и стабилни при управувањето со ликвидноста, што, надополнето со засиленото следење од страна на Народната банка, придонесе за ублажување на согледувањата во јавноста за ризиците од овие влијанија и за брзо стабилизирање на овие настани, како и за нормализирање на движењата во депозитната база. **Ликвидноста на банкарскиот систем е на задоволително ниво**. И покрај благото намалување на ликвидните средства во 2015 година, тие и понатаму учествуваат со над 30% во вкупните средства на банките и покриваат близу 60% од вкупните обврски, што е задоволително ниво и им овозможува на банките непречено работење. Банките очекуваат стабилност на депозитите во наредниот период.

Во банкарскиот систем на Република Македонија **е најзастапен странскиот капитал** - 75% од вкупниот акционерски капитал потекнува од странски акционери. Со тоа, банкарскиот систем е под влијание и на економски и неекономски фактори коишто произлегуваат од нивните матични субјекти и земјите од каде тие потекнуваат. Финансиското раздолжување кон матичните лица на домашните банки (седум банки се подружници на странски банки, од кои шест од земји од ЕУ), продолжи во 2015 година, но тоа не предизвика разнишување на ликвидносната позиција на банките, бидејќи нивните активности не зависат од изворите од нивните матични лица. Дури и симулацијата на целосен одлив на средствата користени од матичните лица (или банкарски групи), речиси нема никаков ефект врз ликвидноста на банките, со оглед на малата зависност на домашните банки од нивните „мајки“.

Ниските приноси на финансиските инструменти на домашниот и на меѓународните финансиски пазари, во 2015 година придонесоа за **задржување на склоноста на банките за кредитирање**. Банките продолжија со поголема внимателност да ги кредитираат субјектите од корпоративниот сектор, така што нагорното движење во кредитната активност на банките беше повеќе видливо во сегментот на домаќинствата, за разлика од кредитната поддршка на корпоративните клиенти, чиј годишен раст забави. Заради намалување на потенцијалните ризици од одреден сегмент од потрошувачките кредити којшто бележеше исклучително високи стапки на раст, Народната банка донесе пакет-мерки, коишто имаат за цел да предизвикаат забавување на високиот раст на долгорочните потрошувачки кредити¹. Исто така се презедоа мерки за олеснување на пристапот до финансиски услуги за корпоративниот сектор, а беше продолжена и важноста на нестандартната мерка на монетарната политика за поддршка на кредитирањето на нето-извозниците и домашните производители на електрична енергија.

Кредитниот ризик е најзначајниот инхерентен ризик во билансите на банките, но во 2015 година, тој не предизвикуваше зголемена загриженост. Растот на нефункционалните кредити видно забави (изнесува 4,7% наспроти 8,3% во 2014 година), со што придонесе за намалување на учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити на крајот на 2015 година на 10,8%, со што после повеќе квартали се намали под 11%. Движењата на нефункционалните кредити произлегуваат од нефункционалните кредити на корпоративниот сектор, чиј раст исто така забави во 2015 година и изнесува 5,9% (во 2014 година: 9,9%). Нефункционалните кредити на домаќинствата се намалија во 2015 година за 0,1% (раст од 2,7% во 2014 година). Покриеноста на нефункционалните кредити со издвоената исправка на вредноста е висока, поради што се засилува капацитетот на банкарскиот систем за апсорбирање на неочекуваните кредитни загуби. Со поголема внимателност треба да се следат реструктурираните кредити, како можен извор за раст на нефункционалните кредити, поради растот на нефункционалните реструктурирани кредити и намалувањето на реструктурираните редовни кредити. Од друга страна, до средината на 2016 година, се очекува намалување на нефункционалните кредити врз основа на преземената мерка од страна на Народната банка, за отпис на побарувањата коишто се целосно резервирани подолго од две години.

Изложеноста на банките на останатите ризици не е значајна. Како резултат на доминацијата на еврото во девизниот подбиланс на банките и применетата стратегија на стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото, се минимизира значењето на **валутниот ризик** за банките. Покрај тоа, сите банки го почитуваат лимитот за агрегатната девизна позиција (30% од сопствените средства на банките). Растот на курсот на американскиот долар, швајцарскиот франк и британската фунта во однос на денарот немаше влијание врз обемот на валутниот ризик на банките, бидејќи овие валути имаат многу мало учество во нивните биланси. **Пазарните ризици** се минимални, поради слабата активност на банките во активностите на тргување со финансиски инструменти. Ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарските активности е сè уште нематеријален за банките, и иако се зголемува соодносот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарските активности и сопствените средства, сепак тој е значително помал од пропишаниот

¹ Оваа мерка е преземена во декември 2015 година, така што ефектите би биле видливи кон првиот квартал од 2016 година.

сооднос од 20% од сопствените средства. Ваквата позиција главно произлегува од примената на прилагодливите каматни стапки од страна на банките, коишто го минимизираат ризикот од промена на каматните стапки во банкарските портфолија, но го зголемуваат индиректниот кредитен ризик. При постојани укажувања на Народната банка за можните ризици од примената на овие каматни стапки, во 2015 година е зголемена употребата на фиксните каматни стапки, за сметка на намалувањето на позициите со прилагодливи каматни стапки.

Интересот на странските банки за инвестирање во банкарската индустрија, особено во помалите банкарски системи, како што е македонскиот се сведе на минимум по последната глобална криза. Освен тоа, дел од матичните лица на нашите банки се и самите под мерки на единствениот супервизор во ЕУ. Од овие причини, добивката на банките повторно е најизвесниот канал за одржување или за зголемување на нивниот капитал. **Профитабилноста на банките се подобри** во 2015 година. Повратот на активата и на капиталот изнесуваат 1,1% и 10,4%, соодветно (во 2014: 0,8% и 7,4% соодветно). Неколку години по ред, подобрената профитабилност се темели на намалувањето на каматните расходи, поради што во услови на изразено ниски каматни стапки на депозитите, банките се соочуваат со предизвикот за натамошно одржување на растечката профитабилност врз оваа основа.

Солвентноста на банкарскиот систем е висока. Стапката на адекватност на крајот на 2015 изнесува 15,5% и забележа мало намалување во споредба со 2014 година поради зголемената кредитна активност на банките (при солиден раст на сопствените средства на банките во 2015 година, од 5,8%). Се очекува раст на адекватноста на капиталот до средината на 2016 година, откако ќе се заокружат постапките на распределба на добивката остварена во 2015 година.

II. Ризици во банкарското работење

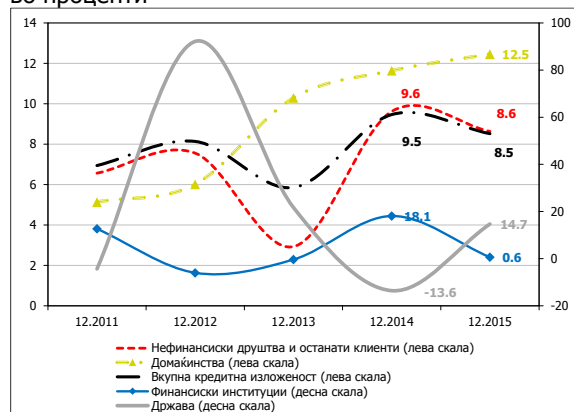

1. Кредитен ризик

Во 2015 година кредитниот ризик не предизвикуваше зголемена загриженост, но сепак и натаму е најзначајниот ризик во работењето на банките. Забавениот раст на нефункционалните кредити при солиден раст на кредитната активност на банките, придонесе за намалување на учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити на крајот на 2015 година, кое што после повеќе квартали се намали под 11% и се сведе на 10,8%. Забавениот раст на овие кредити произлегува и од двата нефинансиски сектора, но особено е значајно забавувањето кај корпоративниот сектор, од каде што произлегуваат најзначајните кредитни ризици за банките. Учеството на нефункционалните во вкупните кредити на корпоративниот сектор на крајот на 2015 година изнесува 15,2%. Значаен аспект на кредитниот ризик од нефинансиските друштва е и значителната концентрацијата на изложеностите, следена преку учеството на големите изложености кон нефинансиските субјекти во сопствените средства на банките, коешто се зголеми во 2015 година. Покриеноста на нефункционалните кредити со издвоената исправка на вредноста е висока, поради што се засилува капацитетот на банкарскиот систем за апсорбирање на неочекуваните кредитни загуби. Потребно е засилено внимание во однос на реструктурираните кредити, поради влошувањето на нивната структура во последните години, при раст на нефункционалните, а намалување на редовните, реструктурирани кредити. Регулативата за задолжителен отпис на побарувањата на банките коишто се целосно резервирани во период од две години, се очекува да придонесе за намалување на нивото на нефункционалните кредити кон средината на 2016 година.

Графикон бр. 1

Годишна стапка на промена на кредитната изложеност кон сите сектори, според секторот во проценти

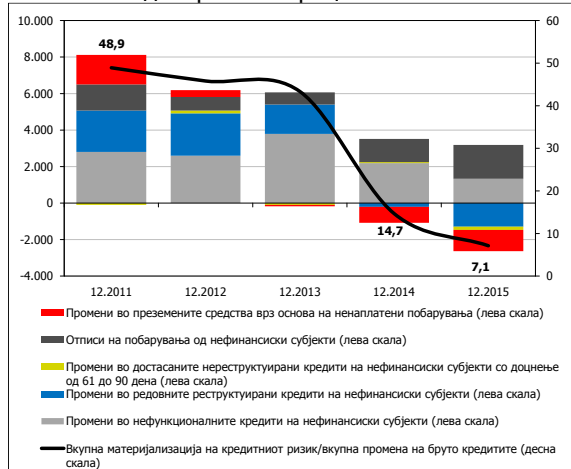
Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.1 Вкупна кредитна изложеност на банкарскиот систем

Во 2015 година, вкупната кредитна изложеност² на банкарскиот систем порасна за 36.084 милиони денари или за 8,5% и достигна 459.658 милиони денари. Растот во 2015 година е речиси подеднакво распределен помеѓу

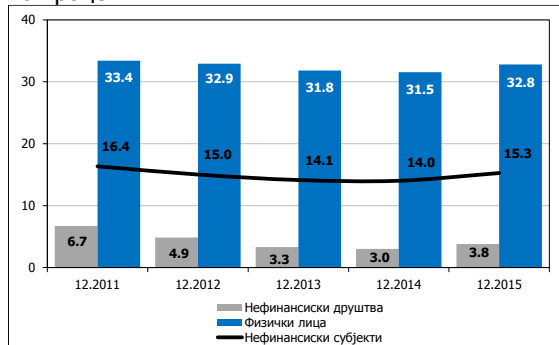
² Вкупната кредитна изложеност ги опфаќа: билансите (кредити и депозити, финансиски лизинг, извршени плаќања врз основа на дадени гаранции, акредитиви, авали и други вонбилансни позиции, камати, провизии и надомести, вложувања во хартии од вредност и други финансиски инструменти расположливи за продажба или чувани до достасување и слично) и вонбилансните побарувања (неискористени неотповикливи рамковни кредити, неискористени неотповикливи кредити врз основа на дозволени пречекорувања и врз основа на кредитни картички, акредитиви, гаранции и други слични потенцијални обврски за банката), коишто ја изложуваат банката на кредитен ризик.

Графикон бр. 2
Остварување на кредитниот ризик во портфолијата на банките во милиони денари и во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 3
Учество на необезбедената изложеност во вкупната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти и кон одделните сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

домаќинствата и нефинансиските друштва³. Анализата на кредитниот ризик во овој дел се осврнува на кредитниот ризик којшто произлегува од двата нефинансиски сектора, нефинансиските друштва и домаќинствата, освен ако не е поинаку наведено.

Во 2015 година, се намали нивото на остварување на кредитниот ризик⁴, што се согледува преку помалиот раст на кредитите со знаци на оштетување во споредба со растот на вкупните кредити. Имено, промената на кредитите со знаци на оштетување учествува со само 7,1% во промената на бруто-кредитите на банкарскиот систем. Ваквото учество е значително подобро во однос на претходните години, кога растот на кредитите со знаци за оштетување имал голем удел во промената на бруто-кредити (речиси половина во 2011 година).

Банките имаат конзервативни политики во поглед на покриеноста на кредитите со каков било вид обезбедување, што им дава поголема сигурност при кредитирањето. Но, од своја страна, ова може да го отежне пристапот на клиентите до потребните извори на финансирање, а за банката да предизвика дополнителни трошоци при наплатата (редовна процена, трошоци за преземање и за продажба, неможност за постигнување соодветната цена, и сл.). Високиот степен на покриеност со обезбедување е пред сè забележлив кај побарувањата од нефинансиските друштва (96,2% од изложеноста кон овој сектор е покриена со обезбедување). Кај физичките лица, не е обезбедена една третина од вкупната кредитна изложеност, односно 20,9% доколку се исклучи изложеноста врз основа на

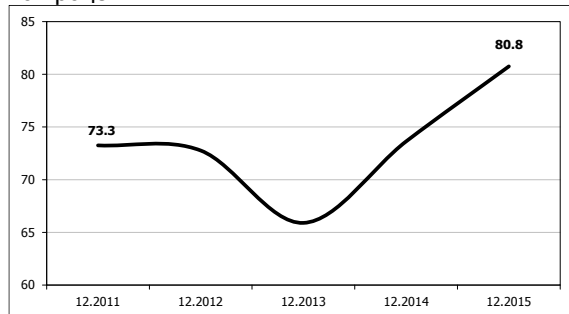
³ Под „нефинансиски друштва“ се подразбираат нефинансиските трговски друштва, но и другите клиенти (клиенти од дејностите: „образование“, „здравствена и социјална заштита“, „уметност, забава и рекреација“, „други услужни дејности“, „дејности на домаќинствата како работодавачи“ и „дејности на екстратериторијални тела и организации“).

⁴ Вкупното остварување на кредитниот ризик е пресметано како збир од годишните промени на нефункционалните кредити, редовните реструктурирани кредити, нереструктурираните кредити со доцнење од 61 до 90 дена, извршените отписи на побарувањата и средствата преземени врз основа на ненаплатени побарувања. Вкупната промена на бруто-кредитите се однесува на годишната промена на бруто-кредитите вклучувајќи ја и промената на отпишаните кредити и преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања, затоа што и тие некогаш биле кредити.

Графикон бр. 4

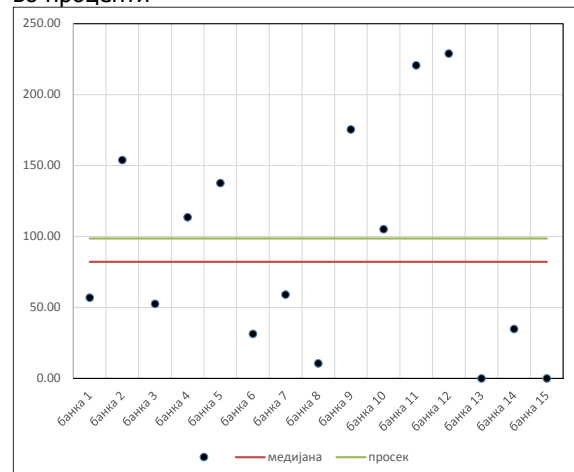
Учество на големите изложености кон нефинансиските субјекти во сопствените средства на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 5

Учество на големите изложености кон нефинансиските субјекти во сопствените средства на банките, по банки во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

негативни салда на тековни сметки и кредитни картички.

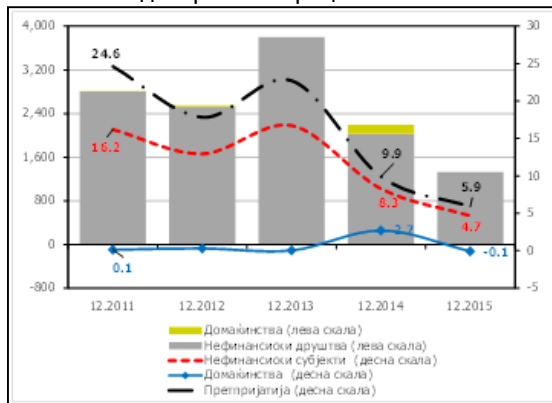
Најголем дел од изложеноста на банките на кредитен ризик произлегува од побарувањата од нефинансиските друштва. Вообичаено, оваа кредитна изложеност се карактеризира со повисоко ниво на концентрација. Така, учеството на големите изложености⁵ во сопствените средства на банките бележи значителен годишен раст и на 31.12.2015 година изнесува 80,8%. Концентрацијата е особено висока кај некои од банките (по одделни банки, учеството на големите изложености кон нефинансиските субјекти се движи во интервал од 0% до 228,9%).

Со вклучување на изложеностите на банките кон финансиските институции и пласманите во благајнички записи и државни хартии од вредност, учеството на големите изложености во сопствените средства на банкарскиот систем е значително повисоко и на крајот на 2015 година достигна ниво од 212%. По одделни банки, ова учество се движи во интервал од 34% до 493,8% и е во рамките на пропишаниот максимален лимит⁶.

⁵ Голема изложеност кон лице или лицата поврзани со него претставува изложеноста еднаква или повисока од 10% од сопствените средства на банката.

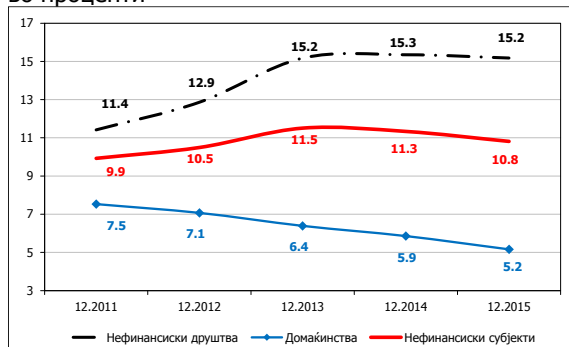
⁶ Вкупниот износ на големи изложености не смее да го надмине осумкратниот износ на сопствените средства на банката.

Графикон бр. 6 Годишен раст на нефункционалните кредити (за нефинансиските субјекти) во милиони денари и во проценти

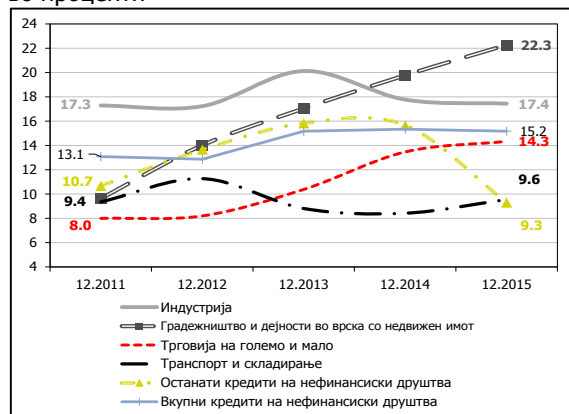
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 7 Учество на нефункционалните кредити во вкупните кредити (за нефинансиските субјекти) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 8 Учество на нефункционалните кредити во вкупните кредити на нефинансиските друштва, по дејности во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2 Нефункционални кредити (на нефинансиските субјекти)

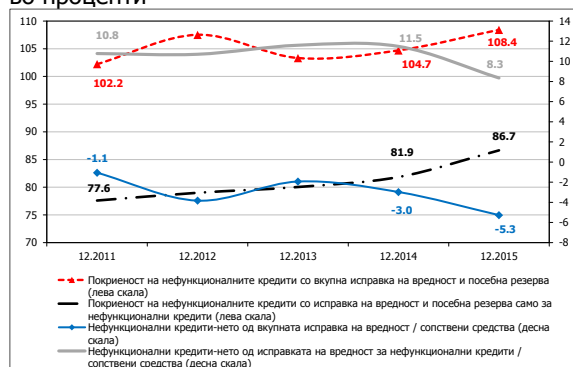
Квалитетот на кредитното портфолио на банкарскиот систем, следен преку промените на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, бележи подобрување. Во 2015 година, годишната стапка на раст на нефункционалните кредити се намали на 4,7%, што е најниска стапка во посткризниот период, по 2008 година.

Растот на нефункционалните кредити и неговиот променлив интензитет произлегуваат исклучиво од промените на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва, чија што годишна стапка на раст главно бележи надолен тренд и на крајот на 2015 година изнесува 5,9%. Промените на нефункционалните кредити на домаќинствата се релативно мали и стабилни. Во 2015 година, овие кредити се намалија за 0,1%.

Забавениот раст на нефункционалните кредити во услови на помалку забавен раст на кредитната активност на банките придонесе за **намалување на учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити на 10,8%**. Следствено, најголемиот дел, или 89,2% од кредитното портфолио (кон нефинансиските субјекти) на банките е со редовен (функционален) статус. Иако, нефинансиските друштва се носители на растот на вкупните нефункционални кредити, кај нив ова учество бележи минимално намалување, поради побрзиот раст на вкупните од нефункционалните кредити. Овој показател е речиси непроменет (минимално се намалува) во последните три години, но сепак на крајот на 2015 година тој е сè уште двојно повисок во споредба со почетоците на кризата (2008 година).

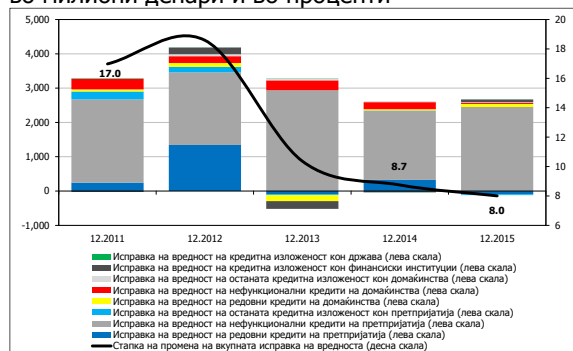

Графикон бр. 14 Покриеност на нефункционалните кредити и учество на нето нефункционалните кредити во сопствените средства на банките во проценти

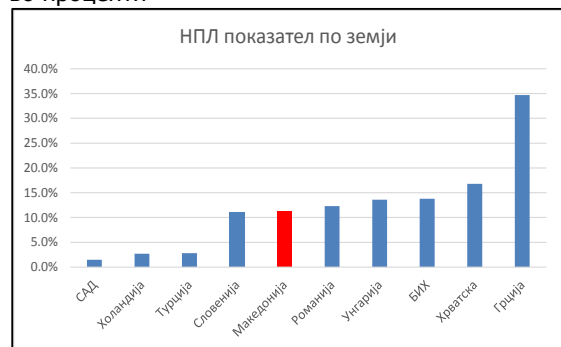
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 15 Годишна промена на исправката на вредноста, според сектор во милиони денари и во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 16 Учество на нефункционалните кредити во вкупни кредити кон нефинансиски субјекти, за избрани земји во проценти

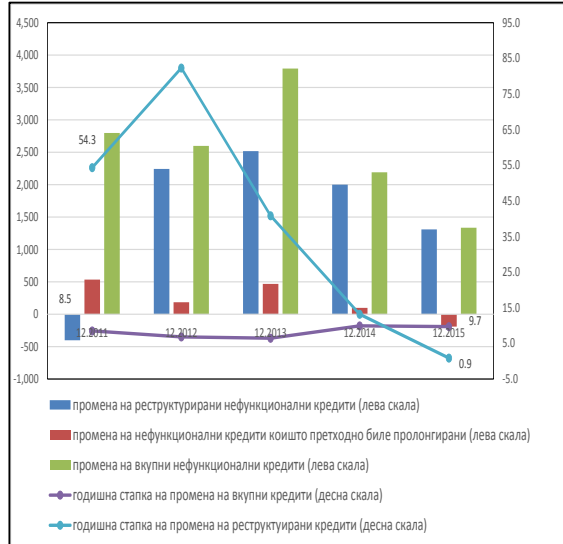
Извор: Податоци од интернет-страницата на ММФ, со состојба на 30.9.2015 година, заради споредливост.

Покриеноста на нефункционалните кредити со издвоената исправка на вредноста е висока, што овозможува задоволителен капацитет на банкарскиот систем за апсорбирање на неочекуваните кредитни загуби. На крајот на 2015 година, покриеноста на нефункционалните кредити со исправката на вредноста за нефункционалните кредити се зголеми од 81,9% на 86,7%. Ова произлегува од побрзиот раст на исправката на вредноста од растот на нефункционалните кредити. Покриеноста на нефункционалните кредити со сопствената исправка на вредноста бележи постојано нагорно движење од крајот на 2009 година што упатува на согледувања на банките за растечки ризици од овие кредити, пред сè на нефинансиските друштва. Но, високата покриеност овозможува значителна отпорност на банкарскиот систем на шокови. Така, при екстремна претпоставка за неможност за наплата на нефункционалните кредити во целост, сопствените средства на банкарскиот систем би се намалиле за 8,3%, а стапката на адекватност на капиталот би се намалила за 1,3 процентни поени.

Во споредба со некои земји од нашето опкружување, учеството на вкупните нефункционални кредити⁸ во вкупните кредити во банкарскиот систем на Република Македонија е пониско. Овој показател е поповолен кај банкарските системи на високоразвиените земји (САД, Холандија), како и кај Турција.

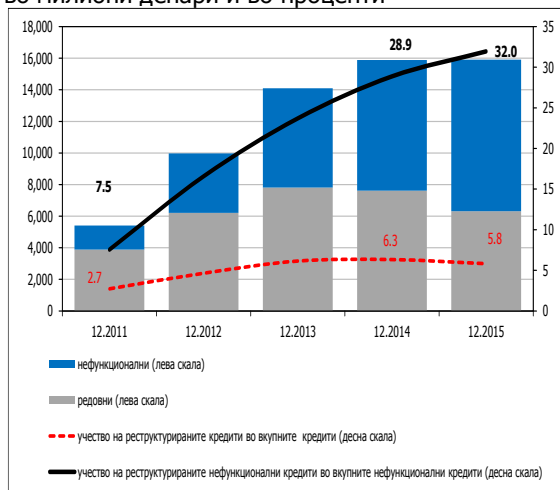
⁸ Нефункционални кредити на финансиски и нефинансиски субјекти.

Графикон бр. 17
Учество на реструктурираните и пролонгираните нефункционални кредити во промената на нефункционалните кредити, по години во милиони денари и во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 18
Структура на реструктурираните кредити според статусот (редовен или нефункционален), по години во милиони денари и во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.3 Реструктурирани и отпишани кредити

Движењата кај пролонгираните и кај реструктурираните кредити даваат одредена индиција дека влошената финансиска состојба кај клиентите не била соодветно и/или навремено воочена. Согласно со регулативата, промената на договорните услови на кредитите преку **продолжувањето на рокот на достасување** не се поврзува со влошена финансиска состојба на клиентите. Сепак, 10,1% од вкупните нефункционални кредити претходно биле пролонгирани, додека учеството на нефункционалните пролонгирани кредити во вкупните пролонгирани кредити изнесува 13,7%. Овој процент, самиот по себе, не укажува на позначителни кредитни ризици. Но, исклучително високиот раст на пролонгираните кредити во 2015 година, којшто изнесува 52%, може да биде сигнал за очекуван иден раст на нефункционалните кредити врз оваа основа⁹.

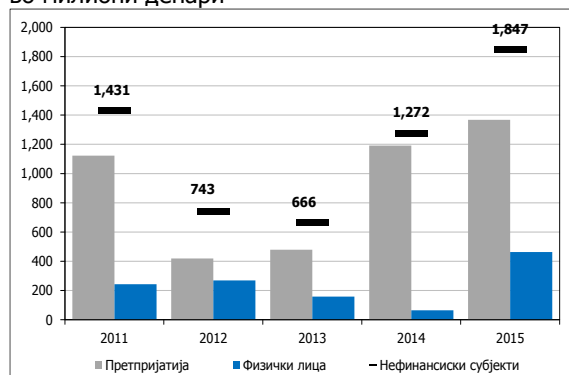
Истовремено, со порастот на пролонгираните кредити, прекинува трендот на пораст на **реструктурираните кредити**, којшто се сведува на годишна стапка на раст од 1%, при пад на нивното учество во вкупните кредити на нефинансиските субјекти од 6,3% на 5,8%.

Во последните пет години се забележува влошување на структурата на реструктурираните кредити според статусот, односно раст на нефункционалните и намалување на редовните реструктурирани кредити. Како последица, учеството на реструктурираните нефункционални кредити во вкупните реструктурирани кредити достигнува високи 59,4%.

⁹ Притоа, учеството на пролонгираните во вкупните кредити на нефинансиските субјекти расте од 5,8% на 8%.

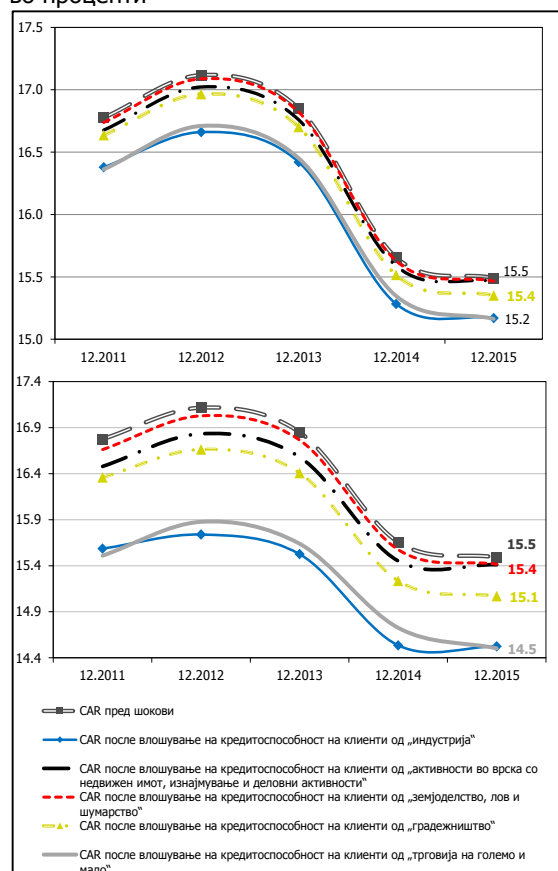

Графикон бр. 19 Отписи
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 20 Стапка на адекватност на капиталот по одделни дејности, пред и по првата (горе) и втората (долу) симулација за двата сектора заедно во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.
Забелешка: кратенката CAR означува стапка на адекватност на капиталот.

Отписите извршени во 2015 година изнесуваат 1.847 милиони денари и се зголемени за 45% во однос на 2014 година¹⁰. Зголемените отписи го намалуваат растот на нефункционалните кредити. Така, со вклучување на ефектот од отписите во 2015 година, годишната стапка на раст на нефункционалните кредити би била повисока за 1,7 процентни поени. Отпишаните побарувања во најголем дел (74%) се однесуваат на нефинансиските друштва.

1.4 Стрес-тест симулација за чувствителноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

Стрес-тестирањата коишто се спроведуваат на редовна основа имаат за цел да ја испитаат чувствителноста на банкарскиот систем при влошување на квалитетот на одделни сегменти од кредитното портфолио. Тие се состојат од симулации на хипотетичко преминување на 10% (прва симулација) и 30% (втора симулација) од кредитната изложеност кон нефинансиските друштва (по дејности) и домаќинствата (по кредитни производи), поодделно, и кон двата сектора заедно, кон двете следни категории со повисока ризичност. **Резултатите од симулациите покажуваат отпорност на банкарскиот систем на симулираните шокови, и, анализирано според бројот на банки чијашто стапка на адекватност се намалила под 12% и 10%, резултатите се минимално подобрени во споредба со крајот на 2014 година.** Адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под регулаторниот минимум од 8%, при ниту една од симулациите. Најголемо намалување на стапката на адекватност на капиталот при спроведување на двете симулации се забележува при влошување на кредитоспособноста на клиентите од

¹⁰ Зголемувањето е делумно резултат на отпишани побарувања согласно Закон за еднократно отпишување на долговите на граѓаните (овој вид отписи учествува со 5,7% во вкупните отписи).

дејностите „индустрија“ и „трговија на големо и мало“ (анекс бр. 28).

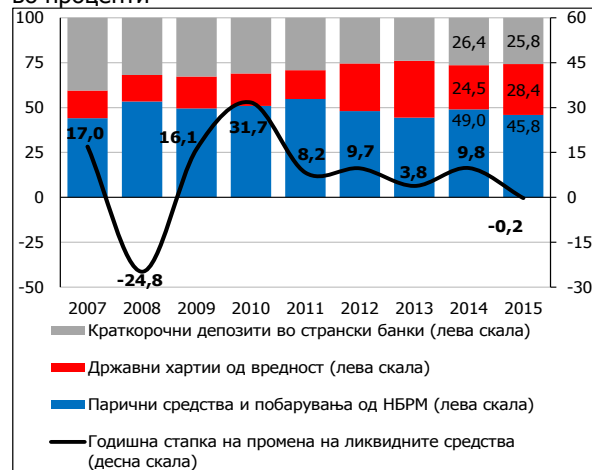
2. Ликвидносен ризик

Банките во Република Македонија и во текот на 2015 година и натаму управуваат со ликвидносниот ризик на соодветен начин и да ја одржуваат ликвидноста на ниво што обезбедува непречено оперативно работење. И покрај дејството на фактори од неекономска природа коишто неминовно влијаат врз вкупниот амбиент во кој работат банките, учеството на ликвидните средства во вкупните средства на банкарскиот систем и натаму се на стабилно ниво. Глобалниот амбиент на ниски приноси на финансиските инструменти, како на домашниот финансиски пазар, така и на меѓународните пазари, во 2015 година придонесе за задржување на склоноста на банките за кредитирање, со истовремено мало намалување на обемот на ликвидните средства. Притоа, единствена компонента од ликвидните средства што забележа годишен раст беа вложувањата на банките во државните хартии од вредност. Овие движења имаа одраз врз показателите за ликвидноста, каде што имаше тренд на намалување, како и врз структурата на средствата и обврските на банките според нивната преостаната рочност, каде што се забележува продлабочување на разликата во сегментите со кратка рочност. Симулациите за отпорноста на банкарскиот систем на ликвидносни шокови покажуваат дека при комбинацијата на екстремни хипотетички ликвидносни шокови, ликвидните средства на банкарскиот систем се целосно апсорбирани.

Графикон бр. 21

Ликвидни средства, структура и годишна стапка на раст

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

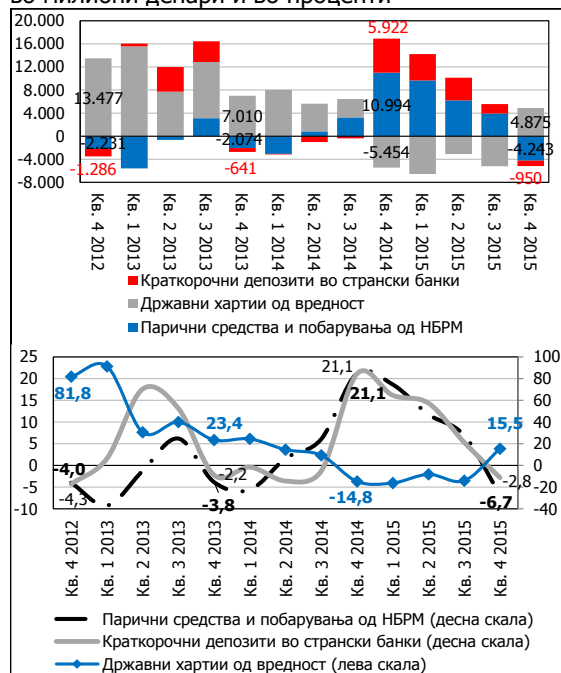
2.1 Динамика и состав на ликвидните средства

На крајот од 2015 година ликвидните средства¹¹ на ниво на банкарскиот систем изнесуваат 128.181 милион денари, забележувајќи пад на годишна основа за 317 милиони денари, односно за 0,2%. Иако ова намалување е мало, сепак треба да се одбележи дека за прв пат по 2008 година, ликвидните средства на банките забележаа пад на годишна основа и на крајот на годината. Во услови на годишен раст на депозитите на домашните нефинансиски субјекти, историски ниски каматни стапки на државните хартии од вредност и релативно ниски приноси на

¹¹ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположливите депозити кај Народната банка и благајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентните сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

Графикон бр. 22
Апсолутна (горе) и релативна (долу)
годишна промена на ликвидните
средства по одделни компоненти
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

меѓународните финансиски пазари, главен двигател на намалувањето на ликвидните средства беше склоноста на банките за пласирање средства во домашната економија, преку финансирање на домашните економски субјекти. Ваквите промени во одреден дел се резултат и на измените во оперативната рамка за спроведување на монетарната политика, што Народната банка ги направи во текот на 2015 година¹², а особено намалувањето на каматната стапка на расположливите депозити на банките преку ноќ од 0,5% на 0,25% и на расположливите депозити до седум дена од 1,0% на 0,5%. Треба да се истакне дека делумно влијание за намалувањето на ликвидните средства во 2015 година имаа и факторите од неекономска природа, коишто имаат негативно влијание врз вкупниот амбиент во кој работат банките, па ги ограничуваат можностите за посилен раст на изворите на финансирање на банките.

Единствена компонента од ликвидните средства што забележа **раст во 2015 година, во висина од 15,5%, беа пласманите на банките во државни хартии од вредност**. Меѓутоа, годишниот раст на овие финансиски инструменти беше остварен во последниот квартал од годината, во кој имаше и негативен придонес на другите компоненти во вкупниот раст на ликвидните средства на банките. Така, иако во текот на 2015 година, вложувањата во финансиските инструменти кај Народната банка и пласманите во девизни средства во странски банки бележеа годишен раст, сепак во последниот квартал од 2015 година, дојде до нивно намалување на годишна основа. Оттука, и нивната годишна стапка на промена, во текот на 2015 година, постојано опаѓаше, па на крајот од годината стана и негативна.

¹² Покрај намалувањето на каматните стапки на расположливите депозити на банките, Народната банка во првиот и во третиот квартал од 2015 година, изврши измени и на начинот на организирање на аукциите на благајничките записи, поточно воведо примена на механизам за ограничување на побарувачката на банките за овој инструмент. Исто така, во првиот квартал од 2015 година се овозможи банките по потреба, на дневна основа целосно да ги користат средствата на нивната сметка кај Народната банка, додека во третиот квартал од 2015 година се воведо стапка на задолжителна резерва во висина од 0% за обврските кон физички лица во домашна валута со договорна рочност над една година.

Графикон бр. 23

Структура на паричните средства и побарувањата на банките од Народната банка (горе) и нивното релативно значење (долу)

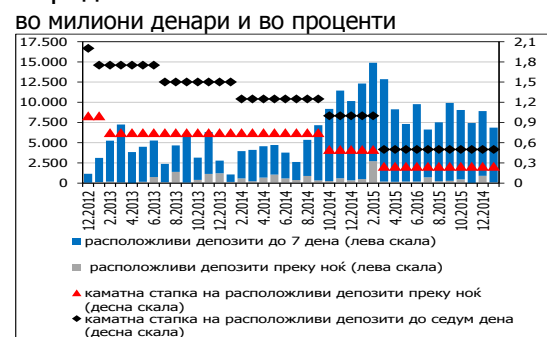

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Линеарниот тренд на показателите се прикажува во долниот графикон.

Графикон бр. 24

Износ и каматна стапка на расположливите депозити преку ноќ кај Народната банка

Извор: Народна банка.

Најголем придонес во годишниот пад на ликвидните средства на банките имаа **паричните средства и побарувањата на банките од Народната банка**. Овие финансиски инструменти забележаа намалување во 2015 година за 6,7%, со што и нивното учество во вкупните ликвидни средства на банките на крајот од 2015 година, во споредба со крајот на 2014 година, се намали за 3,2 процентни поена. Воедно, нивното релативно значење во минатите неколку години бележи очигледен надолен тренд, што се согледува преку динамиката на односот на овие средства со одредени категории обврски за кои е карактеристична поголема променливост. Така, постои неколкугодишен тренд на намалување, како на односот на паричните средства и побарувањата на банките од Народната банка со обврските на банките врз основа на трансакциски сметки и депозити по видување, така и на односот на овие средства со обврските со преостаната договорна рочност до 30 дена.

Сепак, и покрај ваквиот тренд на намалување, паричните средства и побарувањата на банките од Народната банка редовно се најзастапената компонента на ликвидните средства на банките. Во нивни рамки, најголемиот износ отпаѓа на вложувањата во благајничките записи.

Во текот на 2015 година, Народната банка продолжи да ги организира аукциите на благајничките записи преку тендер со износи и ограничен понуден износ, што во услови на поповолен принос во споредба со расположливите депозити, придонесе за одржување на нивниот износ на стабилно ниво. Наспроти ова, расположливите депозити¹³ кај Народната банка и средствата

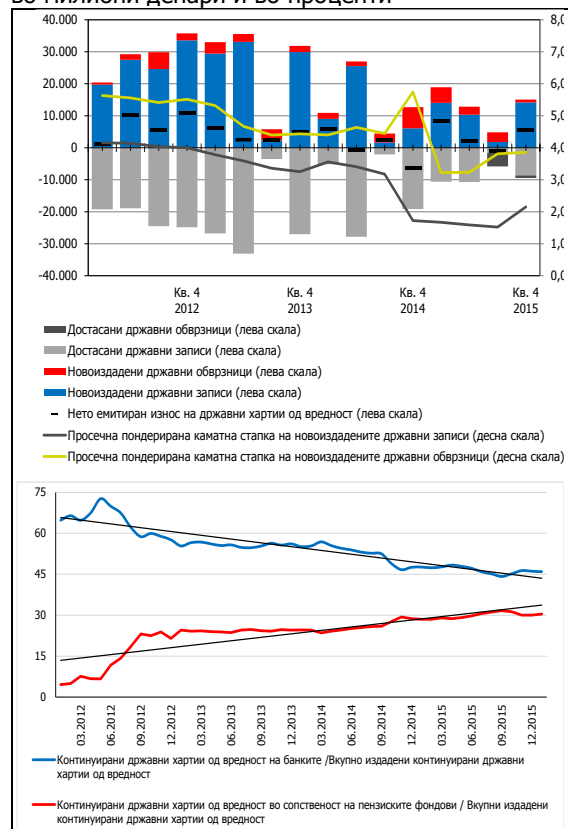
¹³ Согласно со Одлуката за расположливите депозити („Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/12, 18/13, 50/13, 166/13 и 35/15), банките можат да пласираат депозити во Народната банка секој работен ден со рок на достасување од еден работен ден и еднаш неделно со рок на достасување од седум дена. Овие депозити се пласираат без можност за делумно или целосно предвремено повлекување. Каматните стапки на овие депозити беа намалени за по 0,25 процентни поени во 2014 и 2015 година, и од март 2015 година изнесуваат 0,25% за депозитите преку ноќ и 0,5% за депозитите со рочност од седум дена.

Графикон бр. 25

Нето издаден износ на државните хартии од вредност (горе) и учество на банките во издадените државни хартии од вредност (долу)

во милиони денари и во проценти

Извор: Народна банка и Министерство за финансии.
Забелешка: Како пондер при пресметката на просечната каматната стапка на ново - издадените хартии во определен квартал, е земен соодветниот номинален износ остварен на секоја аукција во соодветниот квартал. На долниот графикон е прикажан и линеарен тренд од соодветните учества. Пресметките се направени според номиналната вредност на континуираните државни хартии од вредност.

на сметките во Народната банка¹⁴ во текот на 2015 година забележаа намалување, што во одреден степен е ефект од промените во оперативната рамка за спроведување на монетарната политика врз управувањето со ликвидноста од страна на банките¹⁵, но и поради засилувањето на склоноста на банките за кредитирање.

Во споредба со 2014 година, во 2015 година се зголеми понудата на хартиите од вредност на примарниот пазар на континуираните **државни хартии од вредност**¹⁶, при што беше остварен позитивен нето издаден¹⁷ износ во висина од 12.172 милиони денари. Каматните стапки по кои се нудеа¹⁸ државните хартии од вредност на аукциите во текот на 2015 година беа на историски најниско ниво, но трендот на намалување беше прекинат во последниот квартал од годината кога прикажаа благ раст. Воедно, во 2015 година, во формирањето на вкупниот нето издаден износ на државните хартии од вредност, речиси еднаков придонес имаа краткорочните хартии од вредност (државни записи) и долгорочните хартии од вредност (државни обврзници). Во 2015 година, продолжи трендот на намалување на учеството на банките на примарниот пазар на државните хартии од вредност, но послабо во споредба со минатата година. Постојаното намалување на учеството на банките на примарниот пазар на државните хартии од вредност се надоместува преку зголеменото

¹⁴ Согласно со Одлуката за задолжителната резерва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 153/12, 98/13, 166/13, 143/14, 30/15, 35/15 и 148/15), просечната дневна состојба на средствата на сметката на банката кај Народната банка се користи за исполнување на вкупната пресметана задолжителна резерва на банките врз основа на нивните обврски во денари и обврски во денари со девизна клаузула, како и на 30% од пресметаната задолжителна резерва на банките врз основа на нивните обврски во странска валута. Банките, на дневна основа, можат целосно да ги користат нивните средства на сметката кај Народната банка.

¹⁵ Пред промената на начинот на спроведување на аукциите на благајничките записи во март 2015 година, банките чијашто побарувачка ја надминуваše потенцијалната побарувачка за благајничките записи, беа обврзани разликата да ја пласираат како расположливи депозити до седум дена кај Народната банка.

¹⁶ Како континуирани државни хартии од вредност се сметаат државните записи и државните обврзници издадени на домашниот финансиски пазар, а не се вклучуваат структурните хартии од вредност, т.е. обврзниците за денационализација. Во 2015 година, Министерството за финансии ја издаде четиринаесеттата емисија на обврзници за денационализација во вкупна номинална вредност од 9,5 милиони евра.

¹⁷ Нето - издадениот износ е добиен како разлика меѓу оставрениот износ на аукциите на државни хартии од вредност за определен временски период и износот на државни хартии од вредност што достасува во идентичниот временски период.

¹⁸ Во текот на 2015 година, аукциите на државните записи и на државните обврзници се спроведуваа по пат на тендер со износи со однапред определена висина на каматна стапка.

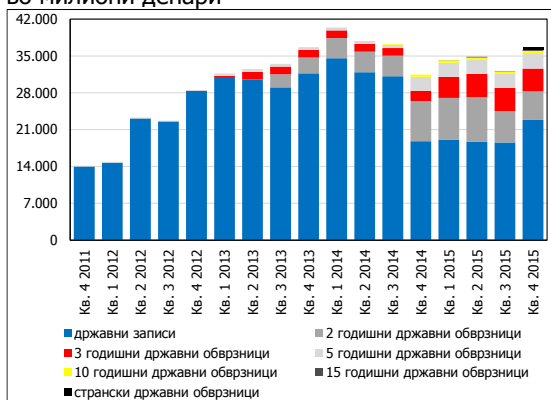

учество на институционалните инвеститори, а особено на пензиските фондови.

Интересот на банките за вложувања во државни хартии од вредност произлегува од фактот што овие вложувања ги зголемуваат расположливите опции при оперативното управување со нивната ликвидносна позиција¹⁹, но и поради релативно попривлечниот принос на овие инструменти во споредба со другите инвестициски алтернативи, а посебно во однос на вложувањата во странски банки. Во 2015 година, околу 80% од растот на вложувањата на банките во државни хартии од вредност се должат на краткорочните државни записи, при што овој придонес беше остварен исклучиво во последниот квартал од годината. Вложувањата во државните обврзници издадени од Република Македонија учествуваа со околу 12% во вкупниот раст на вложувањата на банките во државни хартии од вредност. Забележливо е дека интересот на банките е главно насочен кон обврзниците со релативно краток рок до достасување, односно двегодишните и тригодишните обврзници, коишто заедно формираат над 70% од вкупните државни обврзници на банките.

Во 2015 година, во структурата на државните хартии од вредност на банките се вклучија и **вложувања во државни обврзници издадени од странски држави**, коишто според своите карактеристики можат да се сметаат како ликвидни инструменти. Овие вложувања во инструменти од странски издавачи придонесоа за околу 8% од вкупниот раст на вложувањата на банките во државни хартии од вредност, но сè уште имаат минимално учество од 1,1% во вкупните државни хартии од вредност во сопственост на банките.

Графикон бр. 26
Динамика и структура на континуираните државни хартии од вредност во сопственост на банките во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

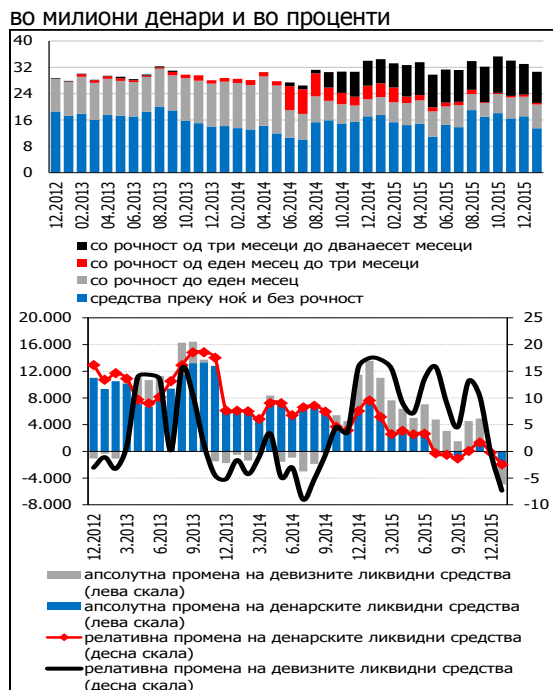
Забелешка: Пресметките се направени според номинална вредност на континуираните државни хартии од вредност.

¹⁹ Согласно со Листата на хартии од вредност за спроведување на монетарни операции („Службен весник на Република Македонија“ бр. 126/11), државните хартии од вредност можат да се користат како инструмент за обезбедување при спроведување на монетарните операции од страна на Народната банка.

Графикон бр. 27

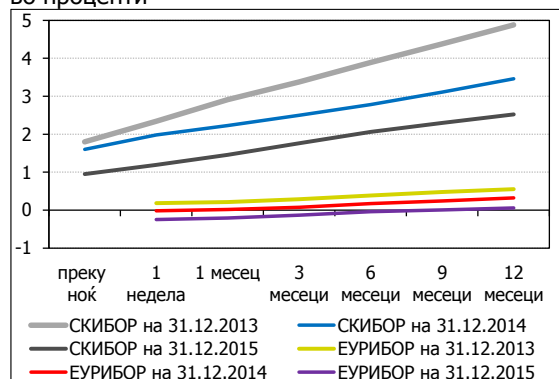
Структура на краткорочните депозити кај странски банки (горе) и апсолутна и релативна годишна промена на ликвидните средства според валутата (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 28

Крива на принос за СКИБОР и ЕУРИБОР за избрани рочности во проценти

Извор: Народната банка и интернет-страницата на ЕММИ (European Money Market Institute) за Еурибор.

Краткорочните средства пласирани во странски банки

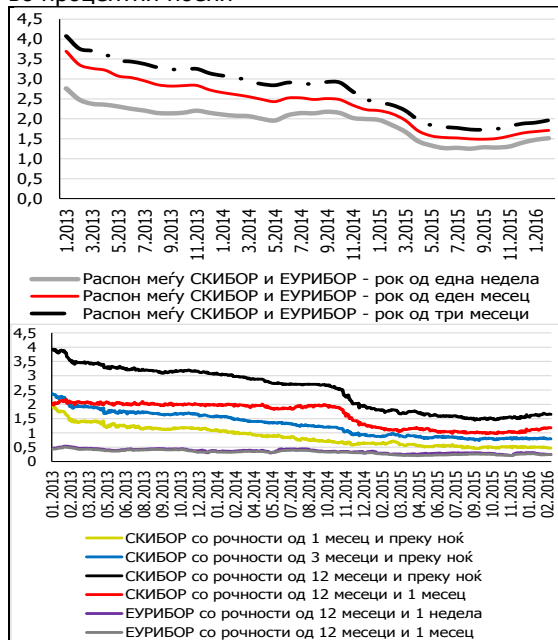
и натаму го претставуваат главниот дел од девизната компонента на ликвидните средства на банките²⁰. Овие средства вообичаено имаат цикличен карактер, но сепак, во текот на годината, банките ги одржуваа на одредено стабилно ниво, што овозможува нивно користење како за оперативни цели, така и за потребите на балансирано управување со ликвидносниот, валутниот и другите ризици. Во 2015 година, продолжи трендот на промени во договорната рочност на краткорочните средства во странски банки, односно зголемувањето на учеството на средствата орочени од три до дванаесет месеци. Продолжувањето на договорната рочност на овие средства произлегува од ниските, па дури и негативните приноси што банките ги добиваат од овие средства при вложувањата на кратки договорни рокови. На крајот од 2015 година, краткорочните депозити вложени кај странски банки остварија намалување на годишна основа за 950 милиони денари, односно за 2,8%, што услови намалување и на ликвидните средства во девизи на годишна основа, независно од тоа што речиси во текот на целата година бележеа раст на годишна основа. Учеството на девизните ликвидни средства во вкупните ликвидни средства на банките, на крајот од 2015 година, изнесува 28,6% и е речиси непроменето во споредба со крајот на 2014 година.

Промените во ликвидните средства на банките во 2015 година се случуваа во услови на **историски најниски каматни стапки**, како на домашниот финансиски пазар, односно за финансиските инструменти во домашна валута, така и на меѓународните финансиски пазари. Во текот на 2015 година, продолжи трендот на опаѓање на каматните стапки на домашниот меѓубанкарски пазар (СКИБОР) којшто беше поизразен во првиот квартал од годината. Кривата на принос за

²⁰ Покрај краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки кај странски банки, како дел од девизните ликвидни средства се вклучени и вложувањата во државни хартии од вредност номинирани во девизи, како и девизната ефектива на банките.

Графикон бр. 29
Распон помеѓу СКИБОР и ЕУРИБОР
(горе) и распон меѓу избрани рочности
за овие стапки (долу)
во процентни поени

Извор: Народната банка и интернет страната на European Money Market Institute за Еурибор.

СКИБОР се спушти на историски најниско ниво. Од друга страна, под влијание на мерките што ги преземаше Европската централна банка и очекувањата на пазарните учесници за понатамошни интервенции, ЕУРИБОР, како клучна меѓубанкарска стапка во евра, уште повеќе навлезе во негативна зона, што со оглед на поврзаноста на движењата на пазарните каматни стапки и приносот што го носат ликвидните финансиски инструменти на банките, практично се одразува и врз приходите на банките од вложувањата во девизни ликвидни средства. Кривите на принос за СКИБОР во 2015 година постојано имаа скромно позитивен наклон, што предизвикува позитивен распон меѓу каматните стапки од крајот (12 месеци) и почетокот (преку ноќ, 1 месец) на кривата на принос. Од друга страна, кај кривите на принос за ЕУРИБОР наклонот е забележително помал, што практично значи мали промени на приносот при продолжување на рочноста на девизните ликвидни инструменти. Во текот на 2015 година продолжи постепено стеснување на распонот меѓу денарските каматни стапки на домашниот меѓубанкарски пазар и основните меѓубанкарски стапки за евра во евро-зоната. Во третиот квартал од 2015 година овој распон го достигна историски најниското ниво, но во последниот квартал од годината и на почетокот од 2016 година се забележува негово благо зголемување, што се поклопува со промената на поставеноста на монетарната политика на Американските федерални резерви преку зголемувањето на нивната основна каматна стапка.

Обемот на новите извори²¹ на финансирање што ги изнаоѓаат банките, во

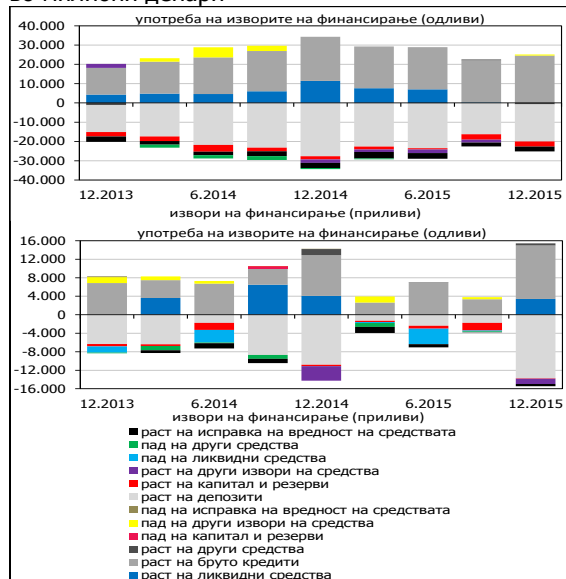
²¹ Новите извори на финансирање на банките и нивната употреба од страна на банките се добиени преку индиректна пресметка, односно преку промената на салдата на одделните сметки од билансот на банките. Ефектот врз паричните текови на банките, којшто се должи на расходите и приходите коишто не претставуваат паричен одлив или прилив (на пример: отписи на кредити, ревалоризација на хартии од вредност коишто се расположливи за продажба или се чуваат за тргување, амортизација на основните средства, нето курсни разлики итн.) е составен дел на промената на соодветните билансни ставки на кои се однесува соодветниот прилив или одлив, додека ефектот од исправката на вредноста на кредитите и другите средства е вклучен во вкупните извори на финансирање. При пресметката е изземен ефектот од домашните меѓубанкарски побарувања и обврски. Со категоријата „други средства“ се опфатени средствата коишто не се кредити на нефинансиските субјекти и коишто не се вклучени во категоријата „ликвидни средства“ (пласманите во хартии од вредност коишто не се дел од ликвидните средства, долгорочните пласмани во странски банки, задолжителната резерва во девизи, преземените средства за ненаплатени побарувања, основните средства итн.). Со категоријата „други извори на

Графикон бр. 30

Новите извори на финансирање на банкарскиот систем и нивна употреба – годишна основа (горе) и квартална основа (долу)

во милиони денари

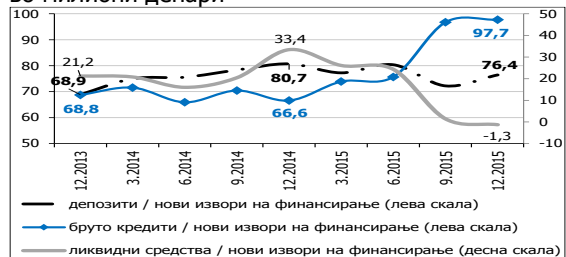
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

споредба со минатата година бележи благо намалување. Намалувањето првенствено се должи на послабата динамика на депозитите на нефинансиските субјекти како главен извор на финансирање на домашните банки. Сепак, во текот на 2015 година, годишната промена на депозитите на нефинансиските субјекти учествуваше постојано со над три четвртини во структурата на новите извори на финансирање на банките. Намалувањето (користењето) на ликвидните средства во текот на 2015 година, придонесува за „формирањето“ на изворите на финансирање на банките, што посебно беше видливо во првата половина на годината. Засилувањето на апетитот за кредитирање на банките најдобро се согледува преку употребата на изворите на финансирање од нивна страна.

Графикон бр. 31

Учество во новите извори на финансирање на годишна основа

во милиони денари

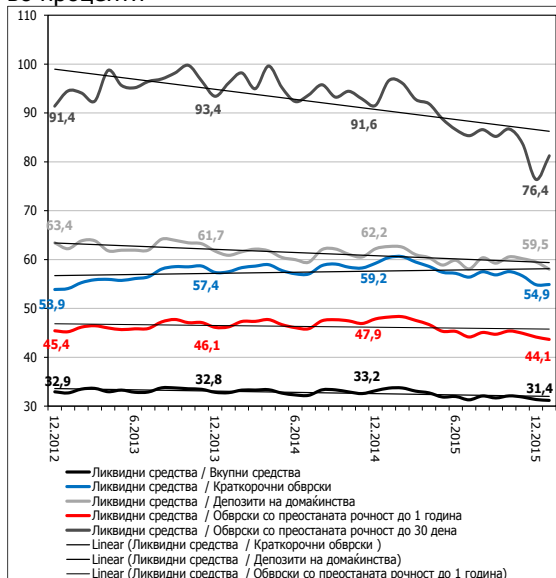

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Така, во текот на 2015 година, јакнеше склоноста на банките за преземање нов кредитен ризик, проследено со намалувањето на склоноста за вложување на новите извори на финансирање во ликвидни финансиски инструменти. Ова посебно беше видливо во втората половина од годината, кога банките ги употребуваа новите извори на финансирање речиси во целост за кредитирање.

финансирање⁹ се опфатени сите извори на финансирање коишто не се вклучени во депозитите на нефинансиските субјекти, капиталот и резервите, субординираните и хибридниите капитални инструменти (депозитите на странски финансиски институции, позајмиците, други обврски, тековниот профит итн.), како и ефектот од промената на исправката на вредност на средствата.

Графикон бр. 32
Показатели за ликвидноста на
банкарскиот систем
во проценти

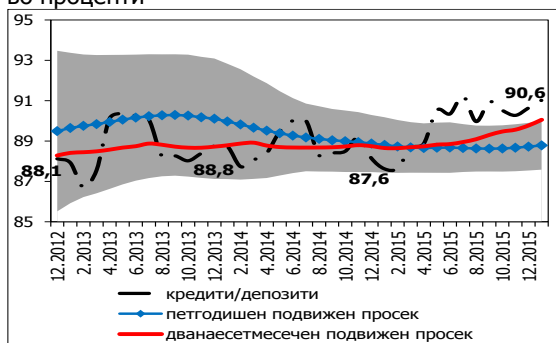

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.
Забелешка: Прикажан е и линеарниот тренд на одделните показатели.

2.2 Показатели за ликвидноста

Намалувањето на ликвидните средства во текот на 2015 година доведе до намалување на показателите за ликвидноста на банкарскиот систем²². Трендот на намалување сепак не беше со еднаква динамика кај одделните показатели, првенствено поради разликите во динамиката на одделните категории обврски на банките. Највидливо е намалувањето кај покриеноста со ликвидни средства на обврските со договорна преостаната рочност до 30 дена, додека за нијанса поумерено е намалувањето на покриеноста со ликвидни средства на обврските со преостаната рочност до една година и на вкупните краткорочните обврски на банките. Сепак, и покрај нивното намалување, ликвидните средства учествуваат со над 30% во вкупните средства на банките, воедно, покривајќи малку под 60% од вкупните депозити на домаќинствата, што е задоволително ниво за да им овозможи на банките отплаќање на оперативните ликвидносни одливи.

Графикон бр. 33
Динамика на
кредити/депозити на нефинансиски
субјекти
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.
Забелешка: Засенчениот дел во графиконот претставува распон од една стандардна девијација над и под петгодишниот подвижен просек на показателот.

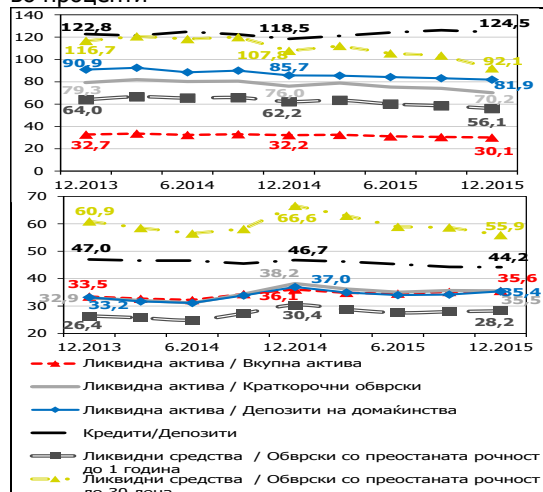
Соодносот меѓу кредитите и депозитите на нефинансиските субјекти, во текот на 2015 година забележа зголемување. На крајот од годината, овој сооднос изнесува 90,6% и е речиси за три процентни поени повисок, во споредба со крајот на 2014 година. Носител на растот на овој показател беше посилниот раст на кредитите на банките, со годишна стапка којашто е повисока за речиси три процентни поени во споредба со стапката на раст на депозитите на нефинансиските субјекти. Притоа, за одбележување е што во втората половина од 2015 година, овој показател е постојано повеќе од една стандардна девијација над неговиот петгодишен подвижен просек. Подолготрајно задржување на растот на овој показател, во услови кога истиот е над 90%, би можело да

²² При пресметка на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

Графикон бр. 34

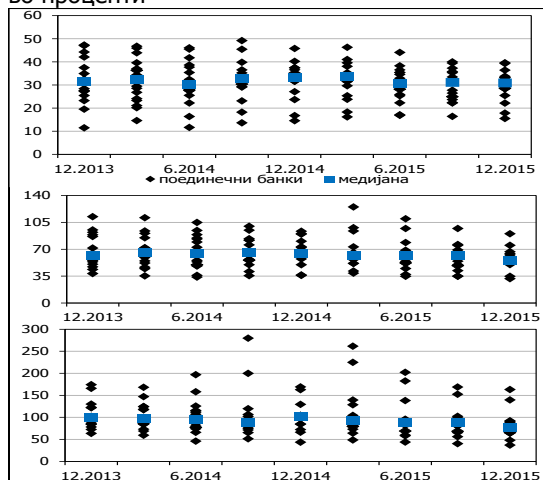
Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата - денари (горе) и девизи (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 35

Учество на ликвидните во вкупните средства (горе), покриеност на краткорочните обврски со ликвидни средства (средина) и на обврските со преостаната договорна рочност до 30 дена (долу), по одделна банка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

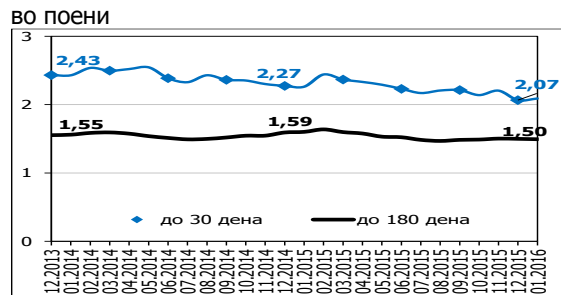
претставува сигнал за брз кредитен раст што не е проследен со еднаков раст на депозитите, односно е финансиран со недепозитни извори коишто по својата природа и карактеристики можат да бидат помалку стабилни и имаат ограничувања на нивната постојана расположливост²³. Потврда за ова е и тоа што на крајот од 2015 година, кај шест банки со заедничко учество во вкупните средства од 23,8%, соодносот меѓу кредитите и депозитите е над 100% (на крајот од 2014 година, четири банки со учество од 16,4%). По одделни банки, на крајот од 2015 година, овој показател се движи во интервал од 72,5% до 128,7% (од 72,3% до 127,2% на крајот од 2014 година).

Од аспект на валутните карактеристики на средствата и обврските, показателите за ликвидноста во текот на 2015 година забележаа намалување, но со забележителни разлики во динамиката. Имено, **показателите за ликвидноста во денари забележаа поголемо намалување во споредба со показателите за девизната ликвидност. Притоа показателите за денарската ликвидност и натаму се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност**, што се должи на повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките.

Показателите за ликвидноста по одделни банки во текот на 2015 година бележеа тренд на намалување, што се согледува преку движењето на медијаната на показателите. На крајот од 2015 година, учеството на ликвидните средства во вкупните средства се движи во интервал од 15,5% до 39,6%, покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства од 31,7% до 90,3%, а покриеноста на обврските со преостаната

²³ Повеќе за карактеристиките и значењето на показателот за соодносот меѓу кредитите и депозитите (или нивниот инверзен сооднос), како показател за финансиската стабилност, може да се најдат во „Водичот за пресметка на показателите за финансиска стабилност“ на Меѓународниот монетарен фонд. Покрај тоа, показателот кредити/депозити е дел од индикативната листа на Европскиот одбор за системски ризик за инструментите на макропрудентната политика, објавен во препораките на ЕБСР од 4.4.2013 година во официјалниот весник на Европската Унија бр. 2013/C 170/01.

Графикон бр. 36
Стапки на ликвидност за банкарскиот систем

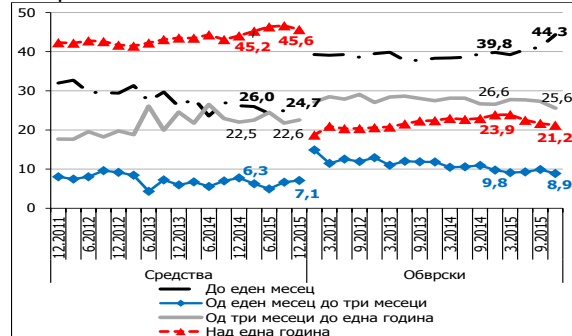

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

договорна рочност до 30 дена од 36,9% до 163,1%.

Стапките за ликвидност на банкарскиот систем²⁴ претставени како соодносот меѓу средствата и обврските коишто достасуваат во следните 30 дена и 180 дена, на крајот од 2015 година изнесуваат 2,1 и 1,5 соодветно, што е повеќе од минималното пропишано ниво во висина од 1. Со оглед на намалувањето на ликвидните средства, и стапките на ликвидност во текот на 2015 година забележаа тренд на благо опаѓање во текот на годината.

Графикон бр. 37
Структура на средствата и обврските на банките според нивната договорната преостаната рочност

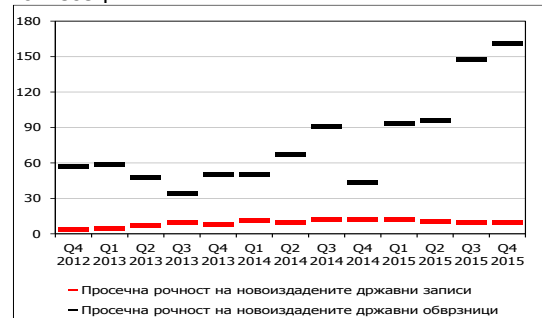

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.3 Рочна структура на средствата и обврските

Во текот на 2015 година, дојде до одредени поместувања во структурата на средствата и обврските на банките според нивната договорна преостаната рочност. Имено, намалувањето на ликвидните средства, првенствено преку падот на средствата на банките во НБРМ, предизвика продолжување на трендот на намалување на учеството на средствата со преостаната рочност до еден месец. Вакво влијание имаат и промените во понудата на финансиски инструменти на домашниот пазар, особено зголемувањето на просечната рочност на издадените континуирани државни хартии од вредност што се случуваше во минатите неколку години. Од друга страна, кај обврските на банките, во текот на 2015 година се забележува промена на трендот на подобрување, којшто доминира минатите неколку години. Така, учеството на обврските со преостаната рочност до еден месец се зголеми на годишна основа, додека учеството на обврските со преостаната рочност поголема од една година се намали.

Графикон бр. 38
Просечна рочност на ново издадените континуирани државни хартии од вредност

Извор: Народната банка, врз основа на податоците од аукциите на државни хартии од вредност.

Ваквите промени во рочната структура на средствата и обврските на банките придонесоа за **продлабочување на јазот**

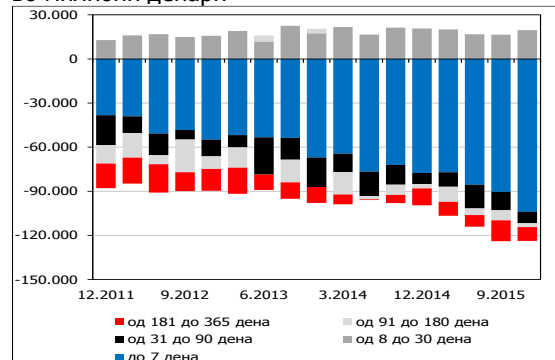
²⁴ Начинот на пресметка на стапките на ликвидност до 30 и до 180 дена е определен со Одлуката за управување со ликвидносниот ризик на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 126/11, 19/12 и 151/13).

Графикон бр. 39

Динамика на договорната преостаната рочна (не)усогласеност меѓу средствата и обврските по рочни сегменти

во милиони денари

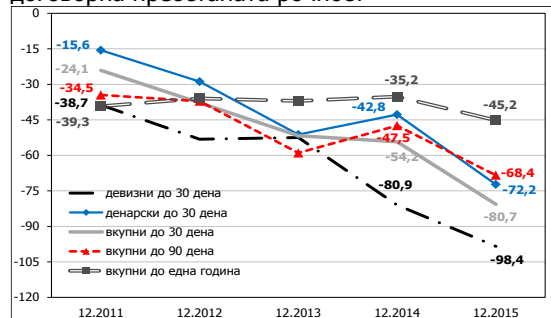

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 40

Релативно значење на збирната разлика меѓу средствата и обврските на банките според договорната преостаната рочност

процент од кумулативните средства со истата договорна преостаната рочност

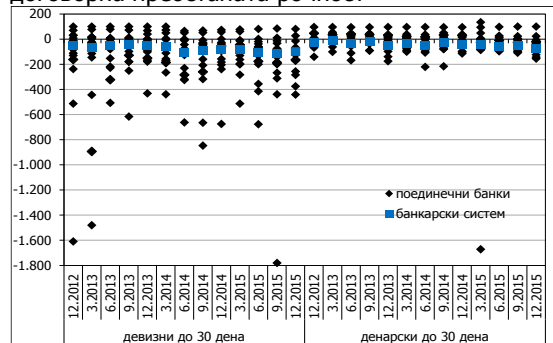

Извор: Народната банка, пресметки на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

според договорната преостаната рочност. Најголема рочна неусогласеност се забележува меѓу средствата и обврските со преостаната рочност до 7 дена. Оваа разлика вообичаено се должи на вклучувањето на обврските на банките по видување и без утврдена рочност во овој рочен сегмент. Зголемувањето на рочноста на ликвидните средства на банките поради склоноста за вложувања во подолгорочни инструменти, исто така предизвикаа продлабочување на јазот во договорната преостаната рочност на средствата и обврските.

Оттука, соодносот меѓу збирната негативна разлика на средствата и обврските според нивната договорна преостаната рочност и вкупните средства со истата преостаната рочност, се продлабочи во 2015 година, во споредба со крајот на 2014 година. Така, во сегментот со преостаната рочност до 30 дена, овој сооднос се продлабочи на годишна основа за 26,5 процентни поени, додека кај средствата и обврските со преостаната договорна рочност до 90 дена, за 20,9 процентни поени. Вакво движење имаше и кај денарската и кај девизната компонента на средствата и обврските според преостанатата рочност. Притоа, неусогласеноста меѓу средствата и обврските со девизна компонента е значително поголема во споредба со денарската, што произлегува од прифатениот деловен модел на домашните банки, којшто се заснова, помеѓу другото, и врз валутната и рочната трансформација на девизните депозити на домашните нефинансиски субјекти. Со оглед на изразените разлики што се забележуваат кај отделните банки во договорната преостаната рочна неусогласеност меѓу девизните средства и обврски до 30 дена, постои можност за притисок врз нивната профитабилност, доколку во услови на ниски, па дури и негативни приноси на девизните ликвидни инструменти, се појави потреба од зголемување на обемот на нивната девизна ликвидност.

Графикон бр. 41
Динамика на договорната преостаната рочна (не)усогласеност меѓу средствата и обврските до 30 дена според валутни карактеристики процент од кумулативните средства со истата договорна преостаната рочност

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Банките и во текот на 2015 година имаа силни очекувања за постоењето на позитивната разлика меѓу средствата и обврските, како збирно така и по одделни рочни сегменти (анекс бр. 31). Со други зборови, независно од постоењето на фактори од интерна или екстерна природа, коишто можат да предизвикаат поголеми осцилации на депозитите и да влијаат врз мотивите за довербата на штедачите, сепак банките очекуваат релативно висока стабилност на депозитите како нивен главен извор на финансирање. Така, на 31.12.2015 година, банките очекуваат 82,8% од орочените депозити со преостаната рочност до три месеци (85,1% на 31.12.2014 година) да покажат стабилност, односно и понатаму да останат во банките. Процентот на очекувана стабилност за вкупните депозити е речиси на истото ниво како и во претходната година и изнесува 82,7%.

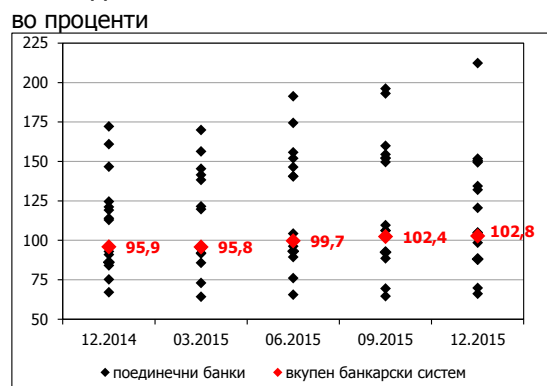
2.4 Стрес-симулации за ликвидносни шокови

Резултатите од симулациите за претпоставени екстремни ликвидносни шокови, во форма на низа одливи на изворите на финансирање²⁵ надвор од банките во временски хоризонт од 30 дена, покажуваат задоволително ниво на отпорност на македонските банки. На ниво на банкарскиот систем, комбинацијата на ваквите екстремни ликвидносни шокови и истовремен ликвидносен одлив ги апсорбира ликвидните средства во целост (над 100%), но при поединечни претпоставени ликвидносни шокови, македонските банки имаат доволно ликвидни средства за да ги покријат одливите. Доколку за потребите на оваа симулацијата се

²⁵ При симулацијата се претпоставува одлив на депозитите на дваесетте најголеми депоненти, на 20% од депозитите на населението, на обврските кон матичните субјекти со исклучок на обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти коишто се исклучени од симулацијата бидејќи согласно со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот нивната предвремена исплата е предмет на ограничување, на 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимитите врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциски сметки) во билансни побарувања. При спроведувањето на симулациите за ликвидносни шокови е изземена Македонската банка за поддршка на развојот АД Скопје, поради законското ограничување за настап на депозитниот пазар и оттука, при презентацијата на резултатите сите показатели се прикажани без оваа банка.

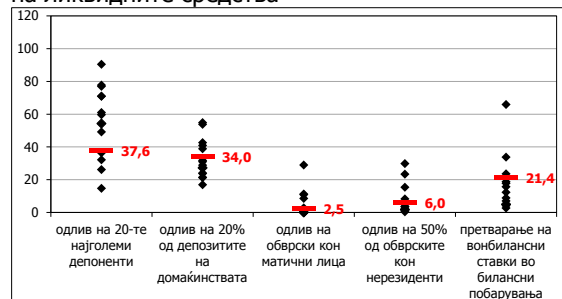
Графикон бр. 42
Намалување на ликвидните средства при симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови

Извор: пресметки на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

прошири опфатот на ликвидните средства со други финансиски инструменти²⁶ во сопственост на банките, за кои може да се претпостави дека во временски период од 30 дена би можеле да се наплатат или да се конвертираат во ликвидни средства, падот на ликвидните средства на ниво на банкарски систем би изнесувал 90,9%. Евентуален ваков интегриран ликвидносен шок предизвикува недостаток од ликвидни средства кај десет банки (во висина од 16.441 милион денари), чиешто учество во вкупните средства на банкарскиот систем на крајот од 2015 година изнесува 54,9%. Кај останатите четири банки, по овој интегриран ликвидносен шок, учеството на ликвидните средства во вкупните средства би изнесувало од 0,6% до 16,6%, додека покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства би се движела од 1,1% до 27,5%.

Графикон бр. 43
Придонес на одделните комбинирани шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од поединечните ликвидносни шокови што се комбинираат за потребите на оваа симулација, вообичаено како поединечно најзначаен, учествувајќи со 37,6% во вкупниот симулиран одлив е одливот на депозитите на 20-те најголеми депоненти, по што следи одливот на 20% од депозитите на населението (34,0% од вкупниот симулиран одлив) и потенцијалното претворање на определени вонбилансни изложености на банките во билансни побарувања (21,4% од вкупниот симулиран одлив). Поради скромното учество во вкупната структура на изворите на финансирање на обврските кон нерезидентите, како и на изворите на финансирање од матичните лица, шоките што се поврзани со нив имаат ограничено влијание врз вкупниот резултат од симулацијата. Со оглед на значењето што го имаат депозитите како извор на финансирање за македонските банки, симулациите за ликвидносните шокови јасно покажуваат дека

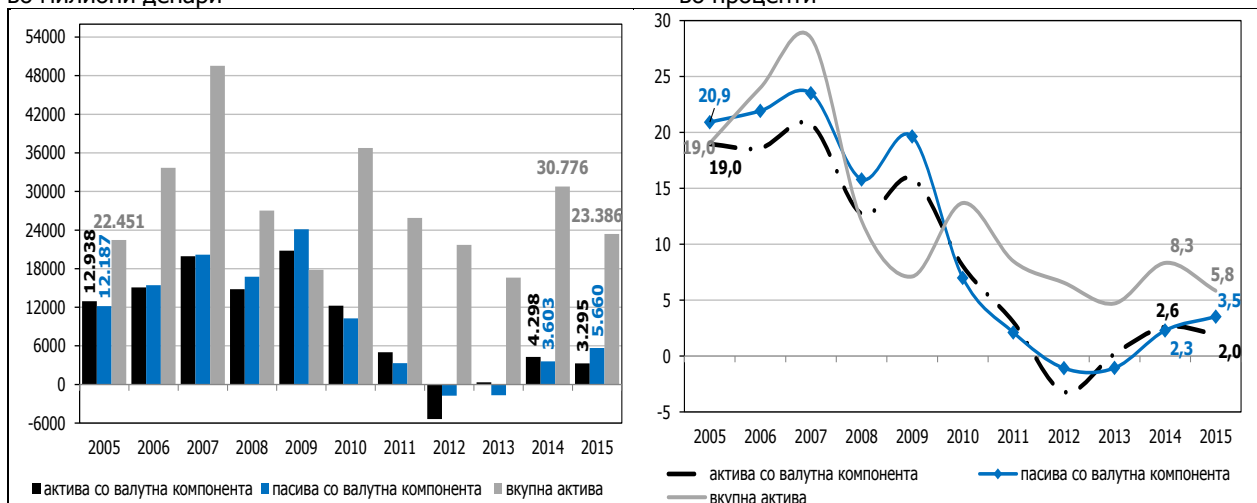
²⁶ При ова проширување на опфатот на ликвидните средства, покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти од билансот на банките: долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на населението.

постои тесна поврзаност на управувањето со ликвидноста на банките и нивната стратегија за настап на пазарот, репутацијата и етичкото однесување, коишто влијаат врз степенот на доверба на домашните економски субјекти во македонските банки. Оттука, одржливоста на ликвидносната позиција на банките, а преку тоа и на нивната стабилност, е директно поврзана со чувањето на оваа доверба.

3. Валутен ризик

Во 2015 година се намали изложеноста на банкарскиот систем во Република Македонија на валутен ризик. На 31.12.2015 година, активата и пасивата со валутна компонента забележаа раст, меѓутоа јазот меѓу нив се намали, а се намали и неговиот сооднос со сопствените средства на банките. Соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства кај секоја банка одделно е во рамките на пропишаниот лимит (30% од сопствените средства на банките). Продолжи трендот на деевроизацијата, следена преку учеството на активата и пасивата со валутна компонента во вкупната актива на банкарскиот систем. Растот на курсот на американскиот долар, швајцарскиот франк и британската фунта во однос на денарот немаше влијание врз валутниот ризик на банките, бидејќи овие валути имаат мало учество во нивните биланси. Еврото е најзастапената странска валута во билансите на банките. Исклучително значење за нивото на валутниот ризик на кое се изложени банките има применетата стратегија на одржување стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото.

Графикон бр. 44 Годишен раст на активата и пасивата со валутна компонента во милиони денари

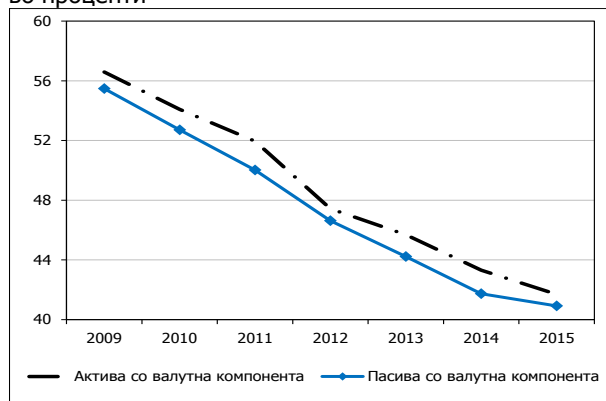

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 45

Учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките во проценти

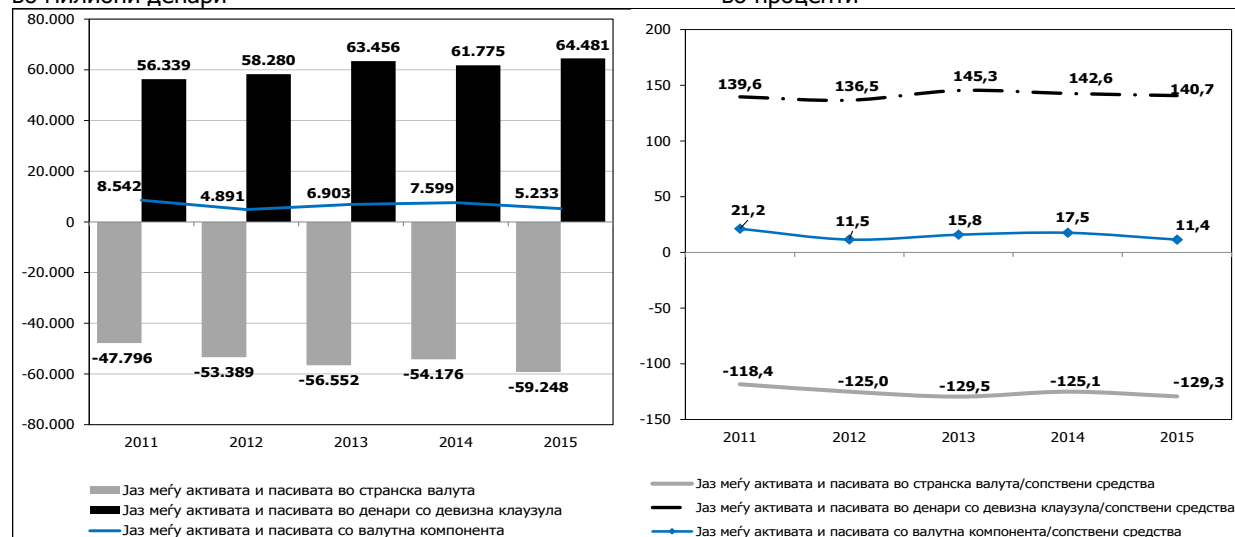
Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Во рамките на активата, кредитите се земени на нето основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Исклучена е „МБП“ АД Скопје.

На 31.12.2015 година, јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента се намали во однос на претходната година, што произлегува од поголемиот раст на пасивата со валутна компонента (за 5.660 милиони денари)²⁷ во однос на растот на активата со валутна компонента (за 3.295 милиони денари).²⁸ Така, на крајот на годината јазот изнесуваше 5.233 милиони денари.

И покрај растот на активата и пасивата со валутна компонента којшто се забележува во последните две години, сепак овој раст е далеку под растот во преткризниот период. Овие движења се придружени и од надолниот тренд на учествата на активата и пасивата со валутна компонента во вкупната актива на банките.

Графикон бр. 46 Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно) во милиони денари

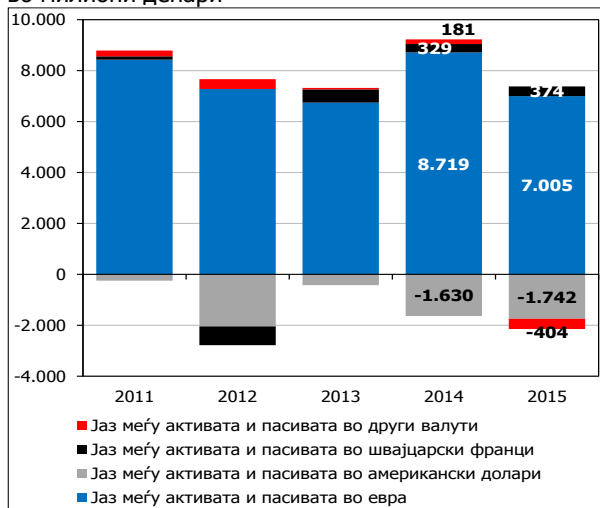
Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

²⁷ Трансакциските сметки на нефинансиските друштва и трансакциските сметки на домаќинствата се зголемија за 4.230 и 3.225 милиони денари, соодветно. Пораст бележат и депозитите на физичките лица, како и депозитите на финансиските институции за по 1.045 милиони денари. Од друга страна, една голема банка изврши отплата на дел од субординираниот долг во евра кон матичното лице (2.767 милиони денари), се забележува намалување и кај депозитите во странска валута на нерезиденти и на нефинансиски институции, за 1.038 и 726 милиони денари, соодветно.

²⁸ Најголем пораст во рамки на активата со валутна компонента имаат кредитите на нефинансиски субјекти во денари со девизна клаузула (за 3.828 милиони денари) и долгорочните кредити на банките во странска валута (за 1.012 милиона денари). Од друга страна, државните обврзници во денари со девизна клаузула бележат намалување за 1.889 милиони денари).

Графикон бр. 47 Динамика и структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, по валути во милиони денари

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Растот на активата, односно на пасивата со валутна компонента е за околу четири, односно седумпати помал од растот на вкупната актива на банките.

Стеснувањето на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента од една страна (за 2.365 милиони денари) и растот на сопствените средства на банките (за 2.512 милиони денари)²⁹ од друга страна, придонесоа за намалување на учеството на овој јаз во сопствените средства на банкарскиот систем.

Анализирано по валути, **еврото како најзастапена валута во банкарскиот систем и со најголемо учество во јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, најмногу придонесе за стеснувањето на овој јаз.**³⁰ Во услови на одржување стабилен девизен курс на денарот во однос на еврото, најголемото учество на еврото во структурата на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, ја намалува опасноста од остварување на преземениот валутен ризик.

Табела бр. 1 Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента во проценти

Валута	31.12.2014		31.12.2015	
	Активa	Пасивa	Активa	Пасивa
Евро	89,1	87,9	88,9	87,5
Американски долар	6,1	7,4	6,7	8,0
Швајцарски франк	2,3	2,2	1,8	1,7
Останато	2,5	2,5	2,5	2,9
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

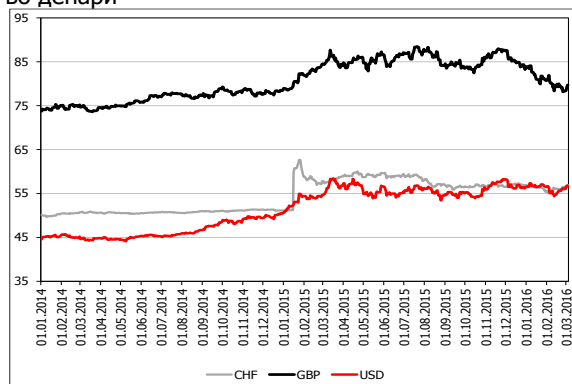
²⁹ МБПР е исклучена од пресметката бидејќи за оваа банка не се применуваат прописите за отворената девизна позиција.

³⁰ Јазот меѓу активата и пасивата во евра се намали за 1.714 милиони денари.

Графикон бр. 48 Движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк и британската фунта

во денари

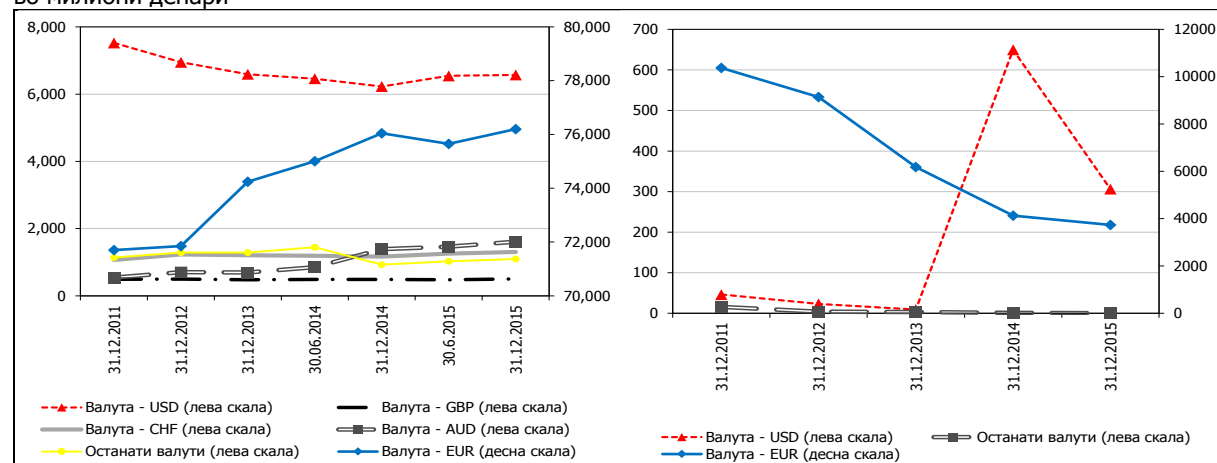

Извор: НБРМ

Курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк и британската фунта бележи раст во 2015 година, меѓутоа промените на курсевите на овие валути во однос на денарот не претставуваат закана за стабилноста на банкарскиот систем, поради малата застапеност на овие валути во структурата на активата и пасивата со валутна компонента.

Во структурата на активата со валутна компонента најголемо учество имаат кредитите со валутна компонента (74,4%). Во нивни рамки, кредитите во американски долари, швајцарски франци и британската фунта, заедно со кредитите со девизна клаузула во долари, франци и фунти, зафаќаат само 2,3%. Учеството на овие кредити во вкупните бруто-кредити на банкарскиот сектор постојано е ниско, а на 31.12.2015 година изнесува 1,0%.

Графикон бр. 49 Депозити во странска валута* на физичките лица (лево) и на нефинансиските друштва (десно) во милиони денари

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во депозитите не се опфатени трансакциските сметки на физичките лица и на нефинансиските друштва.

Ниту **кај депозитите**, растот на курсот на американскиот долар, швајцарскиот франк и британската фунта, немаше значително влијание врз банките, бидејќи депозитите во овие валути заедно зафаќаат 9,6% од депозитите од физички лица во странска валута или 5,4% од вкупните депозити на физичките лица.

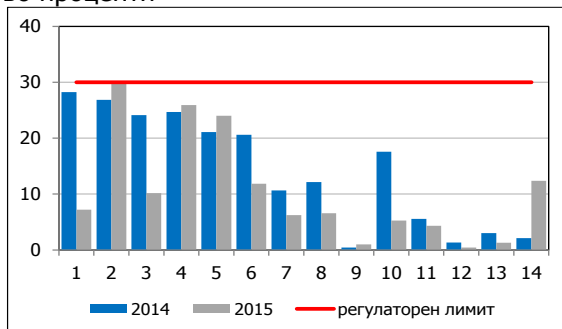

Табела бр. 2 Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

Опис	Број на банки								Агрегатна девизна позиција/сопствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/сопствени средства								
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	4	1	10	4	7	6	13	1	4
од 5% до 10%	3	1							4
од 10% до 20%	2								3
од 20% до 30%	3								3
над 30%									

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

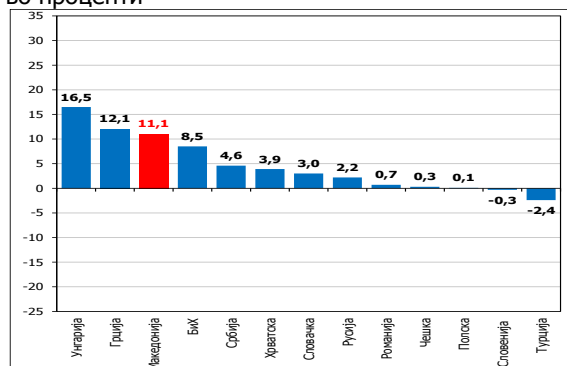
Графикон бр. 50 Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства, по одделни банки во проценти

На 31.12.2015 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит за агрегатната девизна позиција, којшто изнесува 30% од сопствените средства.

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 51 Сооднос меѓу отворената девизна позиција и сопствените средства, по одделни земји во проценти

Меѓу анализираниите земји, Македонија е меѓу земјите со повисоко учество на отворената девизна позиција во сопствените средства, но тоа сепак не е високо.

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките; ММФ (показатели за финансиска стабилност).

Забелешка: Податоците за Македонија се однесуваат на 31.12.2015 година. За Полска се однесуваат на 30.6.2015 година, додека за сите останати земји податоците се однесуваат на 30.9.2015 година.

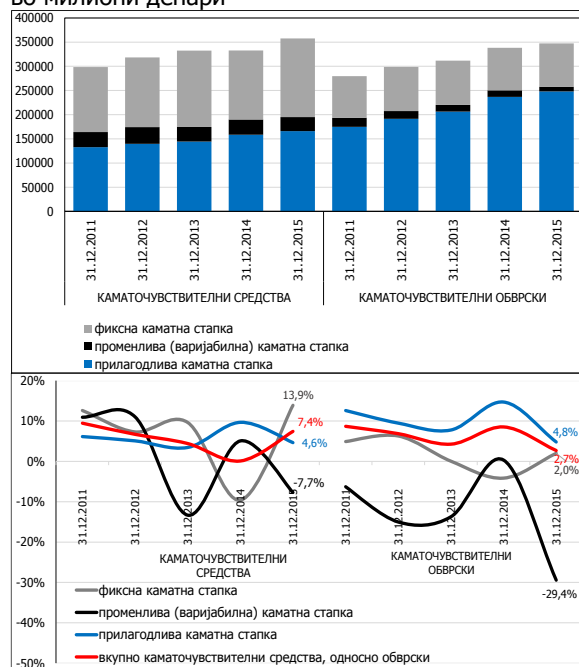

4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности

Во 2015 година се зголеми значењето на ризикот од промена на каматните стапки во профилот на ризик на банките во Република Македонија. Нагорниот тренд на каматочувствителните средства и обврски, беше проследен со зголемена употреба на фиксните каматни стапки. Ваквите движења предизвикаа зголемување на соодносот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарските активности и сопствените средства. Сепак, овој сооднос сè уште е едноцифрен и под пропишаниот сооднос (20% од сопствените средства), што е резултат на примената на прилагодливите каматни стапки од страна на банките. Со овој тип каматни стапки банките го минимизираат ризикот од промена на каматните стапки во своите портфолија, но од друга страна пак, создаваат можност за потенцијален зголемен трошок за нивните клиенти и следствено, потенцијален индиректен кредитен ризик за самите банки.

Графикон бр. 52
Структура (горе) и годишна промена (долу) на каматочувствителните средства и обврски, според типот на каматните стапки

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2015 година се задржа нагорниот тренд на каматочувствителните средства и обврски во билансите на банките. Притоа, на крајот на 2015 година, каматочувствителните средства остварија трипати поголема стапка на годишен раст во однос на растот на обврските.

Растот на каматочувствителните активности во целост е кај каматочувствителните позиции со фиксна³¹ и прилагодлива³² каматна стапка, коишто кај средствата забележаа годишен раст од 13,9% и 4,6%, соодветно, а кај обврските од 2,0% и 4,8%, соодветно. И онака нискиот износ на средства и обврски со променлива каматна стапка дополнително се намали во 2015 година.

Во структурата на каматочувствителната актива речиси подеднакво учество имаат средствата со прилагодлива и фиксна каматна стапка (46,4%

³¹ Фиксна каматна стапка - каматна стапка којашто за целиот период е непроменета, односно банката нема право да ја менува висината на каматната стапка, којашто е номинално утврдена во договорот.

³² Прилагодлива каматна стапка - каматна стапка чијашто висина се менува врз основа на одлука на банката, а не врз основа на одредена референтна каматна стапка или индекс. Со еднострано прилагодливите каматни стапки, банките го пренесуваат сопствениот ризик од промена на каматните стапки врз своите клиенти, а можат да служат и како инструмент за управување со ликвидноста и профитабилноста од страна на банките.

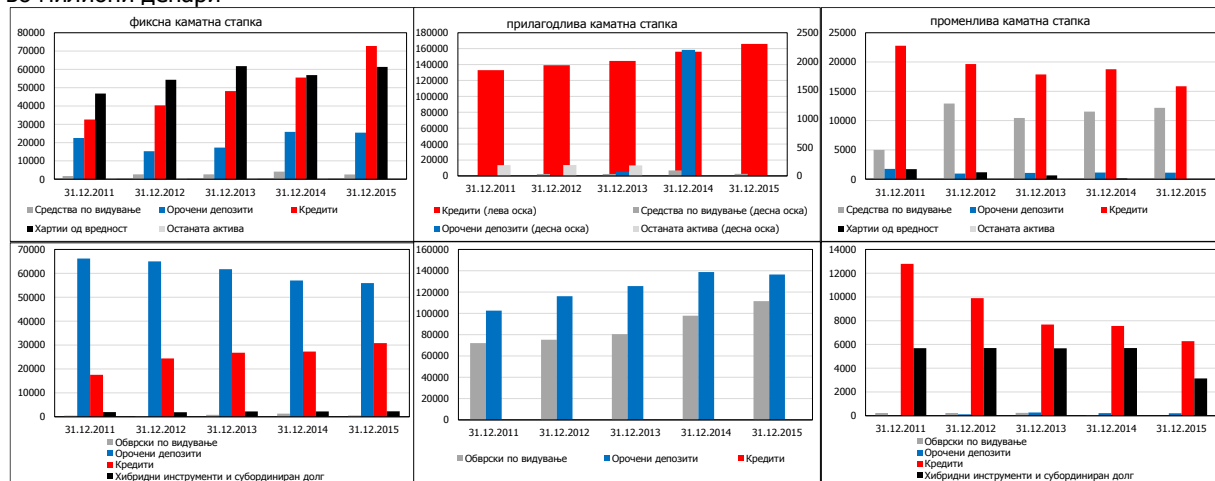

и 45,4%, соодветно). И кај двата типа каматни стапки, кредитите имаат најголемо учество коешто расте. Највисок годишен раст од 31,1% забележаа кредитите со фиксна каматна стапка³³, додека кредитите со прилагодлива каматна стапка забележаа годишен раст од 6,3%. Зголемената употреба на фиксните каматни стапки кај кредитите одобрени од банките претставува потенцијален ризик за губење приходи во случај на раст на активните каматни стапки на пазарот. Сепак, треба да се има предвид дека станува збор за каматни стапки коишто привремено, односно само определен период се фиксни, а по истекот на тој период се променливи или прилагодливи.

Графикон бр. 53

Состојба на каматочувствителните средства (горе) и обврски (долу), според ставките во билансот на состојба и типот на каматните стапки

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

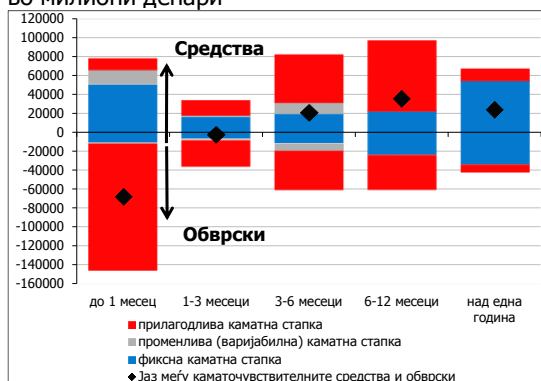
Во структурата на каматочувствителните обврски, депозитите со прилагодлива каматна стапка се главен извор на финансирање, по кои следуваат депозитите со фиксна каматна стапка. Депозитите со прилагодлива каматна стапка годишно

³³ Ова се кредити со релативно ниска фиксна каматна стапка за првите неколку години од отплатата на кредитот коишто според регулативата имаат третман на позиции со фиксна каматна стапка. По истекот на временскиот период во кој каматната стапка е фиксна, овие кредити ќе бидат прикажани како позиции со соодветната каматна стапка (променлива или прилагодлива).

Графикон бр. 54

Состав на каматочувствителните средства и обврски, според рочноста и типот на каматната стапка во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

пораснаа за 4,8%, што целосно се должи на сметките по видување (транзакциските сметки забележаа годишен раст од 14%). Орочените депозити со фиксна каматна стапка забележаа годишен пад од 1,9%. Во делот на каматочувствителни обврски со фиксна каматна стапка, обврските врз основа на кредити се единствени коишто годишно пораснаа за 13,1% што е резултат на кредитните линии со фиксна каматна стапка од повеќе меѓународни финансиски институции.

Кај рочната структура на каматочувствителните средства и обврски не се забележуваат значителни промени во однос на минатата година. Така, највисоко учество на страната на активата имаат средствата со преостаната рочност од 6 до 12 месеци. Прилагодливите каматни стапки го имаат главното место во каматочувствителните средства и обврски во сите рочни сегменти до една година. Средствата и обврските со фиксна каматна стапка претежно преовладуваат на подолг рок (над 1 година)³⁴. Кај средствата тоа се должи на претходно споменатите кредити со фиксна каматна стапка коишто само во првите неколку години имаат третман на средства со фиксна камата, но и на вложувањата на банките во хартии од вредност³⁵. Кај обврските со фиксни каматни стапки во рочниот блок над 1 година, најзастапени се обврските врз основа на кредити од странски банки.

Графикон бр. 55

Јаз помеѓу каматочувствителните средства и обврски, според типот на каматната стапка во милиони денари

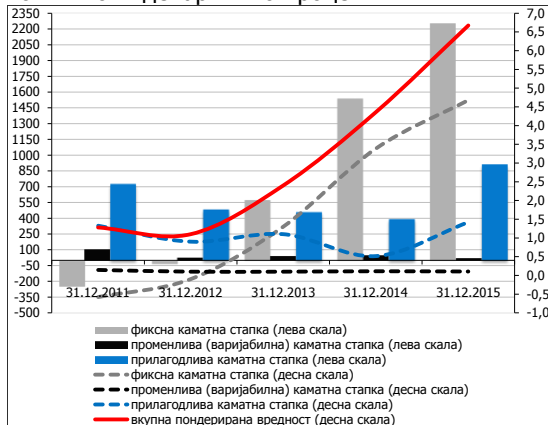
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Јазот помеѓу каматочувствителните средства и обврски на крајот од 2015 година беше за петпати повисок во однос на јазот на крајот од 2014 година. Зголемениот јаз во целост се должи на зголемувањето на јазот помеѓу позициите со фиксна каматна стапка (поради растот на кредитите

³⁴ Со исклучок кај средствата со рок на достасување до 1 месец.

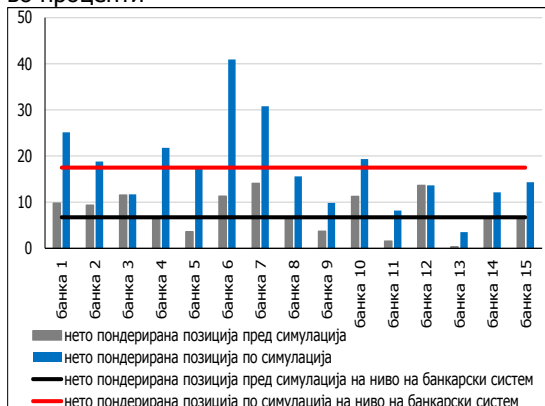
³⁵ Вложувањата на банките во хартии од вредност забележаа годишен раст од 7,9% и на крајот од 2015 година зафаќаат 16,8% од вкупната каматочувствителната актива со фиксни каматни стапки.

Графикон бр. 56 Пондерирана вредност (лева скала) и однос на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства (десна скала), според типот на каматната стапка во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 57 Однос на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства, пред и по симулациите по одделна банка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

на страната на активата и намалувањето на орочените депозити во пасивата).

Соодносот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарските активности³⁶ и сопствените средства, на крајот од 2015 година изнесуваше 6,7% и е повисок за 2,3 процентни поени во однос на 2014 година. По одделни банки, овој сооднос се движи во интервал од 0,3% до 14,1%, со медијана од 6,4%, што е под определениот максимум од 20%.

Најголем дел од растот на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарските активности се должи на позициите со фиксна каматна стапка. Кај позициите со прилагодливи каматни стапки соодносот помеѓу вкупната пондерирана вредност и сопствените средства е сè уште низок.

Заради стрес-тестирање на отпорноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки, а имајќи го предвид значителниот раст на средствата со фиксна каматна стапка се изготви хипотетичка симулација во која се претпостави дека сите позиции со прилагодливи каматни стапки кај банките би добиле третман на позиции со фиксни каматни стапки (при што се распоредени во билансите според нивната преостаната договорна рочност)³⁷. Соодносот на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства би се зголемил кај речиси сите банки. Овој сооднос по симулациите би се движел во интервал од 3,5% до 40,9%, со медијана од 15,6%. Четири банки би

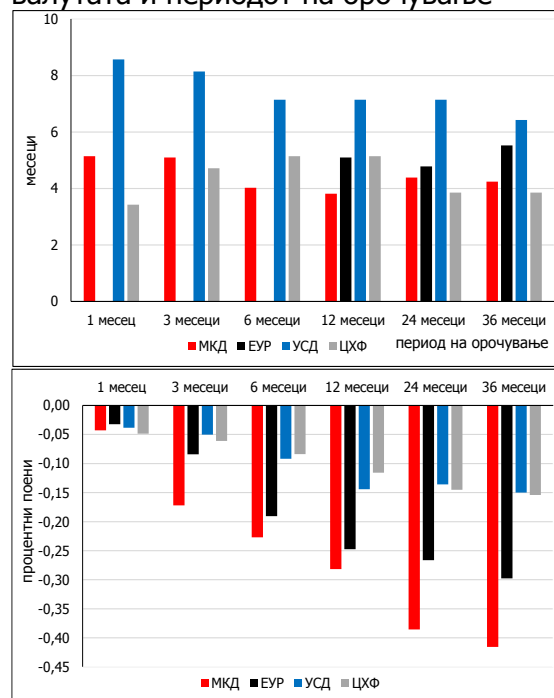
³⁶ Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја прикажува промената на економската вредност на ова портфолио како резултат на оцената за промената на каматните стапки со користење стандарден каматен шок (паралелна позитивна или негативна промена на каматните стапки за 200 основни поени). Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности на ниво на банкарскиот систем се добива со агрегирање на пондерираните вредности на портфолиото на банкарски активности на одделните банки.

³⁷ Се претпостави дека банките користат само фиксни каматни стапки, и притоа: средствата и обврските по видување се распоредуваат во првиот рочен сегмент, билансите и вонбилансите побарувања врз основа на негативни салда на тековни сметки и кредитни картички се распоредуваат според рокот на важност/обновувања и позициите со анuitетска отплата се распоредуваат според преостанатиот рок на достасување на секој од одделните анuitети.

Графикон бр. 58

Фреквенција (горе) и висина (долу) на промената на каматните стапки на депозитите на физички лица, според валутата и периодот на орочување

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Анализата се однесува на каматните стапки на депозитите на физички лица, што се пресметувале на традиционалните депозити, коишто во целост се депозити со прилагодлива каматна стапка и тоа за периодот од јануари до декември 2015 година, на месечно ниво.

оствариле надминување на пропишаниот сооднос од 20%. Соодносот на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на ниво на банкарскиот систем по спроведената симулација би изнесувал 17,5%, што е повеќе за 10,8 процентни поени од тековниот сооднос. **Ова упатува на забележително присуство на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, доколку банките не се во можност да вршат еднострано приспособување на висината на каматните стапки.**

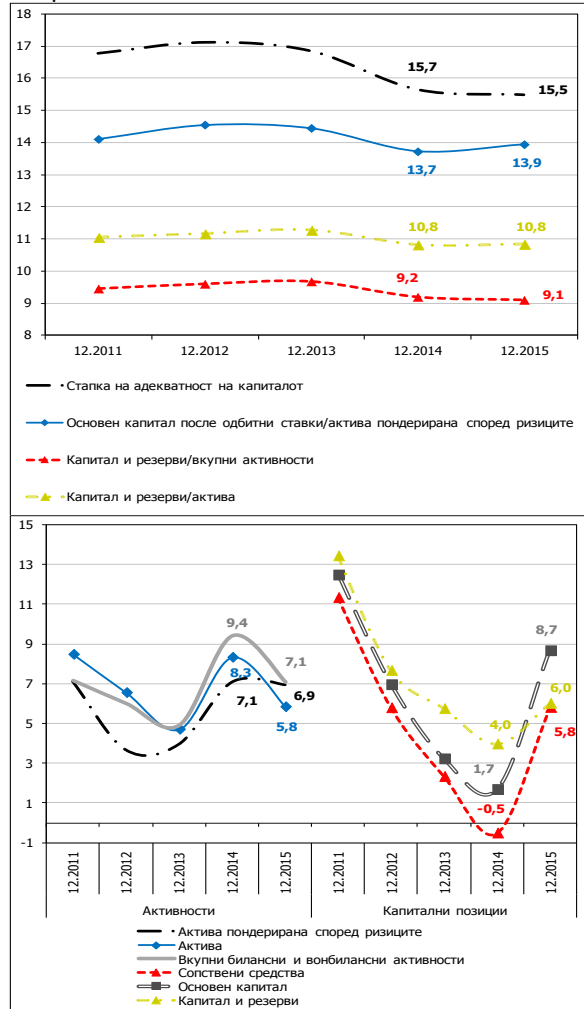
Во изминатите дванаесет месеци, најмногу промени банките направиле кај каматните стапки на депозитите на физички лица во американски долари, што се поврзува со променливите движења на девизниот курс на оваа валута во однос на еврото. Во просек банките во Република Македонија ги менувале каматните стапки на депозитите на физичките лица изразени во долари секој втор месец. Најретко, односно просечно во период од четири месеци, ги менувале каматите на депозитите изразени во швајцарски франци. **Сите промени коишто ги направиле банките на каматните стапки на депозитите на физичките лица во 2015 година се за нивно намалување, а намалувањето е најизразено кај денарските депозити, и тоа речиси во сите рочни блокови.**

5. Ризик од несолвентност

Во 2015 година, показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем не бележат позначителни промени. Растот на сопствените средства забрза во 2015 година, после неколкугодишен период на постојано забавување на годишните стапки на промена, што е најмногу условено од реинвестираната добивка, остварена во претходните години. Еден дел од новите сопствени средства во 2015 година беше искористен за покривање на кредитниот ризик којшто произлегува, најмногу, од растот на побарувањата од други трговски друштва и портфолиото на мали кредити. Сепак, дел од новиот износ на сопствени средства не беше ангажиран и остана „слободен“, над нивото потребно за покривање на ризиците. Резултатите од спроведеното стрес-тестирање упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем,

иако кај поединечни банки се воочува хипотетичка потреба за докапитализација при симулираните екстремни шокови.

Графикон бр. 59 Показатели за солвентноста (горе) и годишни стапки на промена на нивните компоненти (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.1 Показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем и ниво на ризичност на активностите

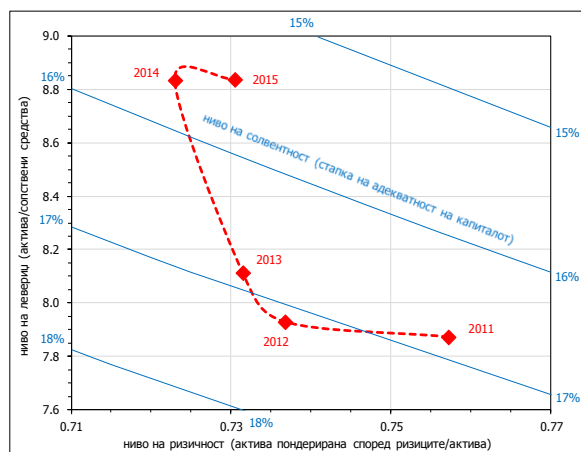
Во 2015 година, показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем не бележат позначителни промени. Стапката на адекватност на капиталот се намали за 0,2 процентни поена и изнесува 15,5%. Показателот за учеството на основниот капитал во активата пондерирана според ризиците достигна ниво од 13,9%, што е повеќе за 0,2 процентни поена во споредба со крајот на 2014 година. Соодносот меѓу капиталот и резервите од една страна и активата на банкарскиот систем и натаму е непроменет на годишна основа и изнесува 10,8%.

Во 2015 година, капиталните позиции на банкарскиот систем го забрза растот, по неколкугодишен период на постојано забавување на годишните стапки на промена. Сопствените средства се зголемија за 5,8%, наспроти остварениот пад во 2014 година, а основниот капитал на банкарскиот систем растеше со стапка, којашто е повисока за петпати од онаа забележана во 2014 година. Капиталот и резервите забележаа годишен раст од 6%, што е повеќе за 2 процентни поена во споредба со растот регистриран во 2014 година.

Графикон бр. 60

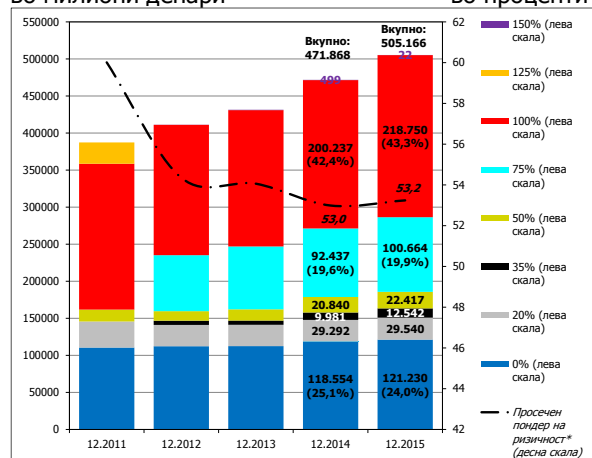
Ниво на левериџ, ризичност и солвентност на банкарскиот систем

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 61

Износ и структура на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризичност** во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

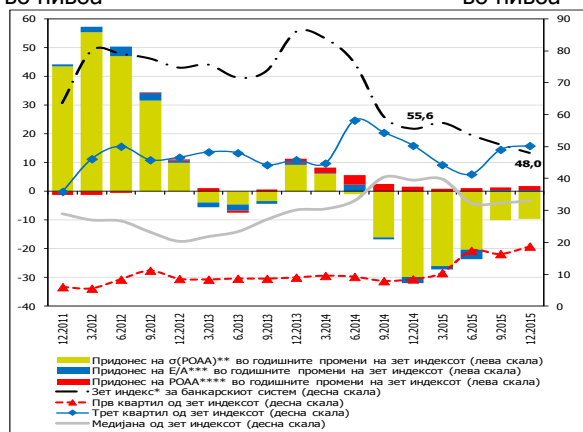
Забелешка: * Просечниот пондер на ризичност е пресметан како сооднос меѓу активата пондерирани според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем.

** При споредба на презентирани податоци за одделните датуми, треба да се има предвид дека пондерот на ризичност од 125% (воведен за побарувањата од физички лица, врз основа на дозволени пречекорувања на трансакциски сметки и кредитни картички) беше во важност до 2011 година. Во 2012 година, регулативата за утврдување на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик беше променета, односно се воведо стандардизираниот пристап од капиталната спогодба Базел 2, со што, меѓудругото, беа воведени повеќе нови пондери на ризичност и категории на изложеност.

Благото намалување на стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем во 2015 година е последица на зголемувањето на нивото на ризичност на банкарските активности (раст на ризично пондерираниот актива), после повеќегодишниот период на постојан пад на нивната ризична содржина. Истовремено, нивото на задолженост на банкарскиот систем беше непроменето, по подолг период на негово постојано зголемување.

Нивото на ризичност на банкарските активности (или просечниот пондер на ризичност на банкарските активности), мерено како сооднос меѓу активата пондерирани според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност се зголеми за 0,2 процентни поена и достигна ниво од 53,2% на 31.12.2015 година. Во 2015 година се забележува силен раст, од 18,5 милијарди денари (или за 9,2%) на поризичните активности на банките (со пондер на ризичност од 100%). Повеќе од половина (51,9%) од годишниот раст на активностите на банките со пондер на ризичност од 100% беше концентриран во последниот квартал од 2015 година. Веднаш по нив следуваат активностите со пондер на ризичност од 75%, коишто во 2015 година се зголемија за 8,2 милијарди денари (или за 8,9%). Наспроти тоа, активностите на банките, коишто во пресметката на активата пондерирани според кредитниот ризик се вклучуваат со пондер на ризичност од 0%, забележаа раст од 2,7 милијарди денари (или за 2,3%), што е двојно помалку во споредба со растот остварен во 2014 година.

Графикон бр. 62
Зет-индекс за банкарскиот систем
во нивоа

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Зет индексот се пресметува на следниов начин: $Z = \frac{ROA+E/A}{\sigma(ROA)}$

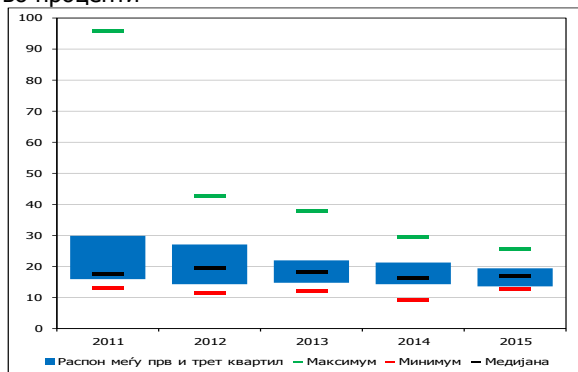
** $\sigma(ROA)$ претставува стандардна девијација од стапката на поврат на активата

*** E/A претставува сооднос меѓу капиталот и резервите и активата на банките

**** ROA претставува стапка на поврат на активата.

Севкупната стабилност на банкарскиот систем, мерена преку т.н. зет-индекс (анг. Z-index)³⁸ е на релативно високо ниво. Потребен е негативен шок во висина од најмалку 48 стандардни девијации од стапката на поврат на активата, за да дојде до целосно исцрпување на капиталниот потенцијал на банкарскиот систем. Зет-индексот бележи намалување во 2015 година, што е последица на поголемата променливост на банкарските профити во 2015 година, мерена преку стандардната девијација од стапката на поврат на просечната актива.

Графикон бр. 63
Мерки за распределбата на стапката на адекватност на капиталот во банкарскиот систем
во проценти

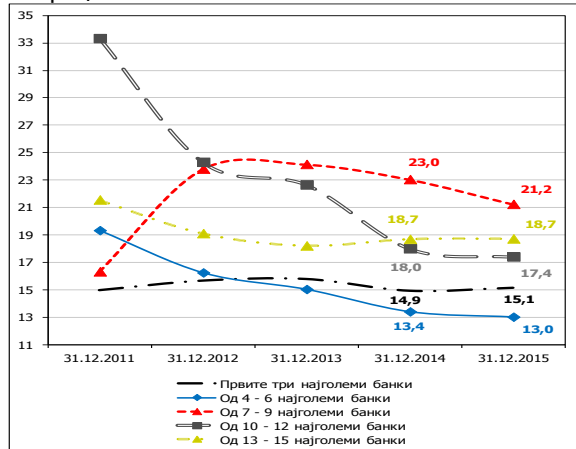
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2015 година продолжи трендот на конвергенција на домашните банки, според висината на стапката на адекватност на капиталот. Така, разликата меѓу банката со највисока и банката со најниска адекватност на капиталот се намали за 7,2 процентни поена и на 31.12.2015 година достигна историски минимални 12,9 процентни поени. Најниската адекватност на капиталот забележана кај поединечна банка се зголеми и на крајот од 2015 година достигна 12,6% (9,2% на 31.12.2014 година).

³⁸ Зет-индексот се пресметува на следниов начин: $Z = \frac{ROA+E/A}{\sigma(ROA)}$, каде што ROA претставува стапка на поврат на активата, E се капиталот и резервите, A ја претставува активата, а $\sigma(ROA)$ претставува стандардна девијација од стапката на поврат на активата, пресметана за последните три години. Од формулата може да се забележи дека оваа мерка во себе комбинира повеќе показатели: показател за остварувањата, профитабилноста на банките (ROA), показател за нивото на ризици во банкарското работење ($\sigma(ROA)$) и мерка за стабилноста и солвентноста на банките (E/A). Вака пресметан, зет-индексот ја мери „оддалеченоста“ на банката од целосното исцрпување на нејзиниот капитален потенцијал, изразено во број на стандардни девијации од стапката на поврат на активата и, како таков, претставува мерка за капацитетот на банките за апсорбирање загуби. Повисоките нивоа на овој индекс упатуваат на пониско ниво на ризик и повисоко ниво на севкупна стабилност на банките. Зет-индексот, вообичаено, се изразува во логаритамска форма (природен логаритам од претходно дадената формула), но полесно се интерпретира и е поиндикативен кога е изразен во нивоа.

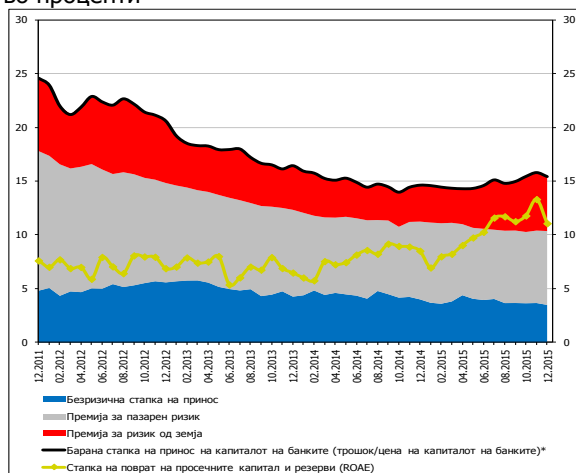
Графикон бр. 64 Адекватност на капиталот на банките според пазарните учества* во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Рангирањето на банките во графиконот е направено според висината на нивните пазарни учества во вкупната актива на банкарскиот систем, со состојба на 31.12.2015 година.

Графикон бр. 65 Висина и структура на трошокот (цената) на капиталот* на банките чии акции котираат на официјалниот пазар на Македонската берза во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

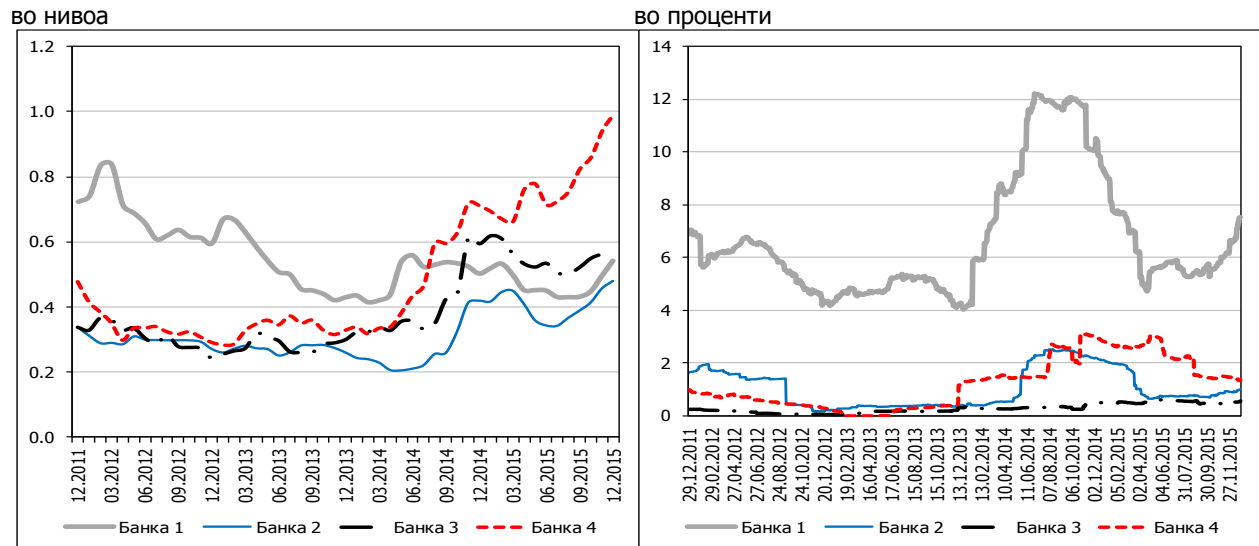
* Пресметан е со примена на т.н. Capital-Asset Pricing Model (CAPM) каде цената на капиталот се утврдува како збир од: 1) безризичната стапка на принос (утврдена е како просек од приносите до достасување на државните обврзници коишто котираат на Македонската берза), 2) производот од бета коефициентот за акцијата и разликата меѓу пазарната стапка на принос и безризичната стапка на принос (или премија за пазарен ризик) и 3) премијата за ризик од земја (утврдена како разлика меѓу приносите на македонските еврообврзници и споредливи германски обврзници). Во пресметката се опфатени осум банки, чии акции котираат на официјалниот пазар на Македонската берза. Премијата за пазарен ризик е пресметана како просек од премиите за пазарен ризик за секоја банка одделно, пондериран со големината на нивната актива.

Банките со повисоки пазарни учества во вкупната актива работат со пониска адекватност на капиталот. Во 2015 година, трите најголеми банки во системот ја подобрија стапката на адекватност на капиталот. Во последните неколку години, групата од три банки којашто, според големината на активата, следи веднаш по „големата тројка“ работи со најниска адекватност на капиталот, што произлегува од поагресивниот настап на пазарот од страна на овие банки и постојаното зголемување на обемот на активности. Во истиот период, трите најголеми банки во системот одржуваат малку повисока адекватност на капиталот, којашто во 2015 година беше и дополнително подобрена.

Трошокот на капитал (бараната стапка на принос на инвеститорите во акциите на банките), пресметан со примена на т.н. модел „CAPM“, на примерок од осум банки, бележи зголемување во 2015 година, што е последица на растот на премијата за ризик од земја, во втората половина од годината. Цената на капиталот на банките, пресметана со погореспоменатиот модел, се зголеми за околу 1 процентен поен и достигна ниво од 15,4% на крајот од 2015 година, што е повеќе за околу 4 процентни поени во споредба со стапката на поврат на капиталот остварена од страна на банките опфатени со анализата. Повисоката барана стапка на принос од акциите на банките произлегува од проширувањето на премијата за ризик од земја, за околу 1,5 процентни поени, и тоа во втората половина од 2015 година. Тргувањето со акциите на банките не бележи позначителни промени во 2015 година, а со исклучок на една банка, пазарните цени на акциите на банките и натаму се (за околу два пати) под нивната книговодствена вредност.

Графикон бр. 66

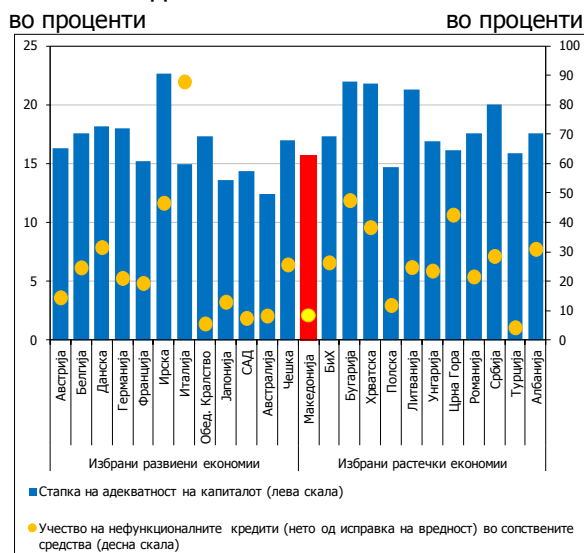
Сооднос меѓу пазарната цена и книговодствената вредност (англ. price-to-book) на акциите за четирите најголеми банки во системот (лево) и процент од вкупниот број издадени акции коишто биле тргувани во изминатиот едногодишен период (анг. turnover ratio), за четирите најголеми банки во системот (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 67

Стапка на адекватност на капиталот и учество на нето нефункционалните кредити во сопствените средства, за избрани развиени и растечки економии во 2015 година

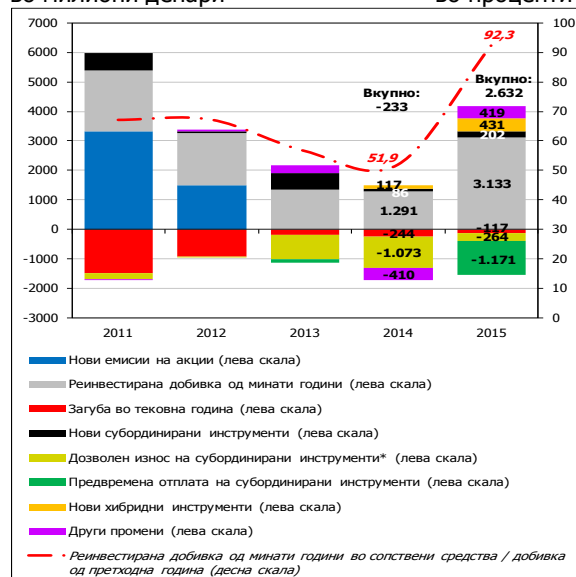
Извор: Народната банка, ММФ и интернет-страниците на централните банки од одделните земји.

* Забелешка: Податоците за учеството на нефункционалните кредити (нето од исправката на вредноста) во сопствените средства кај банкарските системи на Германија, Франција и Обединетото Кралство се однесуваат на 2014 година.

Македонскиот банкарски систем има повисока адекватност на капиталот, во споредба со банкарските системи на само три (Италија, САД и Австралија) од анализирани дванаесет развиени економии и во однос на банкарскиот систем на само две (Полска и Турција) од избраните дванаесет растечки економии. Сепак, анализата би била нецелосна, доколку не се земе предвид и значително повисокото ниво на конзервативност на македонските банки при утврдување на нивото на исправка на вредноста за нефункционалните кредити, коешто е едно од највисоките, во споредба со банкарските системи на анализираниите, дваесет и четири земји. Така, во споредба со македонскиот банкарски систем, единствено четири (САД, Обединетото Кралство, Австралија и Турција) од вкупниот број избрани земји имаат пониско учество на нерезервиралиот дел од нефункционалните кредити во регулаторниот капитал. Според овој показател, македонските банки се компаративно значително подобри, особено во однос на банкарските системи од растечките економии.

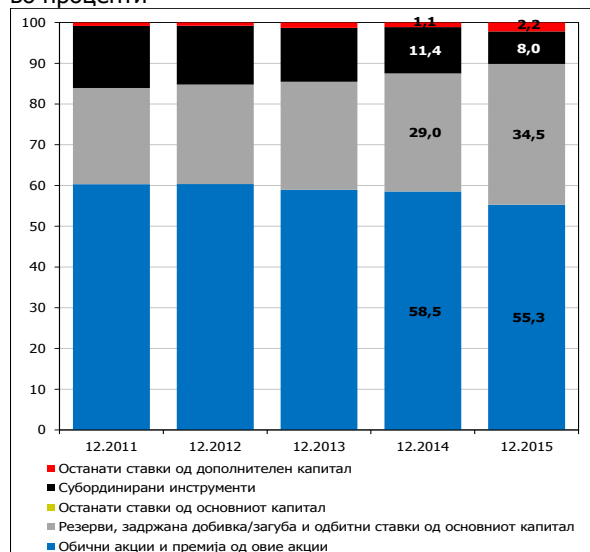

Графикон бр. 68 Структура на годишните промени на сопствените средства во милиони денари во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.
Забелешки: * Се мисли на промените во износот на веќе издадените субординирани инструменти, коишто произлегуваат од исполнувањето / неисполнувањето на регулаторните правила за вклучување на овие инструменти во пресметката на сопствените средства.

Графикон бр. 69 Структура на сопствените средства пред одбитни ставки од основниот и дополнителниот капитал во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.2 Движења и квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Во 2015 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа годишен раст од 2.632 милиона денари (или за 5,8%), што е најмногу условено од реинвестираната добивка, остварена во претходните години, во износ од преку 3 милијарди денари. Се очекува дека релативно високата добивка, остварена во 2015 година, ќе биде најзначајниот извор на зголемување на сопствените средства и во наредната, 2016 година. Предвремената отплата на обврските врз основа на субординирани инструменти издадени од една банка од групата големи банки претставува уште еден позначителен извор на годишната промена на сопствените средства во 2015 година. Поточно, банката најнапред го зајакна сопствениот основен капитал преку прераспоредување на дел од задржаната добивка расположлива за распределба, во добивка ограничена за распределба на акционерите, што практично претставуваше замена на „амортизираните“³⁹ субординирани инструменти со поголем износ на капитал и тоа со повисоко ниво на квалитет. Ваквите промени во сопствените средства го зајакнаа (за околу 2 процентни поена) и онака високото учество на основниот капитал во вкупните сопствени средства пред одбитните ставки од основниот и дополнителниот капитал, коешто на 31.12.2015 година достигна ниво од 89,8%.

Покрај намалување на вкупниот износ на обврски на банките врз основа на издадени субординирани инструменти, во 2015 година се забележува и позначително подобрување на рочниот профил кај овие инструменти. Така, на 31.12.2015

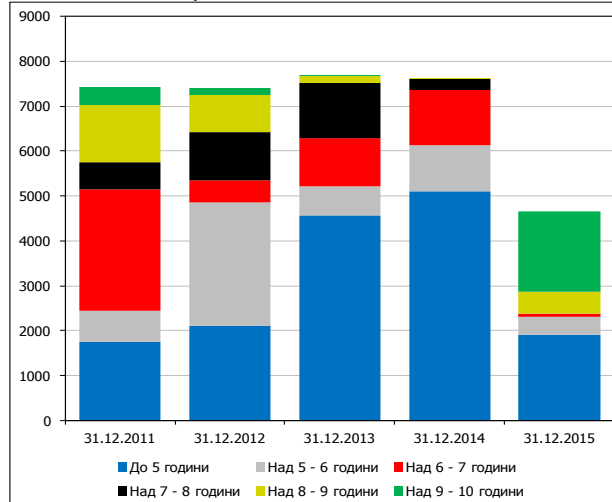
³⁹ Согласно регулативата, при пресметката на сопствените средства на банките во текот на последните пет години до рокот на достасување, износот на субординираните инструменти се дисконтира за 20% секоја година.

година, 59,2% од вкупниот износ на обврски врз основа на субординирани инструменти имаат преостаната рочност подолга од пет години (33,2% на 31.12.2014 година), што им овозможува на банките, согласно со регулативата, вклучување на овие инструменти во пресметката на сопствените средства во полн износ. Субординираните инструменти и натаму се едни од најскапите извори на финансирање за банките, бидејќи содржат клаузула за субординација⁴⁰.

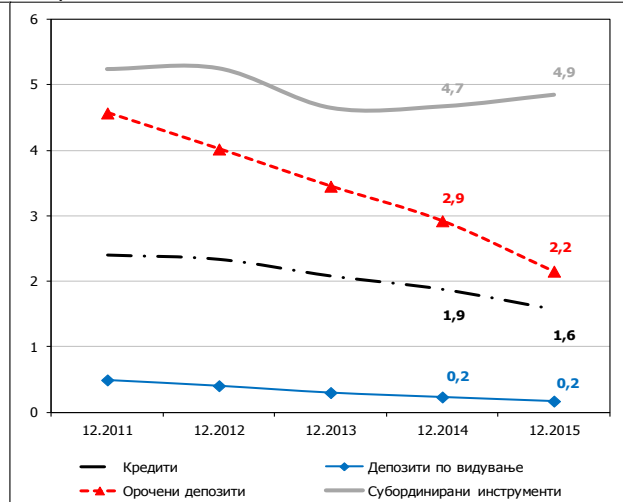
Графикон бр. 70

Износ и структура на вкупните обврски на банките врз основа на субординирани инструменти, според преостанатиот рок до достасување (лево) и стапка на каматни расходи*, за одделните видови извори на финансирање (десно)

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Стапката на каматни расходи е пресметана како сооднос меѓу каматните расходи остварени во текот на годината и просечниот износ на изворите на финансирање, пресметан за последните пет квартални датуми.

Во 2016 година, Народната банка планира измени во регулативата заради воведување на капиталната реформа од новата спогодба Базел 3. Имајќи ја предвид прудентноста на постоечката Одлука за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот, во поглед на структурата на основниот капитал, како и задоволителното ниво на капитал со кое тековно располагаат банките, не се очекуваат значителни промени во висината и

⁴⁰ Според клаузулата за субординација, во случај на стечај или на ликвидација на банката, субординираните обврски ќе бидат исплатени пред намирувањето на обврските кон акционерите на банката и носителите на хибридни инструменти, но по намирувањето на обврските кон останатите доверители.

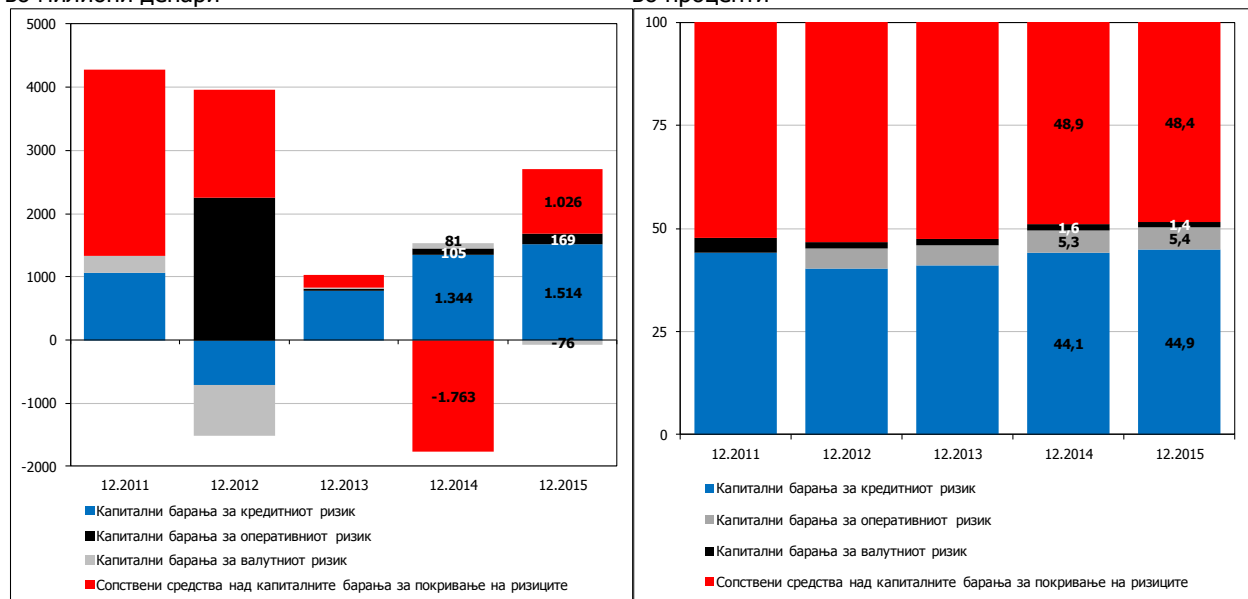

структурата на сопствените средства на банките, по оваа основа.

Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства на одделните групи банки се прикажани во анексот бр. 35.

Графикон бр. 71

Структура на годишните промени (лево) и на состојбата (десно) на сопствените средства, според употребата за покривање на одделните ризици во милиони денари

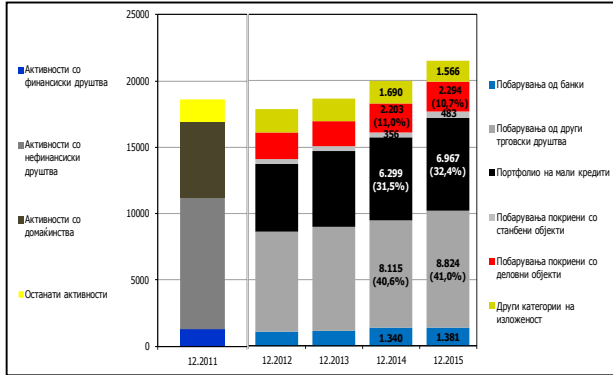

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.3 Движења и структура на капиталните барања и слободниот капитал на банкарскиот систем

Во 2015 година, регулаторниот капитал потребен за покривање на ризиците забележа раст од 1.617 милиони денари, или за 7,0%. Сепак, еден дел од новиот износ на сопствени средства во 2015 година не беше ангажиран и остана „слободен“, над нивото потребно за покривање на ризиците. Најголемиот дел од зголемувањето на капиталните барања за покривање на ризиците е резултат на поголемиот износ на регулаторен капитал потребен за покривање на кредитниот ризик, што најмногу произлегува од растот на побарувањата од

Графикон бр. 72
Износ и структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категории на изложеност* во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: * Во 2012 година, регулативата за утврдување на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик беше променета, со цел да се воведат стандардизираниот пристап од капиталната спогодба Базел 2, со што, меѓудругото, беа променети одделните категории на изложеност, за коишто се утврдуваат капиталните барања за кредитниот ризик.

други трговски друштва и поголемото портфолио на мали кредити. Сопствените средства над минималното ниво потребно за покривање на ризиците имаат, и натаму, највисоко учество во вкупните сопствени средства, од околу 48%.

При крајот на 2015 година, со цел забавување на високиот раст на ненаменското кредитирање на физичките лица, Народната банка воведо повисоки капитални барања за новите долгорочни потрошувачки кредити (со рочност подолга од осум години) одобрени по 1.1.2016 година, како и за растот на пречекорувањата на трансакциските сметки и кредитните картички, остварен во однос на 31.12.2015 година. Истовремено, се воведоа пониски капитални барања за преземените вонбилансни обврски со кои се гарантира плаќање во случај на неисполнување на обврските на должникот за плаќање кон трето лице коишто произлегуваат од одреден деловен однос и за побарувањата обезбедени со деловен простор, доколку се исполнети одредени услови. Оттука, во наредниот период може да се очекуваат извесни промени во висината и структурата на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик кај банките.

Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот, по одделни групи банки се прикажани во анексот бр. 36.

5.4 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

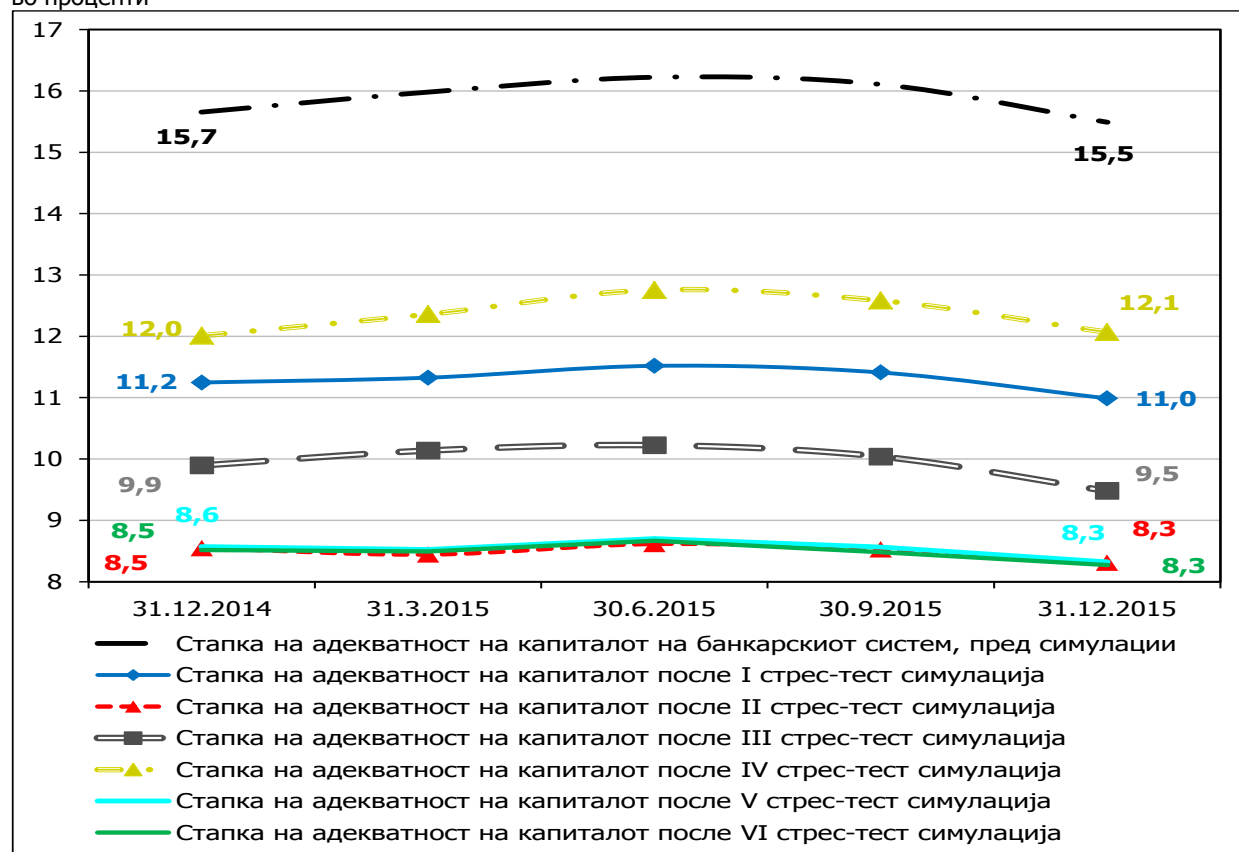
Спроведеното тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки во Република Македонија на симулирани шокови упатува на минимално послаби резултати во споредба со 31.12.2014 година. Ваквите резултати од стрес-тестот се најмногу условени од намалувањето на

адекватноста на капиталот на банкарскиот систем, во 2015 година (пред симулациите). Адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8% при ниту една од симулациите, иако кај поединечни банки се воочува хипотетичка потреба за докапитализација при симулираните екстремни шокови.

Графикон бр. 73

Споредба на резултатите од симулациите на кредитни и комбинирани шокови во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Стрес-тестирањето ги опфаќа следниве симулации:

I симулација: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 50%;

II симулација: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%;

III симулација: Премин на 10% од редовната кон нефункционална кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти;

IV симулација: Прекласификација во „B - нефункционално“ на петте најголеми кредитни изложености кон нефинансиски субјекти (вклучувајќи ги и поврзаните субјекти);

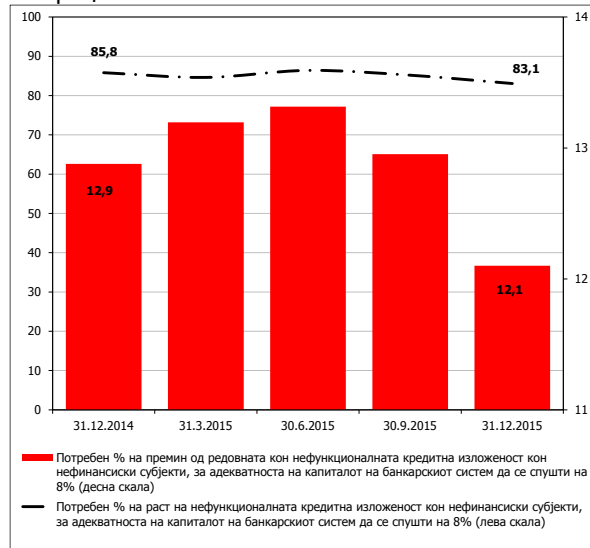
V симулација: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

VI симулација: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%, депрецијација на курсот на денарот за 30% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

**Забелешка: Кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти ја вклучува вкупната кредитна изложеност намалена за изложеноста на банките кон финансиските институции и државата, односно кон клиентите од дејностите „финансиски дејности и дејности на осигурување“ и „јавна управа и одбрана и задолжително социјално осигурување“.

Графикон бр. 74

Потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за да адекватноста на капиталот на банкарскиот систем се спушти на 8% во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Хипотетичките шокови на страната на кредитниот ризик имаат најголемо влијание врз стабилноста на банкарскиот систем. Во рамки на кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти, симулациите покажуваат дека е потребен раст од 83,1% на нефункционалната кредитна изложеност, односно премин на 12,1% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на законски минималното ниво од 8%. Овие симулации би довеле до речиси двојно зголемување на учеството на нефункционалната во вкупната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти (од тековните 9,4%, на 17,1%). Сепак, станува збор за прилично екстремни и помалку веројатни симулации. За споредба, во четвртиот квартал од 2015 година, само 0,4% од редовната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти премина во изложеност со нефункционален статус⁴¹ (во последните седум години, историскиот максимум за овој податок изнесува 2,1% и беше достигнат во вториот квартал од 2009 година).

⁴¹ За првиот, вториот и третиот квартал од 2015 година, овој податок изнесува 0,6%, 0,6% и 1%, соодветно. Анализирано на годишна основа (31.12.2014 – 31.12.2015), само 1,7% од редовната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти, на 31.12.2014 година, има нефункционален статус на крајот од 2015 година.

**III. Структурни карактеристики,
позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот
систем**

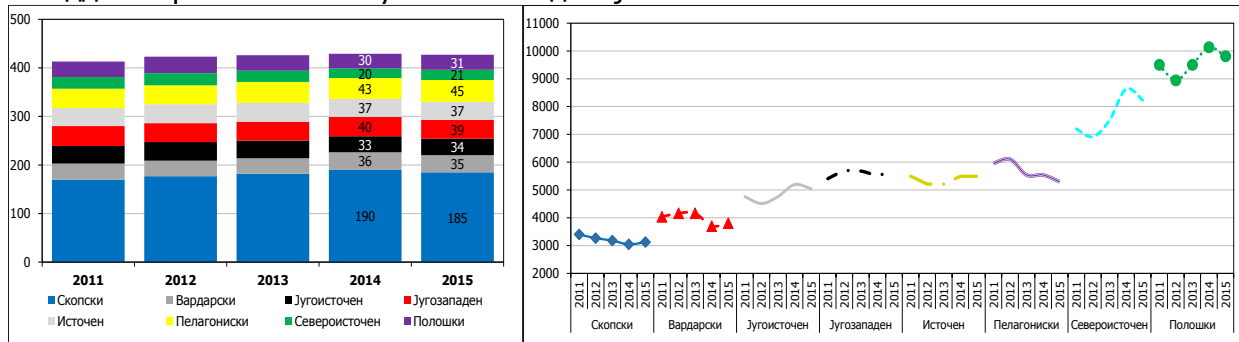
6. Структура на банкарскиот систем

6.1 Пристап до банкарските услуги

На 31.12.2015 година, банкарскиот систем во Република Македонија го сочинуваат петнаесет банки и три штедилници. Бројот на банките е непроменет, додека бројот на штедилниците се намали за еден⁴² во однос на крајот на претходната година. Анализата на штедилниците не е опфатена во овој извештај поради нивното незначително учество во банкарскиот систем⁴³.

Банкарската мрежа којашто е распространета низ речиси сите градови во Република Македонија се состои од 427 деловни единици⁴⁴. Вкупниот број на деловните единици се намали за две (се отворија пет нови единици, а се затворија седум деловни единици).

Графикон бр. 75 Банкарска мрежа* (лево) и број на жители по деловна единица (десно), по одделни региони во Република Македонија

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките, Државен завод за статистика на Република Македонија, според официјалните податоци од пописот од 2002 година.

*Во пресметката не се вклучени шалтерите на банките.

Во скопскиот регион се сконцентрирани повеќе од 40% од вкупниот број деловни единици на банките во земјата. Во споредба со останатите региони, Скопскиот регион сè уште нуди најдобар пристап до банкарските услуги мерено според бројот на жители по деловна единица. Во повеќето региони има подобрување на пристапот до банкарските

⁴² Со заокружувањето на постапката за преобразба на „Штедилница Ал коса“ АД Штип во финансиско друштво, во првиот квартал од 2015 година, бројот на штедилниците се намали за еден.

⁴³ Учесството на штедилниците изнесува само 0,6% од вкупните средства на депозитарните финансиски институции (банки и штедилници), 0,8% од вкупните кредити и 0,3% од вкупните депозити на физички лица во денари и во денари со девизна клаузула.

⁴⁴ Во бројот на деловните единици е вклучено и седиштето на банките, но не се вклучени и шалтерите на банките.

Табела бр. 3 Споредбени показатели за бројот на жители по банка и по деловна единица на банките

Земја	Број на жители по банка	Земја	Број на жители по деловна единица на банките
Луксембург	3.869	Шпанија	1.450
Австрија	11.199	Кипар	1.463
Кипар	16.071	Франција	1.707
Малта	14.724	Португалија	1.752
Литванија	32.422	Бугарија	1.922
Германија	46.099	Италија	1.984
Данска	49.649	Австрија	2.015
Црна Гора	52,083	Германија	2.315
Полска	60.231	Луксембург	2.585
Шведска	64.569	Полска	2.692
Холандија	76.629	Белгија	3.143
Латвија	77.923	Словенија	3.485
Словенија	85.958	Хрватска	3.548
Естонија	87.733	Романија	3.745
Италија	93.474	Малта	3.882
Белгија	112.248	Србија	4.059
Хрватска	128.364	Грција	4.066
Македонија	137.718	Словачка	4.247
Франција	138.092	Данска	4.772
Албанија	172.500	Литванија	4.784
Словачка	187.034	Македонија	4.838
Чешка	188.018	Шведска	4.874
Словачка	187.034	Чешка	4.957
Шпанија	214.782	Албанија	5.531
Босна и Херцеговина	227.235	Латвија	6.351
Србија	247.034	Холандија	9.134
Бугарија	255.929	Естонија	10.787
Грција	280.231	Црна Гора	н.п.
Романија	496.525	Босна и Херцеговина	н.п.

Извор: НБРМ, EU Structural Financial Indicators 2014, BSCEE Review 2014, IMF World Economic Outlook Database 2015, Народна банка на Албанија (Supervision Annual Report 2014), Народна банка на Србија (Банкарски сектор у Србији, Извештај за I тримесечје 2015 године), Народна банка на Украина (Annual report 2014).

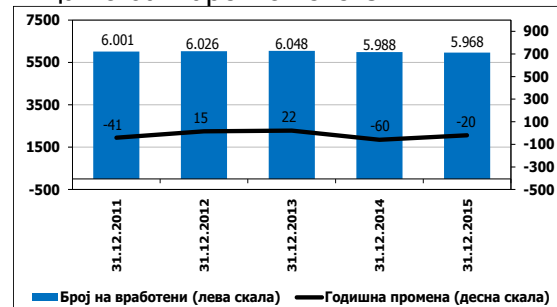
Забелешка: Податоците за Македонија, се за 31.12.2015 година, за Србија за 31.3.2015 година, а за останатите земји за 31.12.2014 година.

услуги, со исклучок на Вардарскиот и Југозападниот Регион.

Банките во Република Македонија сè уште имаат послабо развиена банкарска мрежа во однос на поголемиот број од земјите опфатени во анализата. Според бројот на жители кои се опслужени од една банка, Македонија се наоѓа во втората половина на оваа листа, што е речиси непроменето во однос на претходната година.

6.2 Вработеност во банкарскиот систем

Графикон бр. 76 Број на вработени лица во банкарскиот систем

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2015 година, бројот на лица вработени во банкарскиот систем, којшто изнесува 5.968, се намали за 20, главно поради поголемото намалување⁴⁵ отколку новиот прираст⁴⁶ на вработени.

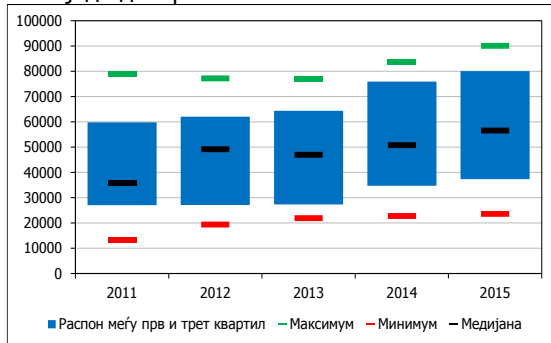
Продуктивноста на банкарскиот систем се подобрува. Во 2015 година, активата се зголеми речиси шест пати побрзо во однос на бројот на вработените лица. Мерна преку износот на активата по вработен, продуктивноста е подобрена кај тринаесет банки, при што кај осум од нив тоа е резултат на раст на нивната актива при истовремено намалување на бројот вработени лица.

⁴⁵ Најголемо намалување има кај една голема банка (за 30 лица), главно врз основа на пензионирање и една средна банка (за 47 лица), заради рационализацијата на оперативните трошоци.

⁴⁶ Позабележителен пораст на вработените има кај една голема банка и кај една средна банка (за 33 лица, одделно).

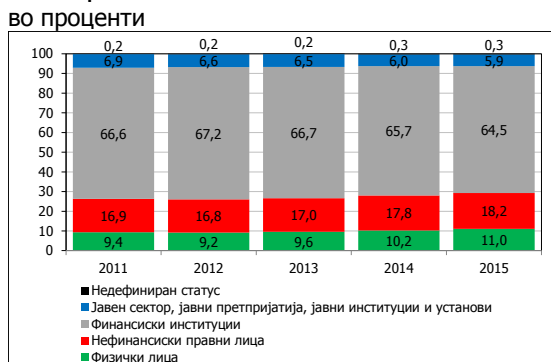
Графикон бр. 77 Актива по вработен* во илјади денари

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* МБПР не е вклучена во анализата поради видот на активностите кои ги врши.

Графикон бр. 78 Сопственичка структура на обичните акции на банкарскиот систем во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Разликите меѓу банките во поглед на нивната продуктивност се продлабочуваат во изминатиот петгодишен период, што се согледува преку проширувањето на распонот помеѓу првиот и третиот квартал на показателот за активата по вработен.

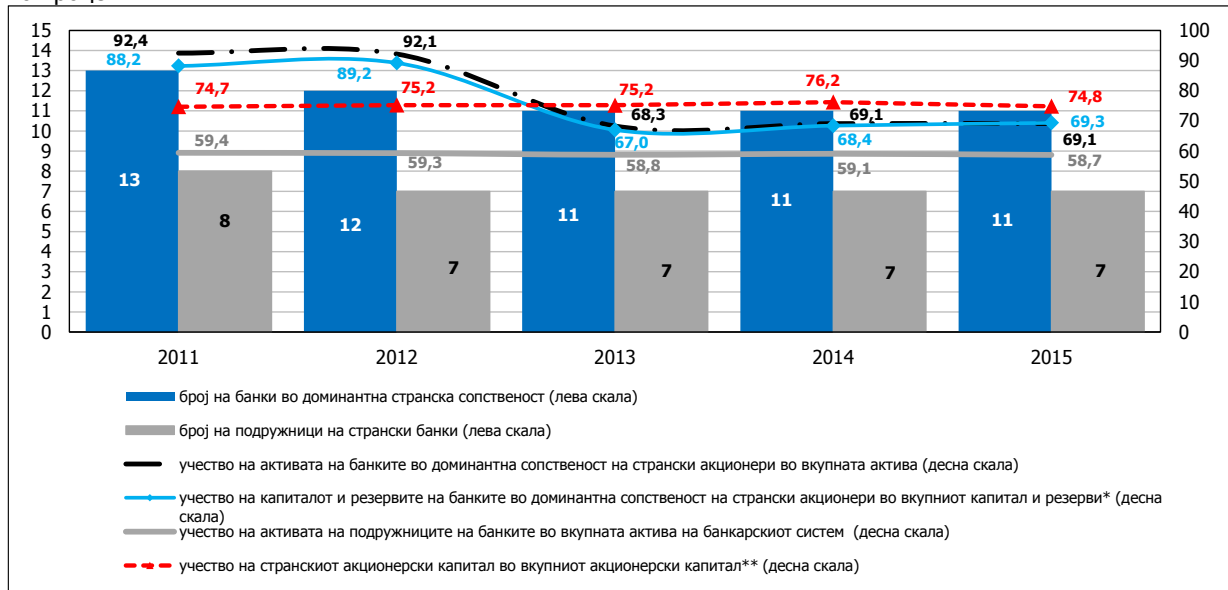
Квалификациската структура на вработените во банкарскиот систем, и натаму се подобрува, при што учеството на вработените со најмалку високо образование се зголеми и достигна 74,7% (анекс број 4).

6.3 Сопственичка структура на банкарскиот систем

Во 2015 година, нема познателни промени во сопственичката структура на банките. Финансиските институции и натаму имаат најголемо учество во структурата на обичните акции на банките, иако нивното учество во однос на претходната година забележа намалување за 1,2 процентни поена, за сметка на растот на учеството на физичките лица за 0,8 п.п. Овие промени се должат на купувањето од страна на физички лица, на обичните акции што се во сопственост на меѓународна финансиска институција, издадени од една мала банка.

Графикон бр. 79 Пазарно учество на банките во претежна странска сопственост и учество на странскиот капитал во вкупниот капитал* во проценти

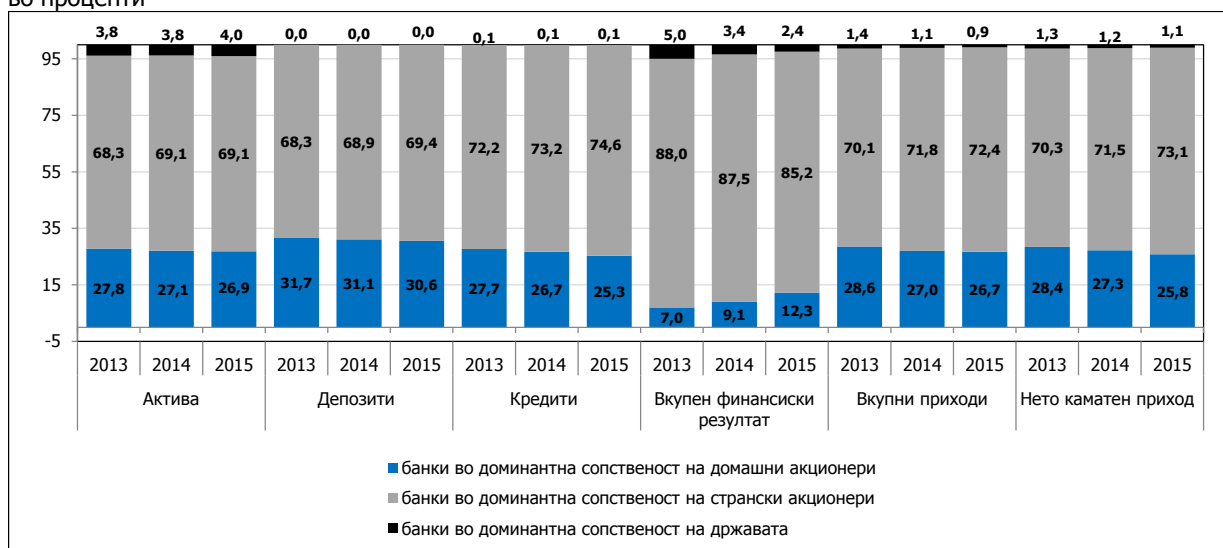
Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Капиталот и резервите го опфаќаат акционерскиот капитал и премиите по уплатените акции, резервниот фонд, задржаната добивка (акумулираната загуба) и ревалоризациските резерви. Капиталот и резервите се намалени за тековната загуба.

Во банкарскиот систем на Република Македонија е најзастапен странскиот капитал. Во текот на 2015 година нема промени во бројот на банките коишто се во претежна сопственост на странски акционери и коишто се подружници на странски банки (единаесет и седум, соодветно). Учеството на странскиот капитал во вкупниот акционерски капитал изнесува 74,8% и бележи намалување во однос на 2014 година (за 1,4 процентни поени), што во најголем дел произлегува од наведената промена во сопственоста на обичните акции. Порастот од 0,9 процентни поени на учеството на банките што се во претежна странска сопственост во позицијата „капитал и резерви“ во најголем дел се должи на реинвестирањето на добивката за 2014 година од страна на една голема банка.

Банките со претежна странска сопственост имаат главна улога и во поважните позиции од билансите на банкарскиот систем. Нивното учество во сите поважни позиции од билансите забележа мали промени. И натаму е најизразена доминацијата на банките што се во претежна странска сопственост во вкупниот финансиски резултат, иако нивното учество се намали за 2,3 процентни поени. Во 2015 година, сите банки што се во претежна странска сопственост остварија добивка.

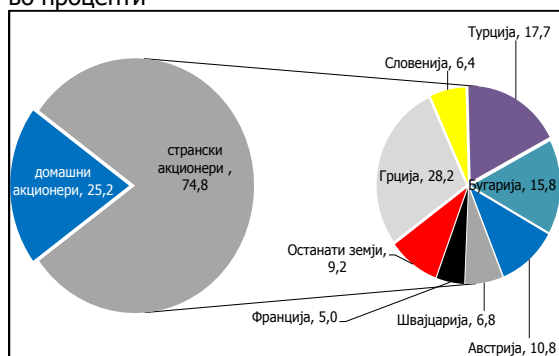
Графикон бр. 80 Структура на поважните позиции од билансите на банките според нивната претежна сопственост во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Учесството во капиталот е прикажано во графиконот број Графикон бр. 79.

Графикон бр. 81 Структура на капиталот на банките според земјата на потекло на претежниот акционер во проценти

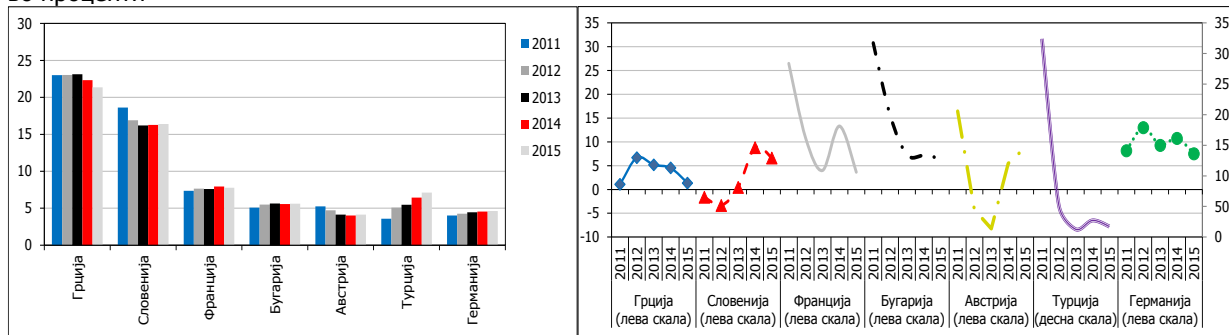
Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Според земјата на потекло на претежниот странски акционер се забележуваат мали структурни промени во споредба со претходната година, коишто се главно резултат на купопродажбите на мал обем акции од страна на институционалните инвеститори. Пораст на учеството на акционерскиот капитал во вкупниот странски акционерски капитал има кај акционерите од Турција и Бугарија (од по 0,3 процентни поени), додека учеството на капиталот со потекло од Словенија се намали за 0,2 процентни поена.

На крајот од 2015 година, вкупното пазарно учество (во активата) на банките коишто имаат претежен странски сопственик изнесува **69,1%** и е непроменето во однос на 2014 година. Во изминатите две години се забележува намалување на пазарното учество на банките со претежен сопственик од Грција, кое произлезе од помалиот раст на активата на овие банки во споредба со посилниот раст на активата на останатите банки.

Графикон бр. 82 Пазарно учество (актива) на банките (лево) и стапка на промена на активата на банките (десно) според земјата на потекло на претежниот странски акционер* во проценти

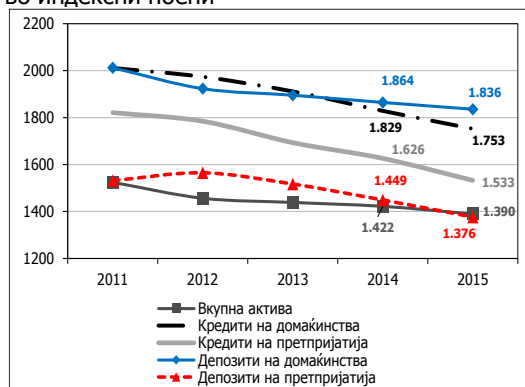

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Банките во домашна сопственост и банките коишто немаат претежен сопственик не се вклучени во графиконот.

Забелешка: во 2011 година, големиот раст на активата на банките во кои преовладува турскиот капитал, се должи на „замената“ на холандскиот со турски капитал во една банка.

Графикон бр. 83 Херфиндалов индекс во индексни поени

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Најголем раст на пазарното учество бележи банката со претежен сопственик од Турција, додека промените кај пазарните учества на банките со претежни сопственици од останатите земји се незначителни.

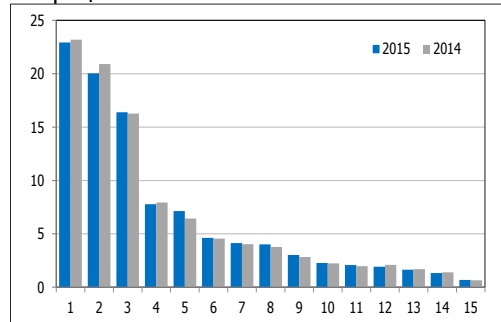
По постојаното намалување на Херфиндаловиот индекс⁴⁷ за речиси сите категории за кои е пресметуван низ годините, може да се заклучи дека концентрацијата на банкарскиот систем се поместува од висока, кон прифатлива.

⁴⁷ Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на секоја банка во

вкупниот износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број на банки во системот. Кога индексот се движи во интервал од 1.000 единици до 1.800 единици, нивото на концентрација во банкарскиот систем се смета за прифатливо.

Графикон бр. 84 Учество на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем во проценти

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Имено, само индексот за депозитите на населението е над прифатливата вредност на индексот, и тоа со мало надминување.

Од друга страна, учествата на поединечните банки, како и на трите и петте банки со најголема актива, во вкупната актива на банкарскиот систем, сè уште упатуваат на висока концентрација во банкарскиот систем. Трите најголеми банки зафаќаат речиси 60% од вкупната актива, а разликата помеѓу најголемото и најмалото учество е значителна (0,7% за најмалата банка и 22,9% за најголемата банка). Речиси половина од банките во системот имаат поединечно учество до 3%.

7. Активности на банките

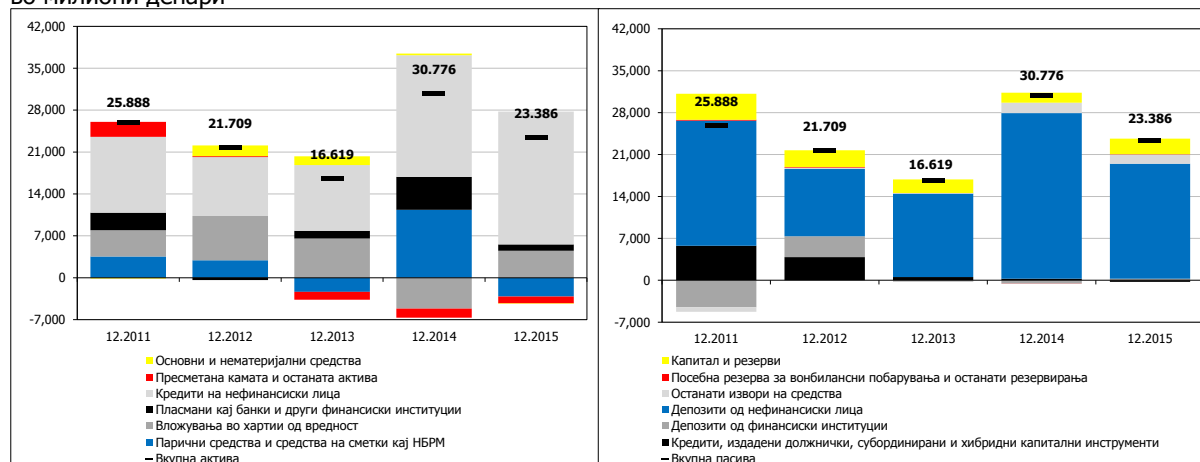
Во 2015 година, во услови на забавено заздравување на глобалната економија и задржување на солидниот економски раст во земјата при присутна неизвесност поради домашните политички случувања и настаните во Грција, основната улога на банките - посредување меѓу штедачите и кредитокорисниците од нефинансискиот сектор, и натаму јакне. Активностите на банките на домашниот кредитен пазар бележат поволни движења и втора година по ред достигнуваат солиден годишен раст. Нагорното движење во кредитната активност на банките е повеќе видливо во сегментот на домаќинствата, наспроти кредитната поддршка на корпоративните клиенти, чиј годишен раст забави. Имено, банките и натаму со голема внимателност ги кредитираат субјектите од овој сектор, сè повеќе насочувајќи се кон кредитирање на ненаменска потрошувачка на физичките лица. Заради намалување на потенцијалните ризици од одреден сегмент од потрошувачките кредити којшто бележеше исклучително високи стапки на раст, Народната банка донесе пакет-мерки за забавување на високиот раст на долгорочните потрошувачки кредити, за олеснување на пристапот до финансиски услуги за корпоративниот сектор, а беше продолжена и важноста на нестандартната мерка на монетарната политика за поддршка на кредитирањето на нето-извозниците и домашните производители на електрична енергија.

Домашните политички случувања и настаните во Грција имаа свој одраз и врз трендовите и структурата на депозитната активност на банките. Така, во 2015 година забави постојаната денаризација на депозитите кај банките, додека зголемувањето на депозитите во малку поголем дел произлезе од растот на корпоративните депозити отколку на домаќинствата, иако и тие имаа значителен придонес во новото штедење. Исто така, и покрај измените на Одлуката за задолжителната резерва, насочени кон поттикнување на

Графикон бр. 85

Апсолутна годишна промена на компонентите на активата (лево) и на пасивата (десно) на банкарскиот систем

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

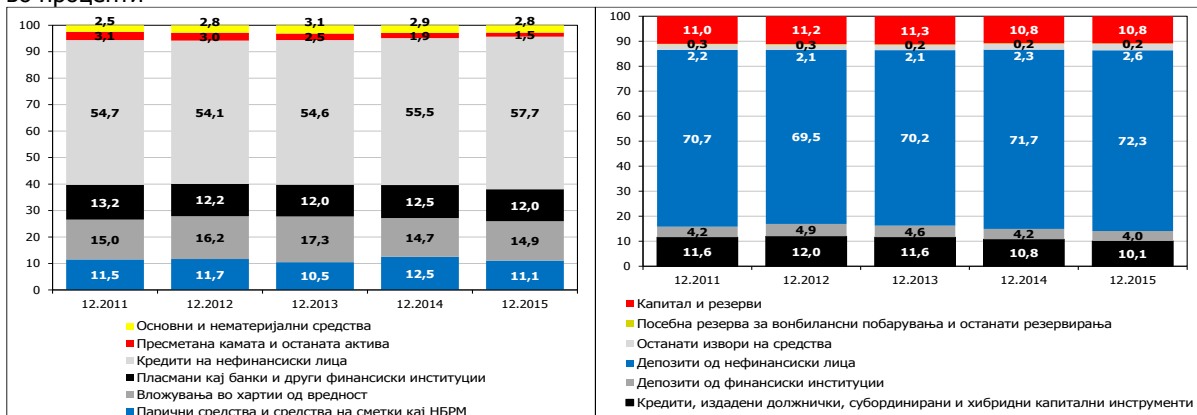

долгорочното штедење на подолг рок, носечка категорија на остварениот депозитен раст, веќе втора последователна година, се депозитите по видување.

Во 2015 година, банките ги зголемија вложувањата во ликвидни краткорочни државни хартии од вредност, односно државни записи.

Графикон бр. 86

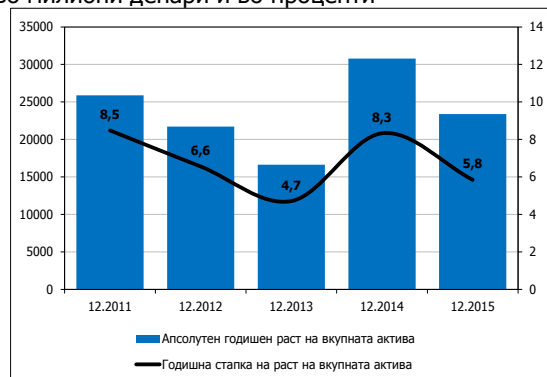
Структура на активата (лево) и на пасивата (десно) на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 87

Годишна промена на активата на банкарскиот систем во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

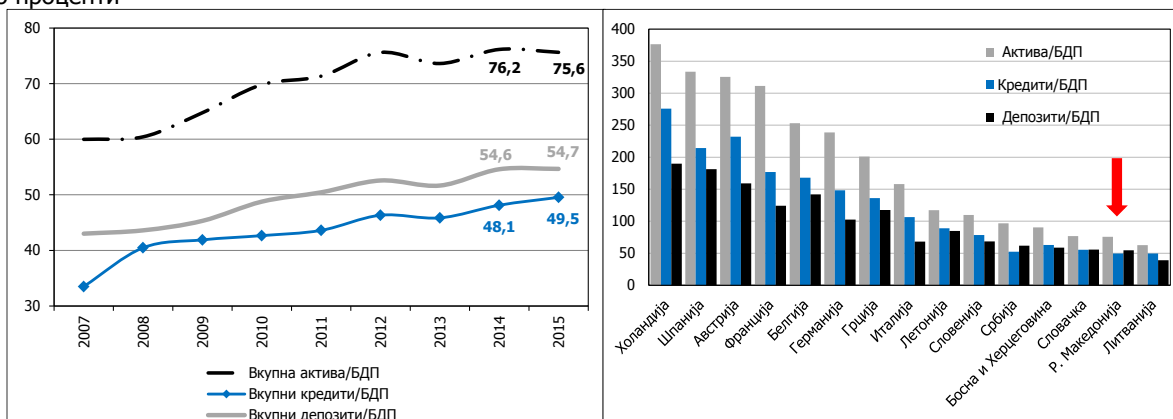
На 31.12.2015 година, вкупната актива на банкарскиот систем достигна 423.668 милиони денари. Главните категории во активата на банките забележаа раст (зголемени кредити, раст на вложувањата во државни записи, скромно зголемување на пласманите кај банките и другите финансиски институции). Растот на вкупната актива на банкарскиот систем во 2015 година забави, во споредба со растот остварен во 2014 година, што главно беше одраз на побавниот раст на депозитите на нефинансиските субјекти.

Во 2015 година севкупната улога на банкарскиот систем како финансиски посредник бележи извесен раст, иако значењето на активата на банките за економската активност благо се намали. Во споредба со повеќето од анализирани земји-членки на ЕУ, финансиското посредување во Република Македонија е на пониско ниво, но е на слично ниво во однос на некои од земјите од регионот.

Графикон бр. 88

Степен на финансиско посредување во Република Македонија во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките, интернет-страниците на ММФ, ЕЦБ и на централните банки.

Забелешка: Податоците се однесуваат на декември 2014 година, со исклучок на Македонија и Словачка (декември 2015 година) и Србија (септември 2015 година).

7.1 Кредити на нефинансиските субјекти

Графикон бр. 89

Износ на кредитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Поволното движење на домашниот кредитен пазар продолжи и во 2015 година. При солидна и стабилна солвентна и ликвидносна позиција на банките, како и поволни поместувања во економијата, кредитите одобрени на нефинансиските субјекти, втора година по ред, остваруваат раст од близу десет проценти.

Кредитната активност на банките кон нефинансискиот сектор⁴⁸, на годишна основа, е поголема за 24.566 милиони денари (или, за 9,7%), што е минимално забавување во однос на растот остварен 2014 година (за 0,2 процентни поена). Забавувањето на кредитниот раст во најголем дел се согледува преку забавената кредитна поддршка на банките на нефинансиските друштва⁴⁹, чијашто годишна стапка на раст е речиси

⁴⁸ Кредитите кон нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица – резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршители на дејност и физичките лица (кредитите на домаќинствата).

⁴⁹ И покрај извесното раздвижување во последниот квартал од 2015 година, кредитирањето на нефинансиските друштва на годишна основа растеше побавно (за 10.382 милиони денари, или за 7,1%, наспроти 8,6%, во 2014 година).

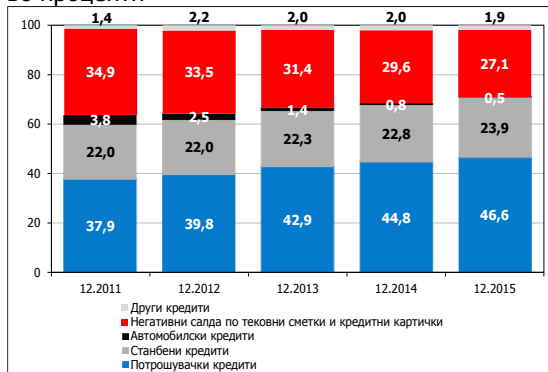

Графикон бр. 90
Годишна промена на кредитите на нефинансиските субјекти во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 91
Структура на кредитите на домаќинствата, по производи во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

двојно помала од онаа на секторот „домаќинства“. Имено, во 2015 година, стапката на раст на кредитите на домаќинствата достигна 13,4% (12,1% во 2014 година) и е највисока во изминатите неколку години. Со тоа, придонесот на растот на кредитирањето кон секторот „домаќинства“⁵⁰, во годишниот пораст на вкупната кредитна активност на банките кон нефинансиските субјекти достигна 56,2% (48,6% во 2014 година). Во изминатите неколку години се забележуваат промени во стратегиските цели на сè повеќе банки, коишто го насочуваат својот фокус кон кредитирањето на домаќинствата поради помалите ризици во споредба со корпоративниот сектор. Притоа, повеќе од 70% од кредитите на домаќинствата се користат за финансирање (ненаменска) потрошувачка на физичките лица. Поради воочениот исклучително висок раст на долгорочните потрошувачки кредити (којшто во одредени квартали изнесуваше близу 50%, на годишна основа), во декември 2015 година од страна на Народната банка, беа донесени пакет макропрudentни превентивни мерки за забавување на високиот раст на долгорочните потрошувачки кредити⁵¹, како и олеснување на пристапот до финансиски услуги за корпоративниот сектор⁵² (вклучително и на малите и средните претпријатија), а беше продолжена и важноста на нестандартната мерка на монетарната политика за поддршка на кредитирањето на нето-извозниците и

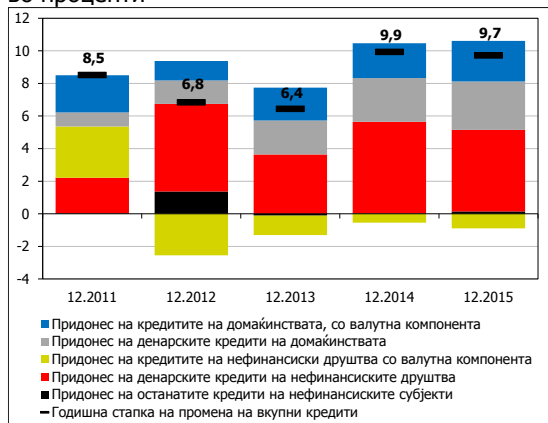
⁵⁰ Потрошувачките кредити и кредитите за набавка и реновирање станбен простор се најкористените кредитни производи кај домаќинствата.

⁵¹ Со Одлуката за изменување и дополнување на Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот („Службен весник на Република Македонија“ бр. 223/15) се воведоа мерки за ограничување на потенцијалните ризици од забрзаниот раст на долгорочните потрошувачки кредити. Основната цел на овие мерки беше да се влијае превентивно на сигналите за можните идни растечки ризици од овие кредити, како за квалитетот на кредитното портфолио на банките, така и за нивото на задолженост на населението, бидејќи расте задолженоста на постојните, а не на нови кредитокорисници на банките. Со мерката се зголеми капиталното барање за банките за долгорочните потрошувачки кредити со рок еднаков или подолг од осум години. Оваа мерка е насочена само кон новоодобрените потрошувачки кредити со рок еднаков или подолг од осум години одобрени по 1.1.2016 година, при што се опфатени и пролонгациите и реструктурирањата. За да се спречи можноста оваа мерка да предизвика пренасочување на задолжувањето кон кредитните картички и пречекорувањата на трансакциските сметки (коишто имаат доста стабилен и умерен раст), се воведоа повисоко капитално барање и за растот на пречекорувањата на трансакциските сметки и кредитните картички остварен во однос на 31 декември 2015 година.

⁵² Со истата одлука, се намали капиталното барање за издадените гаранции од страна на банките со кои се гарантира плаќање врз основа на одреден деловен однос на клиентот и за побарувањата на банките коишто се обезбедени со деловен простор којшто исполнува определени услови.

Графикон бр. 92
Придонес на одделните компоненти во годишниот раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти во проценти

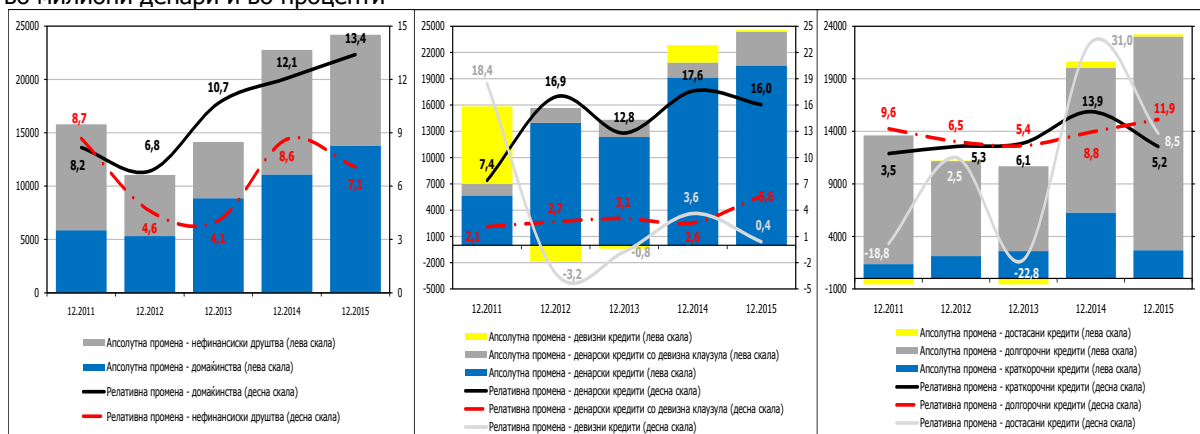

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

домашните производители на електрична енергија за дополнителни две години⁵³.

Денаризацијата на кредитната активност карактеристична за изминатите неколку години (пред сè за 2014 година) продолжи и во 2015 година, но со мало забавување, за сметка на побрзиот раст на кредитите во денари со девизна клаузула. Денаризацијата беше повеќе присутна кај кредитната поддршка на корпоративниот сектор, чишто придонес во растот на вкупните денарски кредити⁵⁴ беше речиси двојно поголем (61,6%) од придонесот на секторот „домаќинства“ (36,7%). Од друга страна, во 2015 година, растот на кредитите во странска валута значително забави (од 3,6% во 2014 година, на 0,4% во 2015 година), што во целост се должи на нефинансиските друштва. Во валутната структура на кредитите, денарските кредити ја задржаа главната улога, со досега највисоко учество од 53,5%.

Графикон бр. 93 Годишна промена на кредитите, според секторот, валутата и рочноста во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁵³ Со Одлуката за изменување на Одлуката за задолжителната резерва („Службен весник на Република Македонија бр. 223/15), примената на нестандартната мерка за намалување на основата за задолжителната резерва на банките за износот на новоодобрените кредити на нето-извозниците и на домашните производители на електрична енергија, е продолжена до 31 декември 2017 година.

⁵⁴ Вкупните денарски кредити на годишна основа се поголеми за 20.521 милион денари, или 16,0%.

Графикон бр. 94

Структура на вкупните кредити, според секторот (лево) и валутата (средина), и на редовните кредити, според рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од аспект на рочноста, долгорочното кредитирање⁵⁵ и понатаму е главниот двигател на целокупното зголемување на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, чијшто придонес во 2015 година дополнително се зголеми (на 82,7%, од 60,3% во 2014 година). Притоа, растот на долгорочните кредити во најголем дел (64,4%) произлегува од секторот „домаќинства“⁵⁶. Со воведувањето на мерката за забавување на високиот раст на долгорочните потрошувачки кредити (види фуснота **Error! Bookmark not defined.**), се чекува дека банките ќе го следат сигналот на Народната банка и дека ќе придонесат за забавување на брзиот раст на овие кредити.

Графикон бр. 95

Состојба на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

7.2 Депозити на нефинансиските субјекти

Влијанието на специфичните фактори од домашното и надворешното окружување (внатрешнополитичките случувања и случувањата во Грција), коешто беше особено интензивно во средината од 2015 година, придонесе за видно забавување на растот на депозитниот потенцијал на банките. На

⁵⁵ Во 2015 година, долгорочните кредити остварија забрзан раст од 20.325 милиони денари, или 11,9% (од 8,8% во 2014 година).

⁵⁶ Долгорочните кредити на домаќинствата годишно растат за 13.080 милиони денари, што во поголем дел произлезе од растот на долгорочните денарски кредити на домаќинствата (за 6.774 милиони денари) и во помал дел од растот на долгорочните денарски кредити со девизна клаузула на домаќинствата (за 5.730 милиони денари).

Графикон бр. 96
Годишна промена на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари и во проценти

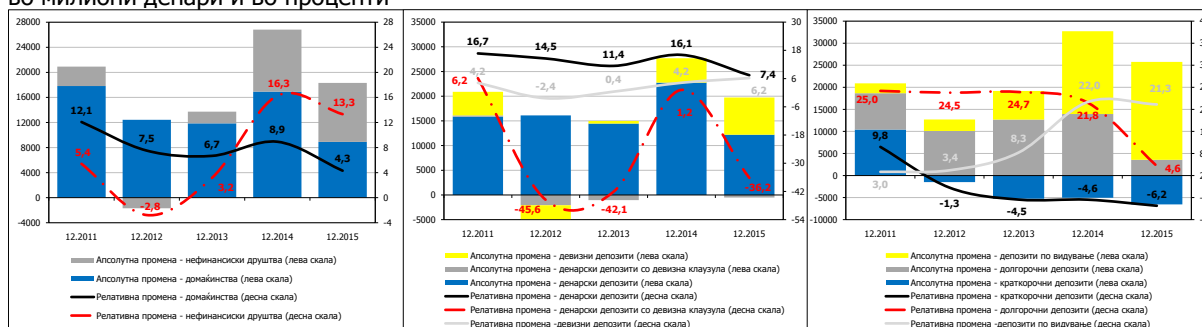

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

годишна основа, вкупната депозитна база на банките е поголема за 19.211 милиони денари, или за 6,7%, што е забавување во споредба со годишниот раст остварен претходната година, за 4 процентни поени. Сепак, во 2015 година, депозитниот потенцијал на банките повторно беше стабилен и главен извор на финансирање на банкарските активности (72,3% од вкупните средства).

Според секторот, малку поголем придонес кон растот на вкупните депозити во 2015 година имаа депозитите на корпоративниот сектор⁵⁷, а значителен е и растот на депозитите на домаќинствата, којшто главно произлезе од зголемените депозити во домашна валута. Депозитите од нефинансиските друштва, коишто вообичаено се попроменлива категорија на извор под влијание на ликвидносните потреби на корпоративниот сектор, и покрај забавувањето, растат со двоцифрена годишна стапка (13,3%), за што најмногу придонесоа токму денарските депозити по видување. Домаќинствата, коишто традиционално се најзначајниот депонент во банките (учество од 70,4% во вкупните депозити на 31.12.2015 година), во 2015 година беа повеќе ориентирани кон чување на заштедите во банките (без да ги орочуваат), а значителен е и растот на депозитите на овој сектор на долг рок.

Графикон бр. 97
Годишна промена на депозитите, според секторот, валутата и рочноста во милиони денари и во проценти

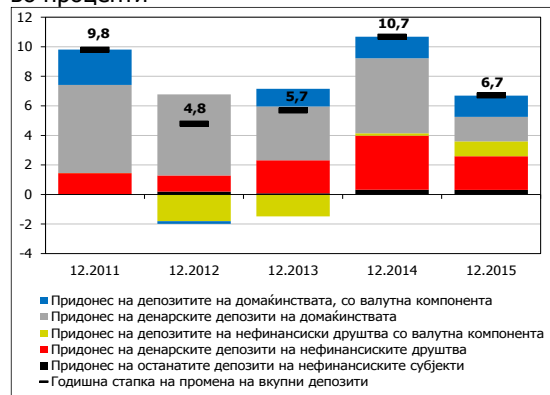
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁵⁷ На годишна основа, растот на депозитите на нефинансиските друштва изнесува 9.424 милиони денари, додека пак, на депозитите на домаќинствата - 8.900 милиони денари.

Годишната стапка на раст на депозитите на домаќинствата е повеќе од преполовена, во однос на претходната година, и е на најниско ниво во последната деценија.

Графикон бр. 98

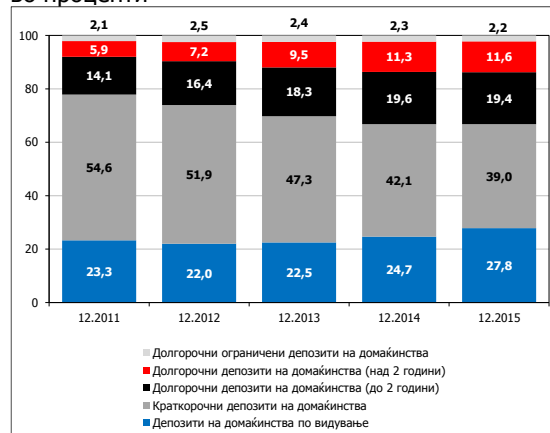
Придонес на одделните компоненти во годишниот раст на вкупните депозити на нефинансиските субјекти во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 99

Рочна структура на депозитите на домаќинствата во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Денаризацијата на депозитната активност на банките многу повеќе забави во споредба со денаризацијата кај кредитната активност. Ова се воочува пред сè преку стапката на раст на денарските депозити, којашто е повеќе од преполовена во однос на претходната година, додека растот на девизните депозити забрза. Сепак склоноста на депонентите за чување средства во домашна валута се задржа и во 2015 година⁵⁸. Имено, во 2015 година, денарските депозити пораснаа за 12.192 милиона денари, или за 7,4% (22.741 милион денари, или 16,1% во 2014 година) и имаа најголем придонес, или 63,5% во растот на вкупната депозитна база (придонесот во вкупниот раст во 2014 година изнесуваше 82,2%). Поголем дел од растот на вкупните денарски депозити е условен од растот на денарските корпоративни депозити (за 6.561 милиони денари или за 12,6%), а денарските депозити на секторот „домаќинства“ се зголемија за 4.784 милиони денари, или за 4,5% (забавување за 9,5 процентни поени, во однос на претходната година). Почнувајќи од 2010 година, денарските депозити постојано остваруваат повисоки стапки на раст во однос на депозитите со валутна компонента, врз што главно се темелеше заклучокот за довербата на јавноста не само во домашната валута и домашната монетарна политика, туку и во целокупното домашно опкружување. Меѓутоа, во 2015 година под влијание на специфичните фактори од домашното опкружување, како и случувањата во Грција, се забележува приближување на стапките на раст на девизните депозити и на оние во домашна валута. Оттука, заради поттикнување на штедењето на домаќинствата во домашна

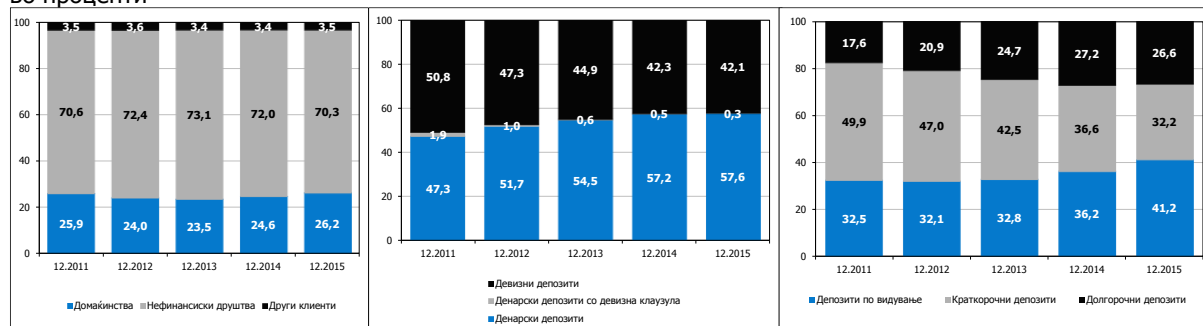
⁵⁸ Најголемиот дел (или повеќе од 57,6%) од вкупната депозитна база и понатаму отпаѓа на денарските депозити, од кои 63,4% се депозити на домаќинствата.

валута и на подолг рок, на почетокот на третиот квартал од 2015 година започна примената на последните измени на Одлуката за задолжителната резерва, со кои се намали стапката на задолжителната резерва за обврските на банките кон физички лица во домашна валута со договорна рочност над една година, од 8% на 0% (за денарските и девизните обврски со рочност над две години, се применува стапка од 0% од 2012 година). Ваквата поставеност на стапките на задолжителната резерва има за цел да придонесе за продолжување на рочноста на депозитната база на банките, пред сè на депозитите на домаќинствата со рочност над една година. Речиси две години по воведувањето на мерката во 2012 година, долгорочните депозити забрзано растеа и придонесуваа со повеќе од половина во депозитниот раст. Но, под влијание на споменатите фактори од опкружувањето, почнувајќи уште од крајот на 2014, а особено изразено и засилено од вториот квартал на 2015 година, носечка категорија на депозитниот раст се депозитите по видување⁵⁹.

Графикон бр. 100

Структура на вкупните депозити, според секторот, валутата и рочноста во проценти

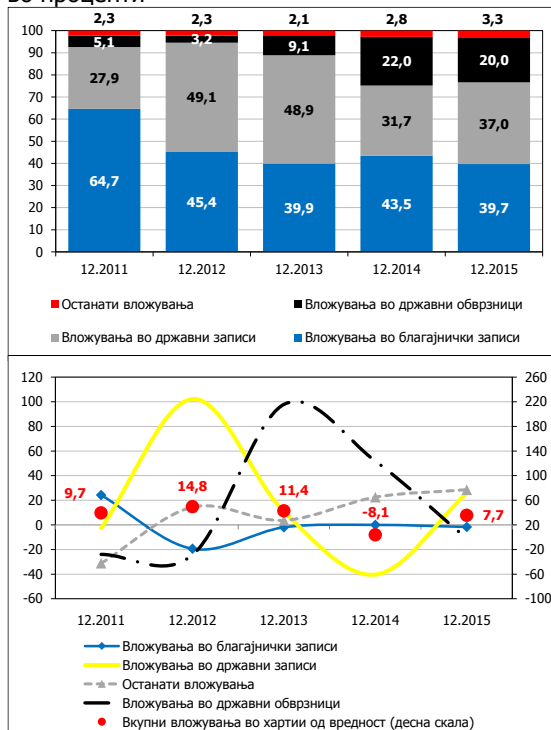

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Веќе четири години по ред, краткорочните депозити бележат негативна стапка на раст. До 2015 година преорочувањето на краткорочните депозити

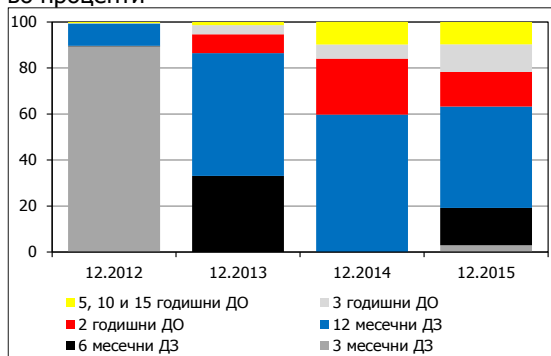
⁵⁹ Депозитите по видување на годишна основа се поголеми за 22.187 милиони денари, или за 21,3%, при што придонесот на нефинансиските друштва и на домаќинствата во нивниот раст изнесува 56,5% и 40,7%, соодветно.

Графикон бр. 101
Структура (горе) и годишна промена (долу) на портфолиото на хартии од вредност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 102
Рочна структура на вложувањата на банките во државни хартии од вредност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

беше насочено кон подолгите рокови, но во 2015 година ја промени насоката, така што износот на краткорочно орочените депозити се пренасочува во депозити по видување.

7.3 Останати активности

Интересот на банките во Република Македонија за вложувања во домашни должнички хартии од вредност е присутен и во текот на 2015 година.

Така, портфолиото на хартии од вредност на банките, на крајот од 2015 година достигна 63.132 милиона денари, а неговото учество во вкупната актива изнесуваше 14,9% (14,6% во 2014 година). Посилниот годишен пораст на вложувањата во државни записи⁶⁰ услови годишен пораст на вкупното портфолио за 4.518 милиони денари, или за 7,7%. Од друга страна, вложувањата на банките во банкајничките записи (при непроменета каматна стапка и износ на понудени банкајнички записи) бележат минимално намалување. И покрај позначителниот апсолутен и релативен пораст на портфолиото на хартии од вредност во текот на 2015 година (наспроти намалувањето во 2014 година), како негова основна карактеристика и натаму е недиверзифицираноста и водечката позиција на банкајничките записи и на должничките хартии од вредност издадени од Република Македонија.

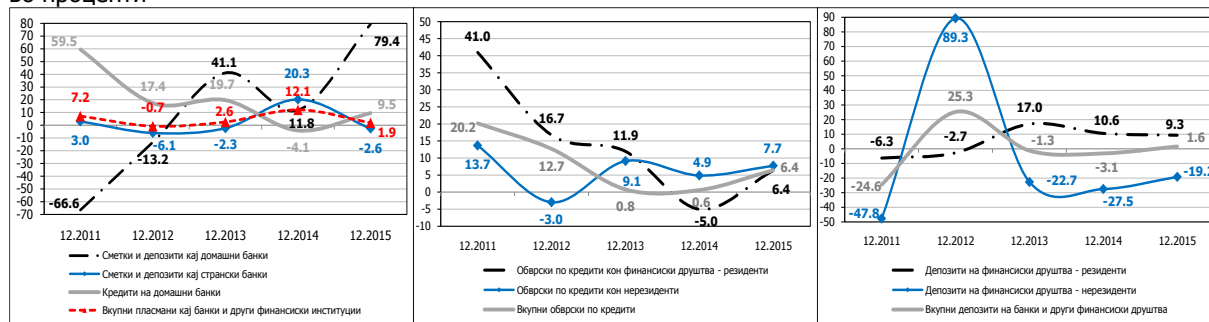
Пласманите кај банки и други финансиски институции, на годишна основа минимално се зголемија (за 955 милиони денари, или за 1,9%), што е забавување во однос на растот од претходната година. Зголемувањето на долгорочните кредити на домашните банки во странска валута со рок над две години, како и орочените депозити во домашните банки во странска валута од еден до три месеци, го условија најголемиот дел од зголемувањето на вкупните пласмани кај банките и другите финансиски институции.

⁶⁰ На 31.12.2015 година вложувањата на банките во државни записи изнесуваат 23.346 милиони денари, што е зголемување за 4.754 милиони денари, или за 25,6% во однос на 31.12.2014 година.

Графикон бр. 103

Годишна промена на пласманите кај финансиските институции (лево), обврските врз основа на кредити (средина) и на депозитите на финансиските друштва (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во рамки на пасивата, **обврските врз основа на кредити** пораснаа (за 2.258 милиони денари, или за 6,4%), што во најголем дел произлезе од зголемените обврски врз основа на долгорочните кредити од нерезидентите финансиски друштва, а помал дел и од долгорочните кредити во странска валута кон домашните банки, како резултат на зголемените обврски врз основа на кредитните линии пласирани преку „МБПР“ АД Скопје.

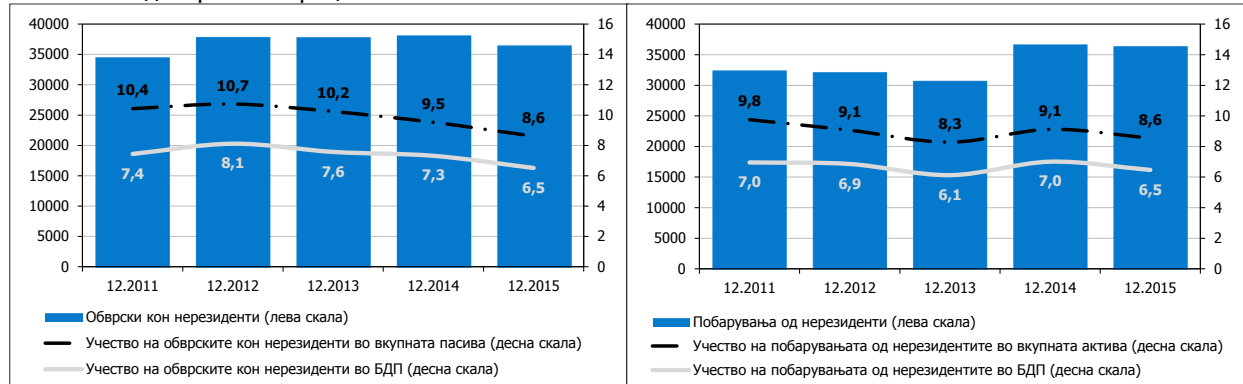
Депозитите од банките и останатите финансиски институции се многу мал извор на финансирање на банките (3,7% од вкупните извори на финансирање), коишто во 2015 година, забележаа раст претежно заради зголемените краткорочни депозити на домашните банки⁶¹.

⁶¹ Краткорочните депозити на домашните банки, на годишна основа, се повеќе од двојно поголеми, во најголем дел како последица на зголемените краткорочни депозити во странска валута на домашните банки (од еден до три месеци), а во помал дел и на оние до еден месец.

Графикон бр. 104

Обврски (лево) кон и побарувања (десно) од нерезидентите
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2015 година, банките во Република Македонија и натаму ги извршуваат своите активности претежно на домашниот пазар. Имено, побарувањата од и обврските кон нерезидентите се на ниско ниво, а во 2015 година и дополнително се намалија⁶². Годици наназад банкарскиот систем повеќе должи, отколку што побарува од нерезидентите, иако во 2015 година обврските кон нерезидентите речиси и се изедначија со побарувањата од нерезидентите. Соодветно на тоа, се изедначија учествата на побарувањата и обврските на банките од и кон нерезидентите во вкупните средства/обврски (8,6%)⁶³.

За македонскиот банкарски систем е карактеристично постепено намалување на значењето на изворите на финансирање обезбедени од матичните лица. Така, учеството на обврските кон матичните лица (вклучително и субординираните обврски и хибридни капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем, како и во обврските кон нерезидентите, во 2015 година е речиси преполовено, и е сведено на 1,8% и

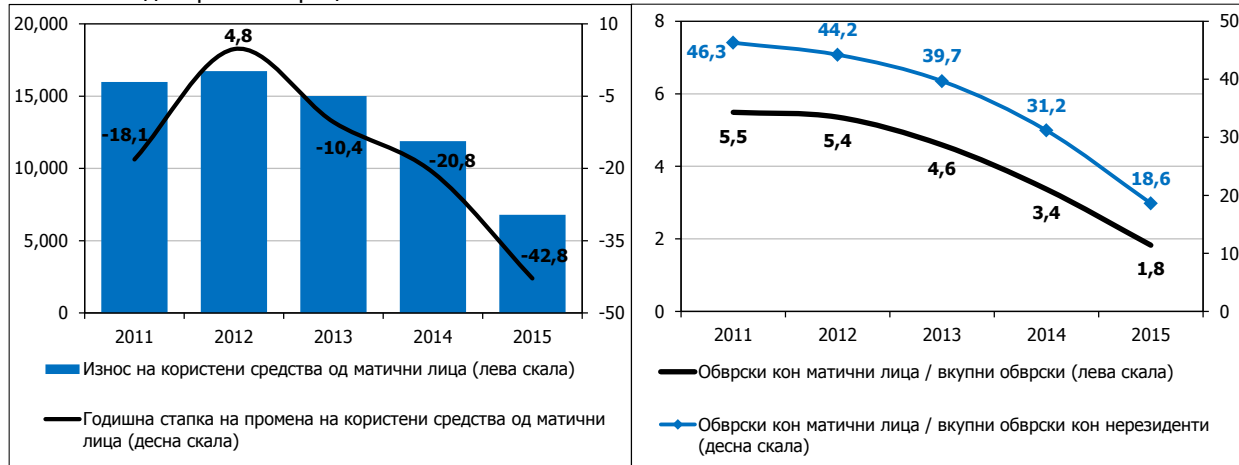
⁶² Обврските на банките кон нерезидентите се намалија за 1.637 милиони денари, или за 4,3%, додека пак намалувањето на побарувањата од нерезидентите е помало и изнесува 284 милиони денари (или 0,8%).

⁶³ Анализирани по поединечна банка, учеството на побарувањата на банките од нерезидентите во вкупната актива се движи во интервал од 0,6% до 18,6%, додека учеството на обврските на банките кон нерезидентите во вкупната пасива се движи во интервал од 0,3% до 14,8%. „МБПР“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

18,6%, соодветно (3,4% и 31,2%, соодветно во 2014 година).

Графикон бр. 105
Обврски кон матичните лица на банките
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

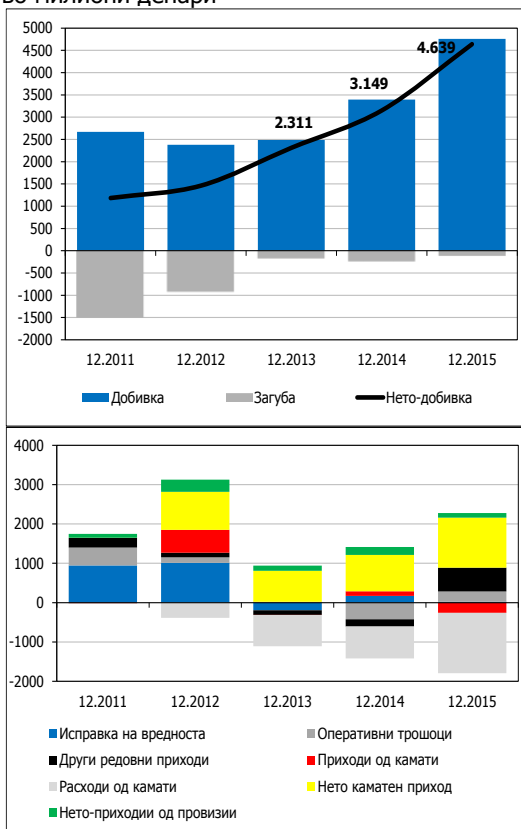

8. Профитабилност

Профитабилноста на банките во Република Македонија и натаму јакне, при што добивката по оданочувањето остварена во 2015 година е поголема за 1.490 милиони денари или за 47,3%, во споредба со добивката остварена во минатата година. Причина за зголемената добивка се видно намалените каматни расходи што условија раст на нето каматниот приход, како и растот на другите редовни приходи. Нето каматниот приход што го заработуваат банките во процесот на финансиското посредување, изразен преку нето каматната маргина, се искачи на 4,1% на крајот од 2015 година, што беше доволно за позначително подобрување на вкупната профитабилност на банкарскиот систем. Показателите за профитабилноста се подобвени, а зголемена е оперативната способност на банките за создавање приходи коишто ги покриваат расходите од нивното работење. Позитивно влијание имаше и

Графикон бр. 106

Нето-добивка по оданочувањето (горе) и годишна промена на главните приходи и расходи (долу) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

намалената исправка на вредноста на кредитите на нето-основа, поради растот на ослободената исправка на вредност на кредитите, што соодветствува со речиси преполовената годишна стапка на раст на нефункционалните кредити во 2015 година. Во споредба со 2014 година, бројот на банките коишто остварија добивка е зголемен од единаесет на тринаесет, а нивното учество во вкупната актива на банкарскиот систем од 93,9% се искачи на 96,7%. Носител на позитивниот финансиски резултат се поголемите банки, кај кои се концентрирани околу 80% од вкупниот финансиски резултат. Намалувањето на активните и пасивните каматни стапки продолжи и во 2015 година. Во опкружување на ниски и опаѓачки каматни стапки, еден од поголемите предизвици за банките во однос на профитабилноста е нивниот капацитет за натамошно одржување растечки нето каматен приход.

8.1 Приходи, расходи и показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

Во 2015 година, стапката на раст на **вкупните приходи на банките** (вкупни редовни приходи⁶⁴ и вонредни приходи) е два

⁶⁴ Во вкупните редовни приходи се опфатени: нето каматниот приход, нето-приходите од провизии и другите редовни приходи (нето-приходите од тргување, нето-приходите од финансиски инструменти евидентирани по објективна вредност,

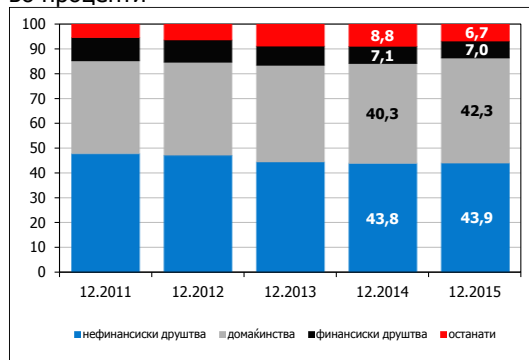

Графикон бр. 107
Структура на вкупните приходи
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 108
Секторска структура на приходите од камати
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

пати поголема од стапката во претходната година, односно тие пораснаа за 1.995 милиони денари, или за 10,3%, и достигнаа 21.397 милиони денари. Над 63% од зголемувањето на приходите произлегува од растот на нето каматниот приход (којшто се зголеми за 1.268 милиони денари, или за 9,7%), што пак е резултат на посилното годишно намалување на расходите од камати (за 1.531 милион денари, или за 21,5%) при истовремено помало намалување на каматните приходи (за 262,3 милиони денари, или за 1,3%). Дополнителен придонес (од 30,4%) кон зголемувањето на приходите на банките имаа и другите редовни приходи, коишто на годишна основа пораснаа за 606,3 милиони денари, или за 27,6%⁶⁵. Нето-приходите од провизии и надоместоци, на годишна основа пораснаа за 116,4 милиони денари, или за 2,8%.

Структурата на вкупните приходи во 2015 година е речиси непроменета во однос на претходната година, а нето каматниот приход, со 67,1%, има најголемо учество во вкупниот приход на банките.

Намалувањето на приходите од камати во 2015 година пред сè произлегува од намалувањето на приходите од камати од останатите субјекти и на исправката на вредноста на камати, а во помал дел и од намалувањето на приходите од камати од финансиските друштва. Падот на каматните приходи од останатите субјекти⁶⁶ за 400 милиони денари, или за 23,6%, соодветствува со намалениот просечен годишен износ на вложувања во државни записи и интензитетот на вложувања во државни обврзници⁶⁷.

нето-приходите од курсни разлики, приходите врз основа на дивиденди и капитални вложувања, нето-добивката од продажба на финансиски средства расположливи за продажба, капиталните добивки остварени од продажба на средства, ослободувањето на резервирањата за вонбилансни ставки, ослободувањето на останатите резервирања, приходи по други основи и приходите врз основа на наплатени претходно отпишани побарувања).

⁶⁵ Порастот на другите редовни приходи најмногу (околу 60%) се должи на капиталната добивка остварена од продажба на основни средства кај една банка.

⁶⁶ Во оваа категорија се вклучени каматните приходи од вложувања во државни хартии од вредност.

⁶⁷ При споредба на декември 2015 година и декември 2014 година, се забележува раст на државните хартии од вредност којшто во целост е определен од растот на државните записи. Сепак, просечниот износ на вложувањата во државни записи во 2015 година е помал за 8.801 милион денари (или за 30,6%) од просечниот износ во 2014 година. Исто така, иако во структурата на државните хартии од вредност околу 65% отпаѓаат на државните записи, за намалувањето на приходите

Графикон бр. 109
Секторска структура на расходите од камати
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Исправката на вредноста на приходите од камати⁶⁸ се намали за 214,1 милион денари, или 22,9%. **Каматните приходи од финансиските друштва**, исто така, се намалија (за 35,9 милиони денари, или за 2,6%) поради намалените каматни стапки на расположливите депозити кај Народната преку ноќ и на седум дена⁶⁹. Падот на овие каматни приходи е ублажен со растот на приходите од камати од домаќинствата, а мал придонес има и растот на приходите од камати од нефинансиските друштва. **Растот на приходите од камати од домаќинствата** (за 379,0 милиони денари, или за 4,9%) главно се должи на кредитниот раст кон овој сектор, со оглед на фактот дека каматните стапки на вкупните и на новоодобрените кредити на домаќинствата претежно беа во надолна насока⁷⁰. Приходите од нефинансиските друштва минимално се зголемија, за 0,1%.

Најголем придонес (72,3%) за намалувањето на вкупните каматни расходи во 2015 година имаат каматните расходи од секторот „домаќинства“, коишто на годишна основа се помали за 1.106,8 милиони денари, или за 24,8%, при забавен пораст на депозитите на домаќинствата⁷¹ и пад на каматните стапки⁷² на примените депозити од овој сектор. И покрај намалувањето, **каматните расходи од секторот „домаќинства“ имаат најголемо учество во структурата на расходите од камати**. Придонес (од 11,9%)

придонесе и интензитетот на вложувањата во државни обврзници. Така, порастот на државните обврзници во 2014 изнесуваше 7.146 милиони денари, а во 2015 година се намалија за 284 милиони денари. Каматната стапка на државните обврзници е повисока речиси двојно од каматната стапка на државните записи. Во 2014 година, таа достигна износ до 5,3%, а во 2015 година до 4%, додека на државните записи, во 2014 година највисоката стапка беше 3,6%, а 2,5% во 2015 година.

⁶⁸ Се работи за нето исправка на вредноста за камати, којашто покрај издвоената исправка на вредноста за каматите, го содржи и ослободувањето на исправката на вредноста (за наплатените камати, како и за претходно отпишаните камати).

⁶⁹ Во текот на 2014 година, каматната стапка на расположливите депозити кај Народната банка преку ноќ се намали од 0,75% на 0,5% (октомври 2014 година) и на тоа ниво се задржа сè до февруари 2015 година, а од март 2015 година се намали на 0,25% и се задржа на ова ниво до крајот на 2015 година. Каматната стапка на депозитите на 7 дена во текот на 2014 година се намали двапати, од 1,5%, на 1,25% и заклучно со декември изнесуваше 1,0%. Во март 2015 година, каматната стапка се намали на 0,5% и на ова ниво се задржа до крајот на 2015 година.

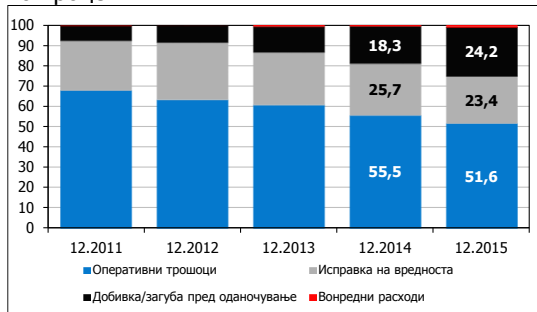
⁷⁰ Подетално за движењето на каматните стапки на интернет-страницата на Народната банка.

⁷¹ Подетално за движењата на депозитите во делот 7.1.2 Депозити на нефинансиските субјекти.

⁷² При споредбата декември 2015 - декември 2014 година, каматните стапки на износот на вкупните депозити бележат намалување, каматните стапки на новопримените депозити, бележат раст.

Графикон бр. 110
Користење на вкупните приходи
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 111
Структура на оперативните трошоци
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

кон намалувањето на каматните расходи на банките имаше и намалувањето на каматните расходи од нефинансиските друштва (врз основа на орочените депозити), како и каматните расходи од останатите субјекти (главно расходите од камати за финансиските друштва нерезиденти врз основа на обврски за кредити и субординиран долг), коишто придонесоа со 11,4% за вкупното намалување. Каматните расходи од финансиските друштва (за орочените депозити на пензиските фондови и осигурителните друштва), исто така придонесоа (со 4,4%) за намалувањето на вкупните каматни расходи.

Најголемиот дел од вкупните приходи на банките се троши за покривање на оперативните трошоци⁷³ и исправката на вредноста, и покрај намалувањето на нивното учество во вкупните приходи, во споредба со претходната година.

Сепак, и покрај намаленото учество во вкупните приходи, во 2015 година, оперативните трошоци на банките се зголемија за 263 милиони денари, или за 2,4%, во споредба со претходната година. Зголемувањето во најголема мера беше условено од растот на трошоците за вработените (за 214 милиони денари или за 5%), како и од растот на останатите оперативни трошоци⁷⁴ (за 119 милиони денари или за 14,5%) и амортизацијата (за 42 милиона денари, или за 4,4%). Наспроти тоа, во рамки на оперативните трошоци, има намалување на премиите за осигурување депозити⁷⁵ (за 96 милиони денари или за 8,2%) и на општите и административни трошоци (за 15 милиони денари или за 0,4%).

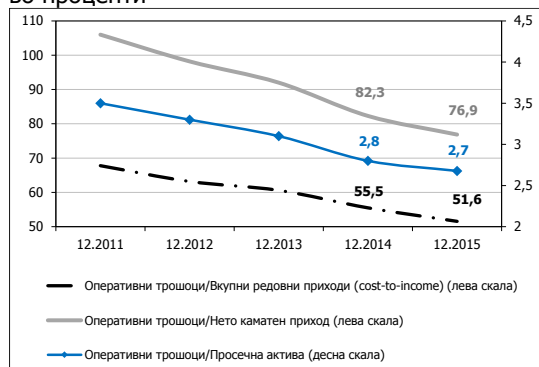
⁷³ Оперативните трошоци на банките ги опфаќаат: трошоците за вработените, амортизацијата, општите и административните трошоци, премиите за осигурување депозитите и останатите оперативни трошоци, со исклучок на вонредните расходи.

⁷⁴ Останатите оперативни трошоци ги сочинуваат: посебна резерва за вонбилансна изложеност, останати резервирања и расходи по други основи (коишто се носител на растот на останатите оперативни трошоци во 2015 година).

⁷⁵ Почнувајќи од 1.6.2014 година, стапката на премијата за осигурување на депозитите е пониска за 0,2 процентни поена и изнесува 0,5% на годишно ниво, но и падот на депозитите како основа за пресметка на премијата предизвика намалување на овие трошоци.

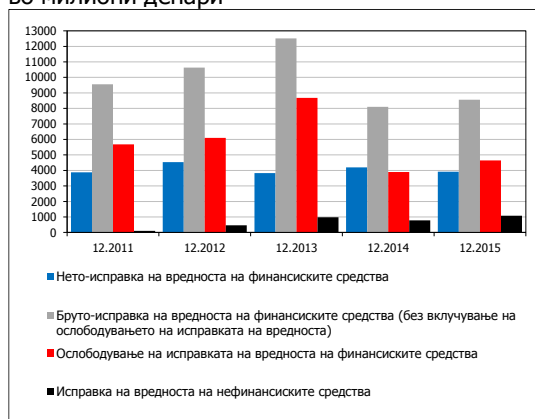

Графикон бр. 112
Показатели за ефикасноста на
банките
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 113
Исправка на вредноста на
финансиските и нефинансиските
средства
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во структурата на оперативните трошоци не се забележаа поголеми промени. Главно учество и понатаму имаат трошоците за вработените и општите и административните трошоци (72,7%).

Во 2015 година, продолжи трендот на подобрување на оперативната ефикасност на банките, што се должи на значително побрзиот раст на вкупните редовни приходи од растот на оперативните трошоци, со што износот на вкупните редовни приходи којшто се троши за покривање на оперативните трошоци е значително намален.

Исто така, подобрување (намалување) бележат и останатите показатели, со што дополнително се потврдува подобрената оперативна ефикасност на банките.

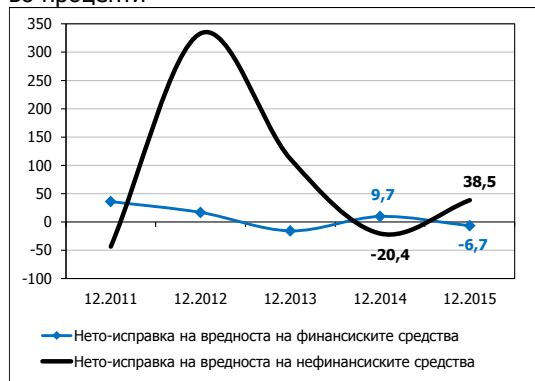
Во 2015 година, банките издвоија помалку исправка на вредноста за финансиските средства, за 279,3 милиони денари, или за 6,7%⁷⁶. Намалувањето на нето-исправката на вредноста се должи на посилното зголемување на ослободената исправка на вредноста отколку зголемувањето на бруто-исправката (што е поврзано и со забавениот раст на нефункционалните кредити)⁷⁷. Со тоа, и делот од нето каматниот приход којшто се троши за покривање на исправката на вредноста за финансиските средства се намали од 32,1% (31.12.2014 година), на 27,3% (31.12.2015 година).

⁷⁶ За споредба, во 2014 година, нето-исправката на вредноста на финансиските средства (кредити и други слични побарувања) на годишна основа се зголеми за 371,7 милиони денари, или за 9,7%.

⁷⁷ Во 2014 година, нефункционалните кредити имаа раст од 8,3%, додека во 2015 година стапката е речиси преполовена и изнесува 4,7%.

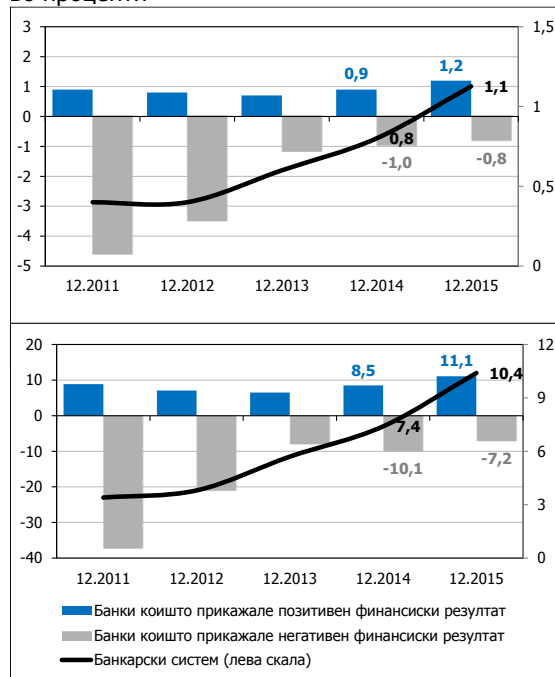

Графикон бр. 114
Годишна стапка на промена на трошокот за исправка на вредноста во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 115
Стапки на поврат на активата – РОАА (горе) и на капиталот – РОАЕ (долу), според остварениот (позитивен / негативен) финансиски резултат во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Исправката на вредноста на нефинансиските средства (преземенит имот) се зголеми за 300,8 милиони денари, или за 38,5%, во споредба со истиот период минатата година, и на крајот на 2015 година достигна износ од 1.081 милион денари. Ова зголемување главно се должи на задолжителното годишно оштетување на преземените средства од најмалку 20%.

Зголемената добивка на банкарскиот систем во 2015 година влијаеше позитивно врз основните показатели за профитабилноста на банките. Во споредба со претходната година, зголемени се стапките на поврат на активата и на капиталот, а исто така, значително е подобрена и профитната маргина⁷⁸ на банките.

Во 2015 година, продуктивноста во банкарскиот систем се подобри, што упатува на подобро искористување на ресурсите. Добивката по вработен е зголемена за 0,3 милиони денари, а растат и вкупните приходи по вработен. Единствено, оперативните трошоци по вработен се непроменети, во однос на претходната година.

⁷⁸ Профитната маргина претставува однос на добивката (загубата) од работењето и вкупните редовни приходи.

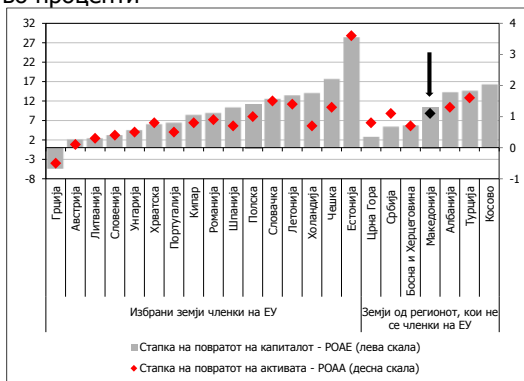

Табела бр. 4 Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем во проценти

Показатели	12.2014	12.2015
Стапка на поврат на просечната актива (ROAA)	0,8	1,1
Стапка на поврат на просечниот капитал (ROAE)	7,4	10,4
Оперативни трошоци / вкупни редовни приходи (Cost-to-income)	55,5	51,6
Некаматни расходи / вкупни редовни приходи	61,8	58,5
Трошоци за плати / вкупни редовни приходи	22,0	20,9
Трошоци за плати / оперативни трошоци	39,6	40,5
Исправка на вредноста за финансиските и нефинансиските средства / нето каматен приход	38,1	34,9
Нето каматен приход / вкупни редовни приходи	67,4	67,1
Нето каматен приход / некаматни расходи	109,2	114,8
Некаматни приходи / вкупни редовни приходи	38,8	39,8
Добивка (загуба) од работењето / вкупни редовни приходи	16,2	21,7
Број на вработени	5.988	5.968
Добивка по вработен (во милиони денари)	0,5	0,8
Вкупни приходи по вработен (во милиони денари)	3,2	3,6
Оперативни трошоци по вработен (во милиони денари)	1,8	1,8

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Показателите пресметани за одделните групи банки се дадени во анексот бр. 37.

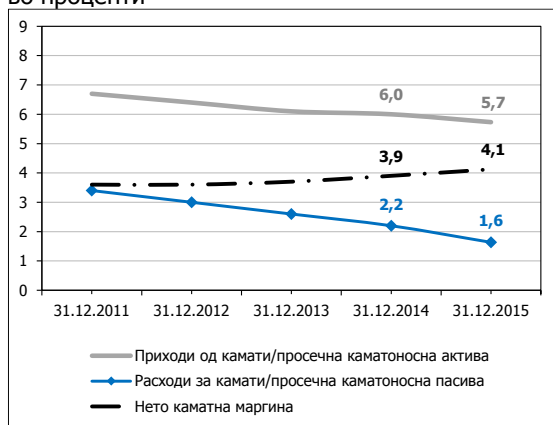
Графикон бр. 116 Стапки на поврат на активата и на капиталот, по одделни земји во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките, интернет-страницата на ММФ, Global Financial Stability Report, октомври 2015.

Забелешка: Податоците се однесуваат на март и јуни 2014 година, со исклучок на Македонија.

Графикон бр. 117 Нето каматна маргина во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

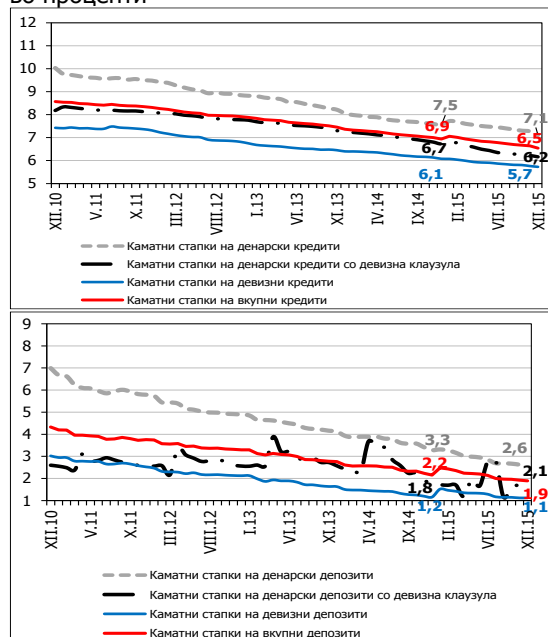
Според показателите за повратот на активата и на капиталот, банкарскиот систем на Република Македонија се наоѓа во средниот дел на листата, при споредбата со банкарските системи од регионот и од одредени земји членки на ЕУ.

Годишното зголемување на нето каматната маргина⁷⁹ е одраз на поизразениот годишен раст на нето каматниот приход (за 9,7%) од растот на просечната каматносна актива (за 3,6%), што главно се должи на намалувањето на каматните расходи, што пак, придонесе и за годишно намалување на расходите од камати по единица каматносна пасива. Од друга страна, има намалување на приходите од камати по единица каматносни средства поради намалените активни каматни стапки. Анализирани по поединечни банки, од вкупно петнаесет банки, девет банки остварија еднаква или повисока нето каматна маргина од нето каматната маргина на ниво на банкарскиот систем, којашто на 31.12.2015 година изнесува 4,1%.

⁷⁹ Нето каматната маргина е пресметана како сооднос меѓу нето каматниот приход и просечната каматносна актива. Просечната каматносна актива е пресметана како аритметичка средина од износите на каматносна актива на крајот на тековната година и на крајот на претходната година.

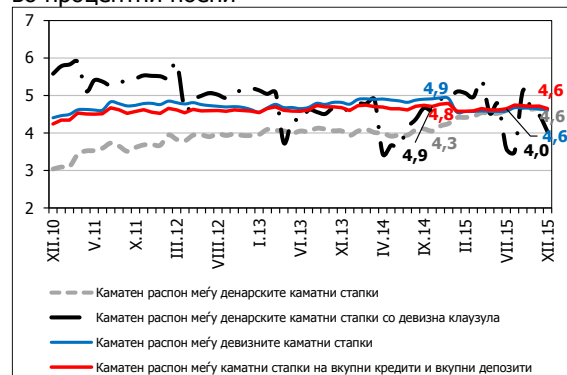

Графикон бр. 118 Активни (горе) и пасивни (долу) каматни стапки во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 119 Каматен распон, според валутата во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

8.2 Движење на каматните стапки и на каматниот распон

Активните и пасивните каматни стапки на банките⁸⁰ се намалуваа рамномерно и во 2015 година, при непроменето ниво на основната каматна стапка на Народната банка⁸¹ и одредено олабавување кај останатите инструменти⁸². Во однос на декември 2014 година, кај сите валути, се забележува намалување со исклучок на порастот на каматните стапки на денарски депозити со девизна клаузула. Намалувањето е најизразено кај каматните стапки на денарските депозити (за 0,7 процентни поени), а каматните стапки на девизните депозити на годишна основа имаа најмал пад (за 0,04 процентни поени). При споредба на декември 2015 година и декември 2014 година, се забележува дека намалувањето на каматните стапки на вкупните кредити (0,4 процентни поени) е поизразено од намалувањето на каматните стапки на вкупните депозити (0,26 процентни поени).

Во текот на 2015 година, каматните распони остварија помали промени, со исклучок на каматниот распон на денарските камати со девизна клаузула којшто забележа поголема варијабилност и најголемо стеснување од 0,9 процентни поени во однос на декември 2014 година. Каматниот распон на девизните камати се намали за 0,3 процентни поени, а каматниот распон меѓу вкупните кредити и депозити за 0,1 процентен поен. Наспроти ова, каматниот распон во денари се зголеми за 0,3 процентни поени,

⁸⁰ Почнувајќи од јануари 2015 година, податоците за каматните стапки на банките и штедилниците се прибираат според новата методологија за каматните стапки, додека за периодот претходно податоците се прибираа според старата методологија. Податоците според новата и претходната методологија не можат целосно да се споредат, така што годишната разлика покрај промената на соодветната камата, во себе го вклучува и ефектот од методолошките промени коишто се подетално опишани на интернет-страницата на Народната банка и во рамки на Извештајот за ризиците на банкарскиот систем на Република Македонија во третиот квартал од 2015 година, на страница 70. Новата методологија за каматните стапки најмногу влијаеше врз нивото на пасивните камати, бидејќи каматните стапки по видување и депозитите преку ноќ повеќе не се вклучуваат во пресметката на каматата на вкупните депозити.

⁸¹ Од последната промена во јули 2013 година, каматната стапка на благајничките записи (3,25%) е непроменета.

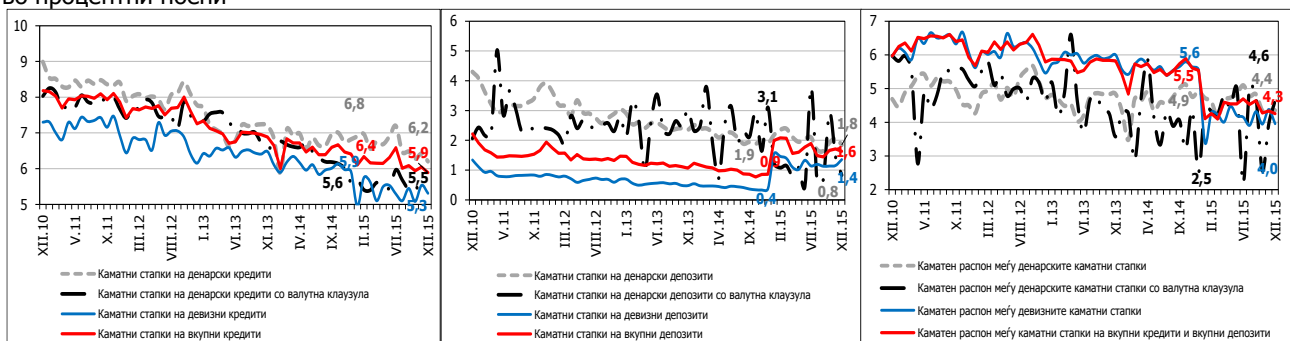
⁸² Подетално во прилогот 1. Хронологија на промените во поставеноста на монетарните инструменти на НБРМ и избрани одлуки од областа на супервизијата донесени во периодот 2013 - 2015 година, страница 36 од Информацијата за најновите макроекономски показатели од март, 2016 година, на интернет-страницата на Народната банка.

како резултат на поизразеното намалување на каматните стапки на денарските депозити (за 0,7 процентни поени), наспроти нешто помалото намалување на каматните стапки на денарските кредити (за 0,4 процентни поени), што во суштина е основа за раст на нето каматната маргина, со оглед на најголемото учество на кредитите и депозитите во денари⁸³.

Графикон бр. 120

Активни и пасивни каматни стапки и каматен распон, според валутата на новоодобрените кредити и новопримените депозити во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Интензитетот на промените (намалувањето и зголемувањето) на активните и пасивните каматни стапки е повоочливо при анализата само на новоодобрените кредити и новопримените депозити (а не состојбата на вкупните кредити и депозити). Притоа, каматниот распон се стеснува за 1,3 процентни поени, главно поради растот на каматните стапки на вкупните депозити, при пад на каматните стапки на вкупните кредити. Споменатите методолошки промени, исто така имаа влјание во утврдувањето на каматните стапки.

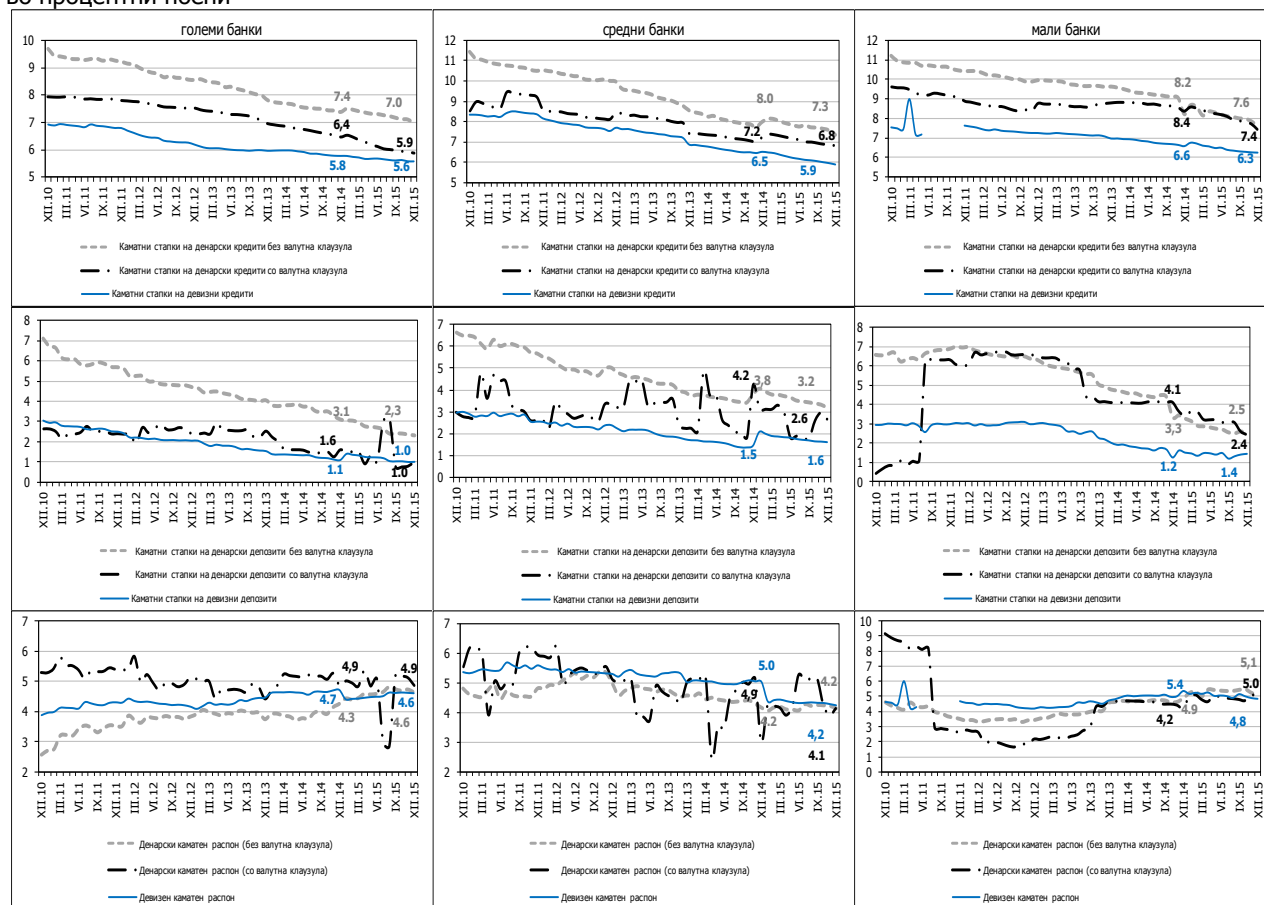
⁸³ На 31.12.2015 година, учеството на денарските кредити во вкупните кредити е над 53%, а на денарските депозити околу 57% во вкупните депозити. Подетално до делот 6. Активности на банките.

Во текот на 2015 година, кај сите групи банки се забележува надолен тренд на активните и пасивните каматни стапки, со исклучок на каматните стапки на девизните депозити кај средните и малите банки, коишто во декември 2015 година се малку повисоки од декември 2014 година. Притоа, посилното намалување на пасивните каматни стапки во денари (со и без валутна клаузула) од намалувањето на активните каматни стапки во денари (со и без валутна клаузула) кај сите групи банки услови проширување на каматниот распон во денари. Наспроти ова, каматниот распон во девизи се намали кај сите групи банки. Падот на денарските камати на депозитите (со валутна клаузула) е поголем кај големите и малите банки од тој кај средните банки, додека големите банки бележат помал пад на денарските камати на кредитите (без клаузула) од намалувањето кај средните и малите банки. Намалувањето на денарските каматни стапки на депозитите (со валутна клаузула) кај средните и малите банки е поизразено од намалувањето кај големите банки. Групата мали банки забележа поголем пад на денарските камати на кредитите (со валутна клаузула) од падот кај групата големи и средни банки. Намалување на пасивните каматни стапки во девизи има само кај големите банки, додека средните банки бележат намалување на активните стапки во девизи. Големите банки плаќаат најмалку за примените депозити, а и наплаќаат најмалку за дадените кредити што е поврзано со нивното пазарно учество и конкуренцијата на пазарот на кредити и депозити и определувањето на трендот на каматните стапки.

Графикон бр. 121

Активни и пасивни каматни стапки и каматен распон, според валутата по групи банки во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

IV. АНЕКСИ